

ДРУГА КЊИГА

ОД НОРМАНДИЈЕ ДО БАЛТИЧКОГ МОРА

ПРЕДГОВОР ПИСЦА

Још смо исувише близу протеклих догађаја да бисмо могли приступити критичкој анализи операција у Северозападној Европи од јуна 1944 до маја 1945 године. Због тога је мој једини циљ да на основу појединости, које су ми још свеже у сећању, изнесем податке о улози Двадесет прве групе армија у освајању Немачке. Као основа за ово излагање служиле су ми личне забелешке, при чему сам се трудио да разне промене у ситуацији, које су се збивале у току ових операција, прикажем онако како су ми изгледале у то време. Надам се да ће ово излагање имати своју вредност, пре свега, у томе што ће се у њему изнети чињенице и разлози на којима су се заснивали важнији операциски планови и одлуке Двадесет прве групе армија.

Велика савезничка војска, састављена од трупа разних нација, под врховном командом генерала Ајзенхауера, јуна 1944 године ступила је у битку у Северозападној Европи. Снага ове војске, којој смо припадали, најбоље се може оценити по резултатима које је постигла. Кад Савезници раде заједно, обично долази и до различитих гледишта, али је у том случају битно да се она отворено и исцрпно претресу. Међутим, кад се једном донесе одлука, онда су сви дужни да је стриктно спроведу у дело. Савезници су радили у томе духу и таквим радом постигли су одлучну победу.

Јуна 1945 године, кад је рат са Немачком био свршен, а Врховна команда расформирана, упутио сам генералу Ајзенхауеру писмо, у коме сам му се захвалио за све што је учинио за Британску армију и за мене лично. Желео сам да му кажем да сам, као британски генерал, био горд што сам служио под америчком командом. Ајк — како га радо зовем — одговорио ми је овим веома срдачним писмом од 8 јуна 1945 године:

„Драги Монши,

Писмо које сите ми ућутили 7 јуна једно је од најлештијих које сам икада примио. Необично сам срећан што пре маји гајиште таква осећања. Трајно пријатељство и обогаћено поштовање савезничких виших команданата, као плод великих савезничких најора, биће од великог значаја и у будућности. Зато дух наше сарадње мора и даље постојати.

Ви са правом заузимаше високо месец међу првим људима у Вашој земљи. Зато ми је увек било шешко ако се некад нисам могао сложити са Вашим стварним убеђењем. Али ћу са задовољством увек поштврдиши да сам, после донеше одлуке, без обзира на Ваше лично мишљење, могао са сигурношћу да рачунам на Ваше свесрдно залагање у њеном извршењу.

Надам се да схваташте колико високо ценим Ваше писмо и побуде да га нађишеше, као и огромну помоћ и сарадњу коју сите пружили мени и свим савезничким снагама од њиховог формирања. Надам се да ћемо у шоку преосталих година живоћа имати прилику да се срећнемо не само да бисмо освежили наша сећања, већ и да учврстимо дух друштва који ће, верујем, за сва времена постојати између наше две земље.

Са срдачним поздравом,
као и увек,
АЈК*.

У току операција америчке јединице биле су често под мојом командом. Посматрајући Американце првипут за време борби на Сицилији, стекао сам високо мишљење о њиховим борачким особинама; за време операција у Северозападној Европи имао сам их стално пред очима и добро сам их упознао. Американац је храбар борац и непоколебљив у ватри, он у борби има ону чврстину која карактерише првокласног војника. Стекао сам велику љубав и дивљење према борцима Сједињених Америчких Држава и поносим се што имам многе пријатеље међу генералима и официрима америчке војске.

Користим ову прилику да одам признање разним савезничким јединицама које су служиле под мојом командом. Белгијанци,

Чеси, Холанђани, Французи, Пољаци и друге народности налазили су се у Двадесет првој групи армија; сви су они у потпуности извршили своју дужност и заслужили наше дивљење. Исто тако нећемо заборавити заиста величанствену добродошлицу и гостопримство које нам је указивано у ослобођеним земљама при нашем дугом маршу за Немачку.

Немачка,
априла 1946 године

Монтгомери од Аламејна,
фелдмаршал

УВОД

I

У овој књизи изложена је улога коју је Двадесет прва група армија одиграла у операцијама у Северозападној Европи од јуна 1944 до маја 1945 године.

Важно је нагласити да у савременим ратним операцијама не учествује само један, већ сва три вида оружаних снага, и то у тако тесном садејству да није ни могуће, а ни пожељно да се операције сувоземне војске разматрају одвојено од операција осталих видова. Но, и поред тога, у оквиру ове књиге није могуће дати неки детаљнији опис дејстава и успеха савезничких поморских и ваздухопловних снага у тим операцијама.

Морнарица је преко седам мора са успехом снабдевала наше трупе свима потребама и борила се заједно са нама не само при искрцавању, већ и у току свих наших борби дуж морских обала Северозападне Европе. Учешће ратног ваздухопловства у сувоземним биткама било је од неоцењивог и често пресудног значаја; сувоземна војска није никада раније оперисала у садејству са тако великим ваздухопловним снагама.

Другарство између три вида оружаних снага у овом рату било је присније него икада раније, тако да су борци сувоземних снага гајили дубоко поштовање и дивљење према јунаштву и борбеној вештини наших морнара и ваздухопловаца.

Иако ћу се у овом излагању само понекад осврнути на нашег великог руског савезника, не треба никад заборавити да су Руси за све време рата издржавали највећу тежину непријатељског притиска на копну. Пошто су савезнички фронтови били у тесној зависности један од другога, природно је да су и одлучујући успеси маршала Стаљина на истоку употпуњавали англоамеричке офанзиве на југу и западу.

На крају, желим да одам признање сјајном борбеном духу, јунаштву и издржљивости обичног војника Британске Заједнице Народа. Он је и овога пута доказао да не заостаје иза ма ког дру-

гог војника. А кад би ме неко упитао шта је највише допринело његовим успесима, одговорио бих му: морал, јер сматрам да је морал одлучујући фактор у рату. Висок морал заснива се на дисциплини, поштовању самог себе и на поверењу војника у своје команданте, у своје оружје и у себе самога. Без високог морала не може се никада постићи успех, па ма како били савршени стратегиски или тактички планови. Вредност високог морала не може се ничим измерити. А успех у борби је сигурно средство да се постигне такав морал.

II

Неоспорно је да су у светској штампи и преко радија ове операције добиле публициzet коме нема равног у историји ратова. Модерна саобраћајна средства омогућила су да ратни дописници преко радија и светске штампе јављају о догађајима на фронту већ после неколико часова. Њихова запажања и утисци имају великог утицаја не само на морал у отаџбини него и на саме борце на фронту који слушају радиоемисије и уредно добијају новине из своје земље. Због тога су односи између команданта и његовог штаба са ратним дописницима добили прворазредну важност; командант мора да проучи потребе ратних дописника који су му придодати и мора да буде добро упућен у све проблеме ратног дописништва.

Главни проблем који војни командант треба да реши у погледу штампе у рату састоји се у томе да обезбеди потребну конспиративност, с једне, и да омогући ратним дописницима да буду што боље обавештени о војној ситуацији, с друге стране. Врло је важно да се штампи и радију омогући да што искрпније известе о догађајима — о неуспесима и о успесима — чим то услов тајности буде дозволио. Али због тога што се мора водити рачуна о захтевима тајности, код ратних дописника се често ствара осећај спутавања и нездовољства. Ја сам настојао да их коликогод је то било могуће, увек обавестим о стању ствари и срећан сам што могу потврдити да су лојалност и поузданост дописника, који су били додељени Двадесет првој групи армија, увек биле на највишем степену.

У интересу јавног мњења штампа несумњиво има право да критикује догађаје на фронту, али се при томе морају предузети мере да њена критика буде заснована на здравим поставкама, јер ће за време неке операције бити прилика кад „догађаји нису онакви какви изгледају“. Иако има војних тајни које командант не сме да открије својим дописницима, нарочито оне које се односе

на дугорочне пројекте операциских планова, то ипак не значи да он у њих нема поверења. Често се дешава да се неки дугорочни план не поверава чак ни свима члановима штаба, пошто нема никаквог разлога да се више лица но што је потребно упуте у тајне пресудне важности. То нарочито важи онда кад командант води борбу око положаја са циљем да изнури и толико иссрпе непријатеља, и да га доведе у такву ситуацију да му може задати одлучујући ударац. Таква фаза борбе може да потраје и дуже времена, тако да видљиви резултати који се постижу из дана у дан могу посматрачу изгледати као недовољни. Ако посматрач није упознат са циљем тих операција, и ако му се не саопшти у којој је мери циљ већ постигнут, он може погрешно да процени ситуацију и да изрази своје разочарење због привидног изостајања резултата, а ако би то учинио, могао би да поколеба поверење војника у њиховог команданта и да штетно делује на њихов морал.

Чињеница је да штампа свакога дана тражи извештаје за своје читаоце, док је командант можда у највећој мери заузет до гађајима који треба да се десе тек после неколико недеља или чак месеци. Како онда да отклонимо погрешна схватања која се могу родити у главама ратних дописника? То је проблем који треба најозбиљније проучити.

При штабу Двадесет прве групе армија налазио се већи број изврсних претставника штампе и радија, које сам увек сматрао саставним делом свога штаба. Односи између њих и штабова и јединица Групе армија били су одлични; они су уистину постали део ове наше велике заједнице. Сви они, као и одељење штаба за одржавање везе са штампом (Public Relations Service), имају велику заслугу што је постигнут тако висок степен сарадње и пријатељства и што су испољавали свој огроман утицај у складу са највишим принципима истине и оданости.

Глава прва

ДРУГИ ФРОНТ

Велика замисао о повратку савезничких снага у Северозападну Европу никла је у Денкерку. Отада, упркос многих неуспеха које смо претрпели првих година рата, били смо чврсто решени да се са нашим трупама опет вратимо у Француску, Белгију и Холандију и осветимо пораз из 1940 године.

У децембру 1941 године претседник Рузвелт и министар-претседник г. Черчијл споразумели су се о потпуној координацији ратних напора својих земаља, тако да је после тога један Удруженни савезнички штаб (Combined Chiefs of Staff) руководио америчким и британским оружаним снагама. Ускоро затим почели смо да размишљамо о једном снажном нападу преко Ла Манша на „тврђаву Европу“. Због тога је у априлу 1942 године, после једног заједничког саветовања, одлучено да се предузме један такав подухват у коме ће бити сасрећени англоамерички напори у циљу пораза немачких оружаних снага.

Пошто се у пролеће 1942 године Црвена армија полако поблачила пред немачком навалом, у Лондону је одржана конференција на којој се расправљало о томе како би се могао олакшати немачки притисак на Совјете. У јулу месецу исте године адмирал Кинг и генерал Маршал посетили су британске начелнике штабова са тежњом да се што пре нађе неки начин за одвлачење немачких снага са Источног фронта. То је било у оно тешко доба када су наша средства била тако мала, а наше потребе тако велике, да је било тешко наћи неко решење. Испитивана је могућност напада на Западну Европу, али је таква операција у то време била неостварљива због јачине непријатељских снага и оскудице коју смо трпели у опреми и специјалним помоћним средствима, које би захтевала једна таква операција.

Најзад је одлучено да се изврши искрцање у Северну Африку, пошто је то била једина операција која би се могла пре-

дузети са приличним изгледом на успех. Иако је то било далеко од Немачке, ипак се могло рачунати да ће Немци тиме бити прићени да одвоје бар један део својих снага са Руског фронта и да ће се у исто време поправити критична ситуација наших снага на Средњем Истоку.

Пошто је одобрен пројекат за искрцања у Северну Африку, морали смо одустати од једне такве операције у Западној Европи у току 1942 године. Међутим, ни у току 1943 године ни смо могли да прикупимо довољно снага у Енглеској које би биле у стању да се искрцају преко Канала.

Доцније смо сазнали да је у то време постојао један немачки план да се Енглеска сломи бомбардовањем из ваздуха и уништењем њених снага на Средњем Истоку. Према основној Хитлеровој замисли требало је одвојеним снагама извршити пробој преко Стаљинграда и Египта да би се потом спојиле на Средњем Истоку. Међутим, херојска одбрана Стаљинграда и потпуни пораз који је Ромел доживео код Ел Аламејна, осујетили су ову немачку операцију са двоструким обухватом у виду клешта. Наступање Осме армије и даљи развој операција у Северној Африци и офанзива Совјетске армије са Волге показали су се као прекретнице рата: Осовина је била принуђена на стратегиску де-фланзиву.

Кад су се министар-претседник г. Черчил и претседник Рузвелт састали у Казабланци, у јануару 1943 године, било је већ јасно да ће се Северафричка кампања успешно завршити, те се расправљало о развоју операција после Туниског похода.

И овога пута било је најожељније да се непријатељ нападне у Западној Европи. Али ни тада савезничка ратна индустрија још није била у стању да производи и непрекидно попуњава потребна средства која је захтевао један такав циновски подухват, тако да се отварање тзв. „Другог фронта“ поново морало одложити. Пошто је Осовина још увек владала острвима у Средоземном Мору и јужном обалом Европе, наши бродови били су принуђени да обилазе око 12.000 миља око Рта Добре Наде. Било је потребно још времена да се изведе широка мобилизација у Сједињеним Државама, да се људи и материјал превезу преко Атлантика у Енглеску, да се коначно униште непријатељске подморнице, да се развије стратегиска ваздушна офанзива над Немачком и да се произведе и прикупи огромна количина материјала који је био неопходан за инвазију Западне Европе.

Зато је било одлучено да се, пре свега, Италија избаци из рата, да се блокира италијанска флота и отвори пут кроз Сред-

земно Море. Тиме бисмо постигли знатну уштеду бродског простора, добили бисмо једно упориште у „тврђави Европи“ са аеродромима од велике стратегиске важности и принудили Немце да растурају своје снаге.

У исто време, у Казабланци је одлучено да се настави концентрација трупа и материјала у Енглеској и да отпочне детаљно планирање за прелаз Канала. Образован је заједнички англоамерички штаб под војством једног начелника штаба врховног команданта (који још није био одређен); према почетним словима (Chief of Staff to the Supreme Commander) овај штаб добио је назив „КОССАК“. КОССАК је имао задатак да под управом Удружених начелника штабова врши припрему савезничких снага за искрцавање у Западну Европу ако би Немачка нагло ослабила у таквој мери да би се искрцавање могло извршити уз слаб или неизнатан отпор непријатеља, а истовремено да изради планове за велику инвазију са мора што је могуће раније у 1944 години.

Да би припремили ову операцију, савезнички команданти су одлучили да предузму велико стратешко бомбардовање са циљем да се Немачка постепено паралише уништавањем њене индустријске и привредне моћи; средином 1943 године ваздушна офанзива британске Бомбардерске команде и Осме америчке ваздушне армије била је у пуном јеку и постизала је значајне резултате.

На Вашингтонској конференцији, у мају 1943 године, коначно је донета одлука да се у пролеће 1944 године изврши велика инвазија у „тврђаву Европу“. Ова операција добила је шифрован назив „Оверлорд“.

До августа 1943 године КОССАК је израдио један пројекат плана, који је био разматран на конференцији у Квебеку. Иако је тада министар-претседник г. Черчил предлагао да се повећају снаге које су у томе пројекту биле предвиђене за извођење напада, ипак је било одлучено да се настави са планирањем пре наименовања врховног команданта, уколико је то могуће.

Овим смо укратко изложили историјат плана за операцију Оверлорд до краја 1943 године. У току дужег времена, у коме је проучаван проблем инвазије у Западну Европу, израђен је известан број дугорочних пројеката који су знатно допринели успеху наше операције. Пројектовање и израда вештачких пристаништа, припрема нафтоваода преко Канала за снабдевање бензином, усавршавање једне нарочите технике искрцавања на брањене обале, прикупљање и сређивање огромне количине географских и геолошких података о „обали за инвазију“ и њеном залеђу, ти као и

други задаци почели су да се извршавају месецима, па чак и годинама пре почетка операције Оверлорд.

Већ сам рекао због чега је тек 1944 године дошло до отварања Другог фронта. При крају пролећа 1944 године наступање немачких снага било је заустављено на свима фронтовима; битка на Атлантику завршила се уништењем подморнице; Немачка је све више слабила због снажне офанзиве у ваздуху; отворен је најкраћи поморски пут, захваљујући нашим успешним операцијама у Средоземљу, тако да је непријатељ, био приморан да у знатној мери растури своје снаге по Јужној Европи.

Све је било припремљено за отпочињање највеће амфибијске операције у историји ратова.

Глава друга

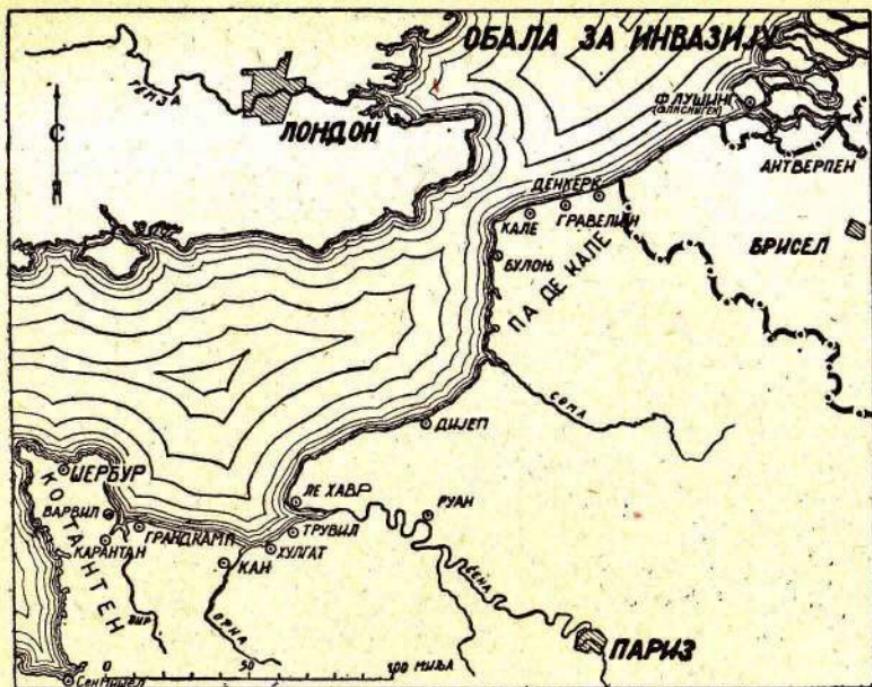
НАИМЕНОВАЊЕ ВРХОВНЕ КОМАНДЕ ЗА ОПЕРАЦИЈУ ОВЕРЛОРД И ЕВОЛУЦИЈА РЕВИДИРАНОГ ОСНОВНОГ ПЛАНА

После састанка у Каиру, крајем 1943 године, претседник Рузвелт и министар-претседник г. Черчил отишли су у Техеран на конференцију са маршалом Стаљином. После тих састанака издато је саопштење о наименовању генерала Ајзенхауера за савезничког врховног команданта за операцију Оверлорд, а затим сам и ја био одређен за команданта Двадесет прве групе армија, састављене од британских и канадских снага у Енглеској које су биле одређене да учествују у овој операцији.

1 јануара 1944 предао сам команду Осме армије, и са аеродрома на реци Сангро, у Италији авионаром кренуо за Енглеску. Као што је било уговорено, успут сам свратио у Маракеш да бих посетио господина Черчила који се тамо опорављао после запаљења плућа. Код њега сам нашао и генерала Ајзенхауера. Пошто су ме том приликом првипут упознали са планом КОССАК за инвазију у Француску, министар-претседник тражио је моје мишљење. У кратком времену које ми је стајало на расположењу могао сам да кажем само толико да су, по моме мишљењу, почетне нападне снаге исувише слабе за извршење пробоја немачке обалске одбране и да је предложени фронт за инвазију сувише узак за брзо образовање једног пространог мостобрана који би могао да прими и следеће ешелоне трупа за настављање операција.

Одлучено је да по доласку у Енглеску са командантима морнарице и ваздухопловства детаљно проучим план КОССАК и да предложим измене које би по нашем мишљењу могле допринети успеху операције. Пошто се врховни командант налазио на путу за Сједињене Државе, његов начелник штаба, генерал Бидел Смит, дошао је у Лондон и донео ми овлашћење да заступам генерала Ајзенхауера за време његовог отсуства.

Командант савезничких поморских инвазионих снага био је адмирал сер Бертрам Рамзеј, а савезничког инвазионог ваздухо-

Скица 1

пловства ваздухопловни маршал сер Трафорд Ли-Малори. Пошто још није био назименован командант савезничких сувоземних снага, генерал Ајзенхауер одлучио је да ја вршим ту функцију за све време док се на континенту не развије једна самостална америчка група армија. Пошто је ова операција захтевала да се изводи по једном координираном плану акције и под руководством једног команданта, постао сам командант свих сувоземних снага и сносио пуну одговорност за планирање и извођење самог десанта и за образовање доволно пространог мостобрана за развој даљих операција.

У Енглеску сам стигао 2 јануара 1944 године и одмах почео са детаљним проучавањем плана КОССАК. Предложио сам мере које је, по моме мишљењу, требало предузети да би се тај пројекат претворио у један практичан план са великим изгледима на успех, и на дуго расправљао о томе са адмиралом Рамзејом и ваздухопловним маршалом Ли-Малоријем. После повратка из Сједињених Америчких Држава, врховни командант, генерал Ајзенхауер, на првој конференцији, коју је са нама одржао 21 јануара, прихватио је наш ревидирани план.

Циљ операције Оверлорд био је „да се 1. маја 1944 године снагама и средствима прикупљеним у Енглеској изврши искрцање са циљем да се заузме један мостобран на континенту са кога би се могле развити даље офанзивне операције. Тај мостобран треба да буде довољно велики да може примити двадесет шест до тридесет дивизија, као и накнадна појачања, која би пристизала бродовима из Сједињених Држава и других крајева, месечно по три до пет дивизија заједно са помоћним јединицама за снабдењање.“

Први је проблем био да се одлучи где треба извршити десант. Савезничке снаге морале су најпре да продру кроз одбранбене положаје немачког „Атлантског бедема“ и да чврсто стану на копно, а затим да заузму пристаништа и прикупе довољно снага и средстава за продирање у Немачку.

Према плану КОССАК, за искрцање је био изабран отсек између Гранкампа и Кана у Сенском Заливу. Овај обалски отсек добио је шифрован назив „Нептун“, да би се разликовао од других отсека на којима је операција Оверлорд могла да буде извршена. Избор такозване „обале за инвазију“ извршен је после детаљне студије у свим видовима оружаних снага. С обзиром на радиус дејства ловачких авиона, који би служили за заштиту и полетали са домаћих аеродрома, таква обала била је ограничена на отсек између Флушкинга (Флисингена) и Шербура. Приликом истраживања најпогоднијих места на обалском подручју за комбиноване операције, показало се да у првом реду област Па де Калеа (између Гравелина и реке Соме), а затим Сенски Залив (између реке Орне и превлаке Котантенског Полуострва), пружају најбоље услове за пролаз возила и материјала у унутрашњост земље.

Ако бисмо изабрали област Па де Калеа, били бисмо на најмањем удаљењу од база у Енглеској, могли бисмо да развијемо најјачу подршку из ваздуха, а бродови би се брже враћали и долазили, али су тамо постојала најјача непријатељска утврђења, као и најјача одбрана непријатељских ловачких авиона. Међутим, област Кана била је слабије утврђена, а имала је велику предност и у томе што јој је обала била заклоњена од јаких ветрова.

Док је залеђе Сенског Залива било погодно за изградњу аеродрома (нарочито у рејону југоисточно од Кана) и за брзо настављање операције за заузимање луке на Сени или групе пристаништа у зони Шербур—Бретања, дотле је на отсеку Па де Калеа брзо заузимање погодних пристаништа било знатно теже, пошто, сем пристаништа у самом Каналу, није било ближих повољ-

нијих лука од Антверпена — до кога се могло доћи тек после савлађивања низа великих река и канала — или пристаништа на Сени која су удаљена 150 миља југозападно од најпогоднијег места за искрцавање (област Па де Кале).

Очевидно је да су Савезници могли да развију свој пун потенцијал тек онда када заузму луке. Збот тога је, после образовања мостобрана, у плану за операције било најважније да се што је могуће брже заузму и отворе луке за наше бродовље. С обзиром на то, у плану КОССАК било је препоручено да се најпре заузме Шербур, а затим луке на Бретањском полуострву, укључујући и Нант. Према томе, оперативни мостобран за развој снага на копну имао је да обухвати полуострва Котантен и Бретању, као и област југоисточно од Кана да би се могли изградити аеродроми. С обзиром на то и на потребу стварања простора на коме би се могле прикупити довољне снаге за инвазију Немачке, сматрано је да би његова источна граница требало да се протеже до реке Ера и доње Сене, а јужна до Лоаре.

Пошто у почетку не би било довољно лука на расположењу, требало је предвидети израду вештачких сидришта, на која бисмо се ослањали док не заузмемо потребна пристаништа. Пројекти за израду сидришта, која је требало стварати потапањем нарочитих кесона и теретних бродова у Сенском заливу, добили су назив „Дуд“ (вештачка пристаништа) и „Огрозд“ (валобран). У плану КОССАК одбачена је могућност брзог заузимања Шербура нападом на полуострво Котантен због тога што би непријатељ лако могао да затвори његову превлаку и да на тај начин спречи даље ширење мостобрана. Исто тако није прихваћено ни то да се у зону напада укључе и обале на источној страни полуострва, из бојазни да би се наше снаге, издељене Карантанским заливом и мочварним пределом око њега, могле изложити почесном уништењу.

План искрцавања и даљег развоја операција морао се заснивати на претпоставци да непријатељ располаже максимално могућим бројем покретних формација у својој резерви, ако се хтело да тај пројекат има сигурне изгледе на успех. Рачунајући и обалску посаду, узето је да ћемо Д-дана¹⁾ наћи на пет непријатељских дивизија и да ће до Д+5 још седам дивизија успети да стигне на мостобран, тј. да ће шестог дана бити укупно дванаест дивизија, од којих пет тенковских.

Било је планирано да се инвазионе снаге снабдеју довољним бројем бродова и чамаца за искрцавање, тако да се Д-дана у првом ешелону може пребацити три, а у другом две дивизије, с тим

¹⁾ Д-дан је први дан инвазије (нап. ред.).

да још две друге дивизије буду у припремности на бродовима на отвореном мору. У исто време требало је да се пребаце и две трећине једне ваздушнодесантне дивизије.

Према томе, у плану је било предвиђено да ће се искрцавање извршити са једним корпусом од три дивизије и да ће се до Д+5 пребацити још девет дивизија са одговарајућим оклопним снагама, не рачунајући ваздушнодесантне трупе, ако би биле повоље временске прилике. Међутим, приликом проучавања временских прилика у Каналу у току дужег низа година, утврђено је да би на свака четири дана у месецу мају један дан могао бити непогодан за искрцавање на обалу. То значи да би се због неповољних временских прилика наше снаге на Д+5 могле смањити од девет на само седам дивизија. Да би се инвазионе снаге и даље ојачавале, било је потребно (опет под претпоставком да су временске прилике повољне) да свакога дана пристиже још по једна дивизија. До Д+14 требало је да наше трупе прошире свој мостобран до линије Трувил, Алансон, Мон Сен Мишел, а надали смо се да ћемо до тога времена успети да заузмемо и Шербур. Доцнијим проучавањем дошли смо до закључка да је овај временски рок био исувише оптимистички. Сем тога, у плану КОССАК било је извесних ограда. Наиме, целокупан број непријатељских дивизија прве линије, које би у Западној Европи биле на расположењу за појачање фронта у Нормандији, не би смео да пређе дванаест, а ни са других фронтова не би смело да буде пребачено у Француску више од петнаест других дивизија у току прва два месеца после почетка искрцавања.

У плану КОССАК била је наглашена неопходна потреба да пре предузимања ове операције сломимо снагу немачке авијације, и указано да се морамо ослонити на вештачка пристаништа (која дотле још нису била опробана), због тога што ћемо морати да искрцавамо и снабдевамо трупе преко отворених обала у току прилично дугог времена.

Тако је изгледао план који сам првипут видео у Маракешу.

Одмах сам изразио мишљење да се десант на тако јако утврђени немачки Атлантски бедем са једним корпусом од свега три дивизије тешко може сматрати озбиљнијом ратном операцијом.

Слагао сам се с тим да је Сенски Залив погодан за десант, али сам сматрао да цела операција треба да буде изведена са већим снагама и на ширем фронту. Било је од пресудне важности да се одмах у почетку обезбеди довољан мостобран како би операције могле да се развијају са чврсте и простране базе; у сваком случају, просторија коју бисмо могли да заузмемо и држимо пр-

вих дана инвазије постала би пренатрпана. Према искуству које сам стекао у амфибиским операцијама, сваком корпусу и армији, који се употребе за стварање и проширење почетног мостобрана, треба доделити сопствени сектор при десанту, ако се жели да даље искрцавање и проширивање са обала тече без трења и застоја; било би погрешно ако би дивизије једног корпуса, које долазе накнадно, прелазиле кроз обалске положаје другог корпуса, јер би то неминовно изазвало пометњу и трачење скupoцењог времена. Сем тога, на релативно уском фронту, који је предлаган у плану КОССАК, непријатељ би могао да сабије наше трупе у један узан и плитак мостобран, тако да би места за искрцавање била изложена сталном дејству артиљеријске ватре. Напротив, ако бисмо узели шири фронт за десант, непријатељ би теже уочио обим наше операције и не би могао брзо да открије наше главне правце удара ка унутрашњости копна. С друге стране, ми бисмо имали више могућности да нађемо и искористимо слаба места непријатеља и више изгледа да нађемо за наш саобраћај погодне излазне путеве са обале. Проблем проналажења излазних путева са обале ка унутрашњости био је отежан због поплављеног земљишта поред обала, тако да је саобраћај са обала од места искрцања био ограничен на путеве који су водили кроз низ мањих села.

Пошто сам уочио битну важност брзог заузећа Шербура, изгледало ми је неопходно потребно да још у самом почетку операције чврсто станемо на полуострво Котантен. Због река и поплављеног и мочварног терена на превлаци овог полуострва, непријатељ би могао чак и са мањим снагама да препречи даље ширење наших трупа на западном боку и да на тај начин заузимање Шербура претвори у једну дугу и тешку операцију. Стога сам препоручио да се фронт за искрцавање прошири према западу, тако да обухвати обалу на источној страни полуострва Котантен, између Варвила и Карантанског Залива. У случају потребе, веза преко залива могла би се олакшати употребом ваздушнодесантних трупа.

Пошто би инвазионе снаге источно од реке Орне потпала под ватру моћних обалских батерија, постављених у области Хавра, и између Хавра и Хуглата, препоручио сам да се фронт за искрцање прошири од области Варвила до реке Орне. На тај начин фронт би био широк око педесет миља.

Количина расположивог бродовља и чамаца била је главни чинилац од кога је у првом реду зависило у ком би се степену напад могао појачавати. Али, да би се могао покрити тако проширен фронт и олакшало организовање операције на фронту две армије,

препоручио сам да се инвазија изврши са пет дивизија, с тим да непосредно иза њих следе још две дивизије и да се употребе бар две, а по могућству и три ваздушнодесантне дивизије и то непосредно пре самог искрцања трупа са мора.

Било је пожељно да се повећа бродски простор за превоз преко мора, не само ради искрцања, већ и ради доцнијег појачавања и снабдевања искрцаних трупа. По моме мишљењу, морали смо да пребацимо довољно снага да бисмо првога дана искрцања могли одолети непријатељском противнападу и даље превлачiti нове снаге тако брзо како би се могли одупирати првом већем планском противудару, који сам очекивао на Д+4. А кад једном будемо успели да чврсто станемо на копно, упркос настојању непријатеља да нас баци у море, могло се претпостављати да ће се непријатељ концентрисати и покушати да изврши добро припремљен удар на неки одређени отсек нашег мостобрана. У плану КОССАК било је предвиђено да ће на Д+3 бити ангажовано до пет или шест непријатељских брзих дивизија против наших искрцаних снага. Због тога је било од пресудног значаја да на копно пребацимо нове одговарајуће снаге које би биле спремне за акцију тога дана, имајући при томе у виду да ће наше дивизије у првом ешелону до тога времена бити јако заморене и вероватно дosta проређене.

Проблем је био у томе да ли ће морнарица и ваздухопловство моћи да се сагласе са овим изменама плана КОССАК а пре свега хоће ли се наћи још бродовља да би се могле спровести у дело. Ваздухопловни маршал Ли-Малори сложио се са овим изменама и изгледало је да ни са становишта авијације неће бити нерешивих тешкоћа. Међутим, адмирал Рамзеј истакао је да би прављени план ставио савезничку морнарицу пред тешке проблеме. Он је сматрао да би било тешкоћа чак и онда када би се могло наћи још бродова, јер би тако нагомилано бродовље у лукама на јужној обали Енглеске пружало згодну мету непријатељској авијацији или ракетним бомбама; обученост тих накнадних бродских посада не би била на оној висини на којој су се налазиле посаде које су већ биле припремљене за инвазију; шири фронт напада захтевао би веће напоре за чишћење мина, пошто би се морало очистити од мина више прелаза преко Џанала, а то би изазвало потребу за јачим бомбардовањем са мора непријатељских обалских батерија ради њиховог неутралисања. Основни проблем је био да се нађе потребан број бродова који би могли да пребаце повећани број инвазионих трупа; њих је требало добити са Тихог Океана, Средоземља или из текуће производње у Енглеској и Сје-

дињеним Државама, односно комбиновањем ових извора. Ако би се рок за извршење инвазије померио на 31 мај (уместо 1 маја), добила би се једномесечна производња бродова, а за то време могла би се побољшати обука посаде за те бродове. Због тога је адмирал Рамзеј био за померање дана инвазије.

Пошто је даљом студијом овог проблема установљено да не би било довољно бродова ни онда када би се искористила та предвиђена једномесечна производња, предложено је да се све што би још било потребно за операцију Оверлорд узме са Средоземног Мора. Пре извесног времена, још од конференције у Казабланци, постојала је намера да се у Медитерану изведе такозвана операција „Наковањ“ („Anvil“), са циљем да се изврши искрцавање у Јужну Француску, а која би се временски повезала са инвазијом Северозападне Европе. Пошто је за ту операцију планом било предвиђено три — или у најгорем случају две — дивизије, био је додељен одговарајући број бродова и чамаца за искрцавање на централном средоземном војишту.

Иако је врховни командант сматрао „Наковањ“ као важну допуну Оверлорда, јер би се том операцијом везале непријатељске снаге у Јужној Француској, он је саопштио Удруженим начелницима штабова да операција Оверлорд има највећи приоритет, и да, у случају недостатка бродова за обе операције, операцију „Наковањ“ треба одложити или евентуално свести на напад једном дивизијом, у оном моменту када би слабост непријатеља оправдавала такав потхват.

Према томе, продужење рока за почетак операције Оверлорд и одлагање или смањење обима операције „Наковањ“, били су главни чиниоци који су омогућавали да се пронађе потребан број бродова за Оверлорд.

Продужење рока до 31. маја, поред ових поморско-техничких разлога, дало би више времена и за стратешко бомбардовање Немачке, тј. за довршење програма смањења непријатељског железничког капацитета превожења и за рушење главнијих мостова на непријатељским комуникацијама у Западној Европи. Сем тога, изгледало је вероватно да ће крајем маја временске прилике бити много повољније за извођење једне велике руске офанзиве која би ишла у прилог Оверлорду; до тога времена ситуација у Средоземљу могла би се довољно рашчистити тако да „Наковањ“ не би био неопходан ако би наше снаге у Италији привукле на себе немачке резервне дивизије из Јужне Европе. Врховни командант био је против сваког одлагања, ако би се одлагање икако могло избеги, али кад се показало да другачије не може бити, препоручио

је Удруженим начелницима штабова да се Оверлорд припреми тако да крајњи рок никако не пређе 31 мај. Удружені начелници штабова сложили су се са тим на дан 1 фебруара и том приликом је генерал Ајзенхауер нагласио да ће се тачан датум одредити тек онда кад се детаљно проуче прилике у погледу месечине и плиме и осеке у првој седмици месеца јуна.

Иако није одмах донета одлука о стварању допунског бродовља за Оверлорд на рачун „Наковња“, ипак су се Удружені начелници штабова на крају сагласили са препорукама генерала Ајзенхауера и утврдили да се потребно допунско бродовље узме са Средоземног Мора. Због тога је „Наковањ“ био одложен и изведен тек у августу 1944 године.

Већ сам напоменуо да је у плану КОССАК било предвиђено да се Д-дана само две трећине једне ваздушнодесантне дивизије пребаце ваздухом у рејон Кана. Пошто је било очигледно да би ваздушнодесантне трупе могле да одиграју ванредно значајну улогу за време десанта, онда је за жаљење што су нам стављене на расположење тако мале ваздушнодесантне снаге када смо Д-дана могли да употребимо за операције три до четири ваздушнодесантне дивизије. Проширење инвазионог фронта све до превлаке полуострва Котантен повлачило је за собом нове задатке за ваздушнодесантне јединице, пошто је требало да на нашем западном боку заузму путеве на насипима који су водили преко поплављеног земљишта у позадину обала предвиђених за искрцавање. Врховни командант се енергично залагао за повећање ваздушнодесантних јединица, тако да је додељен још известан број транспортних авиона и једрилица. Томе је ишло у прилог и продужење рока за почетак операција, јер је тако добивено време омогућило да се концентрише више авиона и да се увежбају нове посаде.

У једној од идућих глава изложићу свој план за развој операција. Као и у плану КОССАК, тако је и у моме плану било предвиђено да се првенствено заузму Шербур и група пристаништа у Бретањи и да се успостави један доволно простран мостобран.

На конференцији на дан 21 јануара, генерал Ајзенхауер одобрио је измене у плану КОССАК и Удружені начелницима штабова препоручио да их усвоје. А пошто је, било кратко време за детаљни штабни рад око доваршења целокупног планирања, које таква операција захтева, наредио је да се одмах предузме планирање на основи ревидираног плана.

ГлавА ТРЕЋА

САРАДЊА ИЗМЕЂУ ВИДОВА ОРУЖАНИХ СНАГА ЗА ОВЕРЛОРД И БОРБЕНИ САСТАВ ИНВАЗИОНИХ СНАГА (Дијаграм „А“)

Генерал Ајзенхауер сместио је штаб Врховне команде савезничких инвазионих снага (SHAEF)¹) код Буши Парка. Мој штаб је био у Школи св. Павла у Западном Кенсингтону, а штабови савезничке морнарице и ваздухопловства у Дому Норфорк, на Скверу св. Џемса.

Адмирал Рамзеј, ваздухопловни маршал Ли-Малори и ја имали смо задатак да заједнички планирамо и изведемо искрцавање и почетно проширење мостобрана. Наши штабови били су тесно повезани при изради детаљних планова, као и директива које смо давали за планирање нашим потчињеним командадама. 1 фебруара поднели смо врховном команданту на одобрење „Почетни заједнички план“ који је служио као основа за планирање операције. После тога су и армије, у заједници са пријатели претставницима морнарице и ваздухопловства, израдиле детаљније планове дејства. Цео овај период планирања дошао је до врхунца приликом такозване „Смотре планова“ која је приређена 7 априла 1944 године у Лондону, када су команданти сва три вида оружаних снага објаснили своје намере и када је пројекат у целини проучен и испитан. После тога потчињени команданти поднели су своје коначне планове врховном команданту.

У мојим заповестима било је предвиђено да се десант изведе са две армије — Прва америчка армија са две дивизије на десном и Друга британска армија са три дивизије на левом крилу. На тај начин америчке трупе постављене су боком према Атлантику, пошто је било предвиђено да се доцније снабдевају директно из Сједињених Држава. У складу са овим распоредом удружене поморске снаге образовале су Западну поморску флотилу за садејство са Првом америчком армијом, и Источну поморску флотилу

¹⁾ Скраћени назив штаба према почетним словима речи од „Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force“. (нап. ред.).

ОРГАНИЗАЦИЈА КОМАНДОВАЊА И МЕСТА ГЛАВНИХ

ШТАБОВА У ФАЗИ ИСКРЦАВАЊА

ЛЕГЕНДА

Командна линија Морнарице

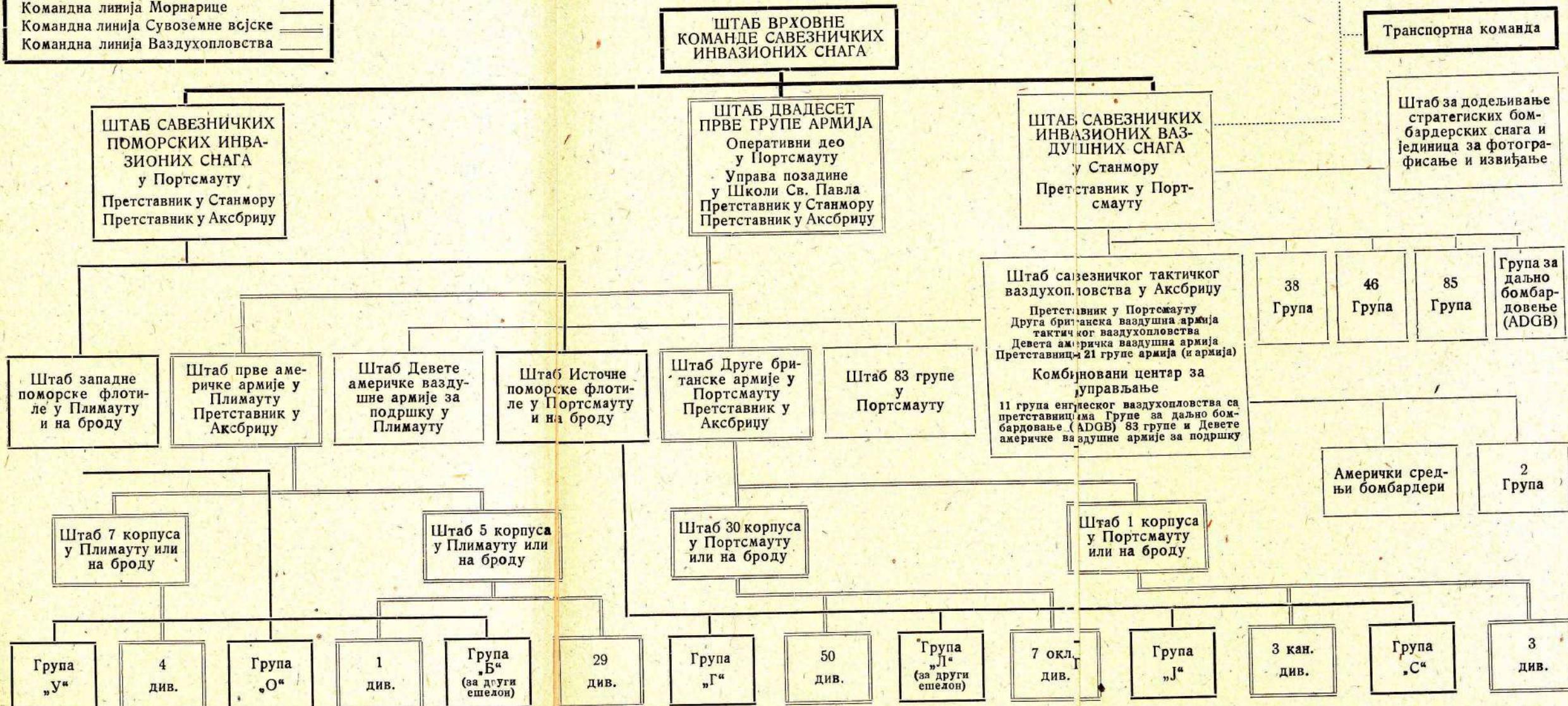
Командна линија Сувоземне војске

Командна линија Ваздухопловства

Обалска команда

Транспортна команда

Штаб за додељивање стратешких бомбардерских снага и јединица за фотографисање и извиђање

за садејство са Другом британском армијом. Ове флотиле биле су подељене на седам група, тј. по једна група на сваку од дивизија првог и другог ешелона. У Источној поморској флотили биле су групе „С“, „Г“ и „Ј“ и група „Л“ за дивизију другог ешелона. Западна поморска флотила имала је групе „О“ и „У“ за дивизије првог ешелона и групу „Б“ за дивизије другог ешелона. Ова слова којима су биле обележене ове групе одговарала су почетним словима шифрованих ознака делова отсека обале које су имале да нападну.

Девета америчка ваздушна армија садејствовала је са Првом америчком армијом, а Друга британска ваздушна армија тактичког ваздухопловства (RAF)¹⁾ са Другом британском армијом.

Трупе, које су ми у оперативном погледу биле потчињене, обухватале су Двадесет прву групу армија и Прву америчку армију (генерал Омар Н. Бредли). Из дијаграма „Б“ види се да је Двадесет прва група армија била састављена од Прве канадске армије (генерал-лајтнант Кререр), Друге британске армије (генерал-лајтнант Демпсеј), Британских ваздушнодесантних трупа (генерал-лајтнант Браунинг) и других разних савезничких јединица. Првој америчкој армији биле су приодате 82 и 101 америчка ваздушно-десантна дивизија.

Генерал Ајзенхауер намеравао је да преузме непосредну команду над сувоземном војском чим се на копно буде пребацило довољно америчких снага за образовање једне америчке групе армија. За ово није било одређено тачно време, али је у Лондону био образован штаб Дванаесте америчке групе армија који се припремао да преузме команду над Првом и Трећом америчком армијом у погодном моменту. А пошто сам до тога времена био одговоран за координирање планова Дванаесте америчке групе армија, нарочито сам се стварао да не буде прекида у вођењу операција кад ова група ступи у акцију на копну. У циљу те координације били су укључени и планови које је Дванаesta америчка група армија била сама израдила за увођење Треће америчке армије у дејство на континенту.

С обзиром на моје обавезе у односу на америчке снаге, споразумео сам се са генералом Бредлијем да известан број америчких официра уђе у штаб Двадесет прве групе армија, да би учествовали у детаљном планирању, обезбедили брезу и сигурну везу са америчким јединицама, давали савете у погледу обрађивања заповести и упутстава — имајући у виду различиту организацију и штабну процедуру у двема војскама — и да би учествовали у

¹⁾ Royal Air Force

штабном послу док америчка група армија самостално не ступи у дејство. У погледу послова у штабу, штабови су били јединствени, али је разлика између система снабдевања ове две војске била толика да се сматрало да ће бити боље ако се Двадесет првој групи армија прида један посебан амерички орган за снабдевање. Амерички бригадни генерал наименован је за заменика муга начелника позадине (CAO)¹⁾. На тај начин, оба штаба радила су један поред другог да би њихово планирање ишло у корак. У оквиру општег планирања Двадесет прве групе армија, Прва америчка армија била је сама одговорна за детаљно регулисање својих позадинских послова, док се Дванаеста америчка група армија бавила пројектима који су се односили на доцније време. Овакво уређење показало се као врло добро. Због тога желим да одам признање америчким официрима који су служили у штабу Двадесет прве групе армија на њиховом знању, марљивости у послу и вештоту прилагођавању.

Да бих искористио извесне официре који су располагали већим борбеним исткуством, извршио сам неке измене и у самом штабу Двадесет прве групе армија. У том циљу довео сам из Италије неколико виших штабних официра, међу њима и свога начелника штаба, генералмајора де Генгана.

У доцнијим фазама планирања појављивале су се извесне тешкоће у погледу разграничења надлежности између команданата сувоземних трупа и авијације. Све док је Двадесет прва група армија била одговорна за целокупно вођење операција на копну, морали смо да координирамо наше планове са штабом Савезничких инвазионих ваздушних снага (Allied Expeditionary Air Force), али чим су доцније две групе армија дошли под Врховну команду савезничких инвазионих снага, штаб Друге британске ваздушне армије тактичког ваздухопловства био је одређен за сарадњу са нама. Због тога је планирање за дужи рок било спорије пошто га је требало координирати са двема одвојеним ваздухопловним командама.

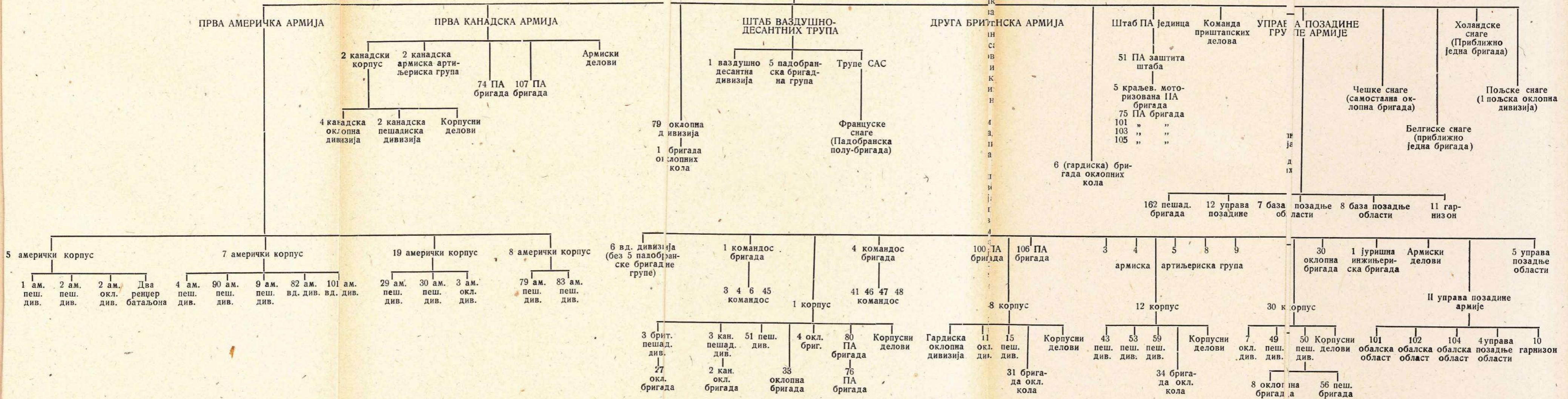
Треба имати на уму да је ова веома сложена англоамеричка организација, која је створена за извршење Оверлорда, располагала са једва нешто више од пет месеци за извршење свог задатка, рачунајући од момента кад је Врховна команда била коначно одређена. Догађаји су у потпуности показали да је између британских и америчких трупа био успостављен сјајан дух сарадње, да је под вођством генерала Ајзенхауера брзо створена снажна и поуздана борбена заједница и да су различити саставни делови ове велике инвазионе војске стопљени у једну изванредну борбену снагу.

¹⁾ Chief Administrative Officer.

БОРБЕНИ САСТАВ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ ГРУПЕ АРМИЈА ЗА ОПЕРАЦИЈУ ОВЕРЛОД (У ПОЧЕТНОЈ ФАЗИ)

П
37

ДВАДЕСЕТ ПРВА ГРУПА АРМИЈА

Глава четврта

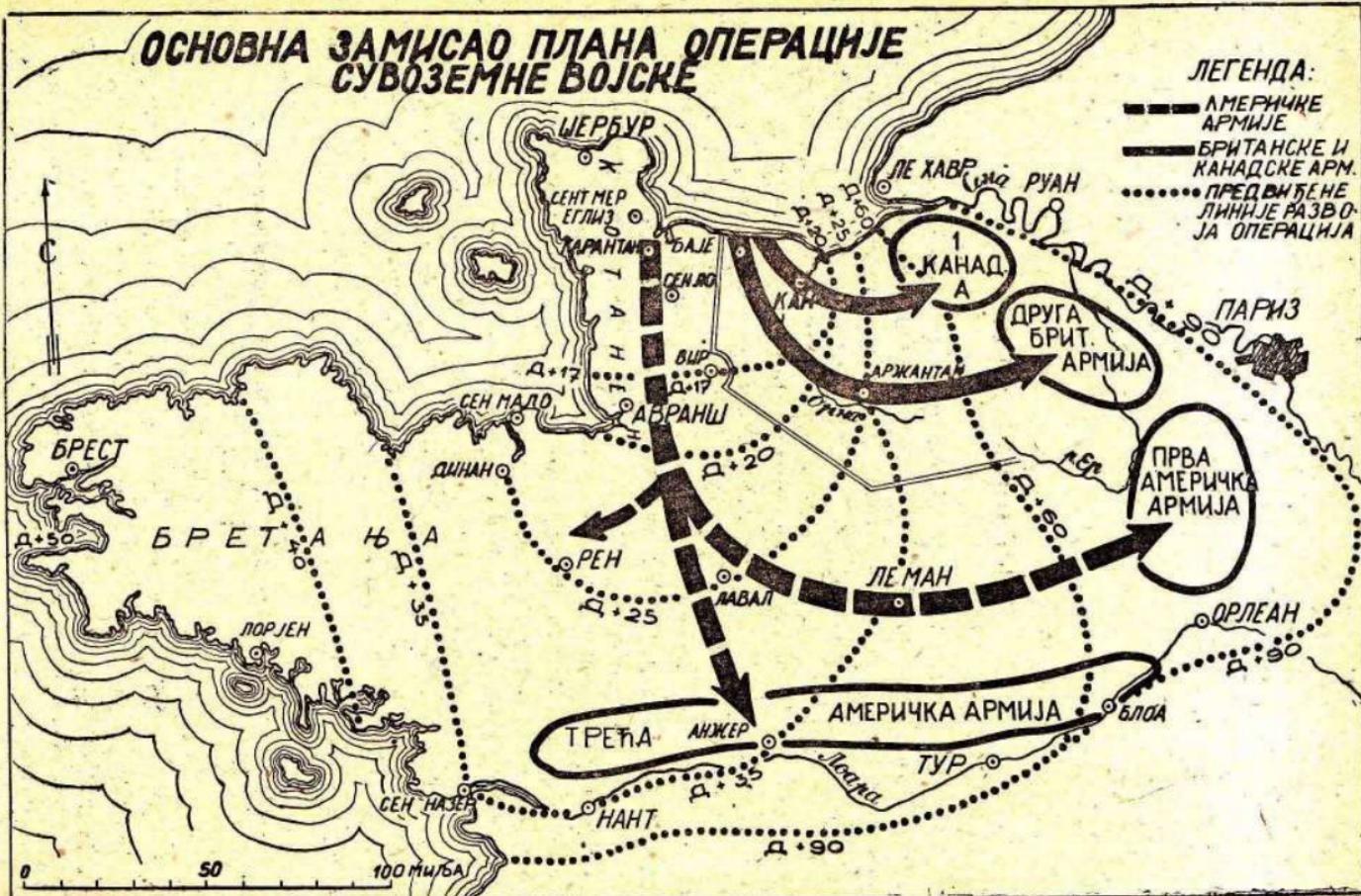
ОПЕРАЦИСКИ ПЛАН

Већ је поменуто да је „Почетни заједнички план“ узет као основа за детаљно планирање операције Оверлорд. У даљем излагању показаћу да сам још у првој фази планирања утврдио основне поставке свога плана за извођење десанта и доцније развијање операција и да их касније никад нисам изменио, већ их доследно спроводио до успешног завршетка. Међутим, у погледу детаља план је скоро непрекидно исправљан и допуњаван све до последњег тренутка пред сам Д-дан. То је било неминовно због тога што се за време планирања мењало — да узмем најобичнији пример — стање непријатељских снага у Западној Европи, као и јачина и организација Атлантског бедема. Исто тако, прилично је дugo постојала неизвесност и у погледу тачног броја појединих типова бродова за искрцавање које ћемо стварно имати на расположењу, тако да је и то имало утицаја на детаљно планирање свих потчињених формација, све до најнижих десантних јединица.

Приликом описа самог плана изнећу његов коначни облик, који је имао на Д-дан, као и факторе који су нам у то време били познати. Па ипак, биће од интереса, у извесном смислу, да наведем и променљиве околности које су изазивале да се врше и неопходне исправке плана.

Основна замисао плана за операције сувоземне војске (Скица 2)

Циљ операције Оверлорд био је да се једновремено изврши десант на обалу Нормандије северно од Карантанског Залива и између овог залива и реке Орне, ради заузимања мостобрана који би обухватио аеродроме, пристаниште у Шербуру и луке у Бре-тањи и послужио као просторија за прикупљање и развој снага у циљу вођења даљих операција.

За извршење овог задатка створио сам план операција на копну и лично га изложио највишим командантима сувоземне војске у Лондону 7 априла 1944 године.

У моме плану било је предвиђено да на непријатељски положај на источном крилу нашег мостобрана, тј. у рејону Кана, извршим веома јак притисак чим се будемо искрцали и чврсто стали на копно, са намером да том акцијом привучем главне непријатељске резерве према Британској и Канадској армији и да потом са америчким трупама под командом генерала Бредлија извршим пробој непријатељског положаја на западном крилу, окрећући цео фронт око Кана. Овај пробој требало је извести ка југу све до Лоаре, а потом га развити ка истоку, у широком луку до Сене, обилазећи Париз са истока. Овим покретом биле би отсечене све непријатељске снаге јужно од Сене; мостове на Сени требало је порушити из ваздуха.

Приликом стварања оваквог плана првенствено сам имао у виду постојећи распоред непријатељских резерви у Западној Европи, железничке пруге и путеве који су водили у Нормандију и непосредни задатак операције — заузимање пристаништа. Заузимање полуострва Котантен и Бретање, и отварање лука које су се на њима налазиле, захтевало је да се што пре проширимо према западу, док на источном делу фронта потреба за проширењем није била тако хитна ако би заузели потребне аеродроме за наше ваздухопловство. То је значило да пробој треба извршити на америчком фронту. С друге стране, да бисмо могли што брже да напредујемо ка западу, морали смо отуда одвући главне непријатељске снаге. Огроман стратегиски значај Кана у томе нам је много помогао.

Град Кан био је веома важан железнички и друмски саобраћајни центар кроз који су пролазили главни путеви са истока и југоистока. А пошто је највећи број непријатељских покретних резерви био северно од Сене, било је вероватно да ће из тог рејона бити упућивање преко Кана да би могле интервенисати на бојишту у Нормандији. Према томе, ако бисмо успели да на отсеку Кана стално вршимо јак притисак на непријатељске снаге, онда је вероватно да би његове резерве биле баш тамо ангажоване.

Требало је очекивати да ће непријатељ јако реагирати на наше продирање према Кану. Један наш удар у правцу овог града навео би Немце на помисао да имамо намеру да се пробијемо кроз Кански отвор како бисмо своје окlopне снаге могли да искористимо на отвореном земљишту у југоисточном правцу. Сем тога, ми бисмо овим правцем ишли најкраћим путем до пристаништа на Сени и до Париза.

Због тога сам дошао до убеђења да ћемо својим јаким и упорним офанзивним дејствима у рејону Кана привући непријатељске покретне резерве на наше лево крило.

Тако је изгледала моја првобитна замисао за извођење битке у Нормандији. Она је од самог почетка претстављала основу целокупног нашег планирања и његовог спровођења у нашим операцијама од почетка инвазије па до коначне победе у Нормандији. Ниједном приликом нисам имао разлога да мењам ту своју концепцију. А да би се правилно разумела битка у Нормандији, важно је да се то има на уму.

Ситуација код непријатеља (Скица 3)

Врховни командант немачких оружаних снага у Француској, Белгији и Холандији, односно Врховни командант Запада, био је фелдмаршал Рундштет. Под његовом командом биле су две групе армија. У већу Групу армија „Б“, којом је командовао фелдмаршал Ромел, улазило је преко две трећине расположивих оперативних трупа. Она се састојала од Седме армије (Нормандија и Бретања), Петнаесте армије (област Калеа и Фландрија) и 88 корпуса (Холандија). Ромел је примио команду над овом групом у фебруару 1944 године на лични Хитлеров захтев. То му је била прва оперативна команда откако је напустио Тунис, скоро пре годину дана.

У групу армија „Г“, којом је командовао генералпуковник Бласковиц, улазиле су Прва и Деветнаеста армија, од којих се једна налазила на бискајској обали, а друга на Ривијери.

У Француској се налазио и трећи штаб у рангу групе армија, тзв. Тенковска група Запад, којом је командовао генерал Гајер Швепенбург. Овај штаб водио је позадинске послове и руководио обуком тенковских формација, које су у оперативном погледу биле под командом и једне и друге групе армија („Б“ и „Г“). Према првобитној замисли тај штаб имао је да командује овим формацијама и у тактичком погледу, али је такав начин командања доцније довео до извесне збрке приликом употребе непријатељских тенковских формација.

На Д-дан, ове групе армија имале су око шездесет дивизија, тј. отприлике четвртину немачке сувоземне војске. И поред губитака у Италији и Русији, њихова јачина је почев од краја 1943 године одржавана, па чак и увећавана због очекивања отварања Другог фронта. Из овог простора само је један СС корпус у априлу био упућен у Русију, али је већ после два месеца поново враћен у Нормандију.

- Немачке дивизије на Западу биле су веома различитог квалитета. Опрема, обука и морал СС и тенковских дивизија били су на највишем степену; пешадиске формације биле су различите: почев од посадних трупа обалске одбране, које су биле ниског квалитета, па до потпуно опремљених формација нормалног немачког типа.

Скица 3

Немци су већ неколико година организовали одбрану обале и изграђивали тзв. „Атлантски бедем“. Непријатељ је претпостављао да ће нападач у првом јуришу или одмах после тога морати да заузме неко пристаниште ради искрцавања тешког материјала и обезбеђења снабдевања својих трупа. Због тога су првенствено утврђени рејони пристаништа, тако да их је 1944. године било немогуће заузети са морске стране. После лука највећа пажња била је обраћена на област Па де Калеа, која се пружала на најужем делу Канала, пошто се сматрало да је наш десант највероватнији баш у тој области.

Одбранбени уређаји на другим отсекима нису били на тако високом ступњу, јер 1944. непријатељ није имао ни средстава ни превозних могућности да целу обалску линију солидно и подједнако утврди. Па ипак, одбранбена постројења у Нормандији знатно су ојачана после Ромеловог обиласка обале у марту 1944. године.

Одбрана обале у Сенском Заливу састојала се из једне линије бункера са посадама обалских јединица ниског квалитета. Ватрени положаји за топове били су заштићени бетоном и гвожђем од бомбардовања са мора и из ваздуха, а минска поља, жичне и друге препреке сваке врсте били су обилно употребљени за њихово ојачање. У обалском појасу, нарочито у мочварама око Карантанског Залива, поплављена су велика пространства низинског земљишта. Постојећи насељи на обали били су појачани и пројужени да би се образовале противтенковске препреке иза обалског појаса, док су саме обале запречене густим минским пољима. Испред обале постављени су појасеви подводних препрека које су се простирадле на различитим удаљењима од линије највишег водостаја за време плиме. Ове препреке имале су улогу да задрже чамце за искрцавање, да их униште или оштете експлозивом. То су били различити типови подводних препрека, као: „елемент Ц“ са „Т“ минама на предњој страни, дрвене препреке у виду нагнуте ограде са „Т“ минама на своме врху, дрвени стубови са причвршћеним „Т“ минама, челични јежеви и крстила. Непријатељ је располагао далекометном обалском и польском артиљеријом. Далекометни топови били су прилично истурени унапред. Они су нарочито штитили прилазе Шербуру и заливима код Карантана и Сене. Тешке топовске батерије, које су биле постављене у области Шербура и око Хавра, скоро су укрутиле своје ватрене секторе, тако да су претстављале најозбиљнију опасност за сваки већи брод који би покушао да се приближи нормандиској обали. Око две до три миље позади обалске артиљерије биле су постављене јединице польске и средње артиљерије

оних дивизија које су држале обалске отсеке. Ова артиљерија имала је задатак да туче бродове који би се приближили обали као и саму обалу. Ту је било свега око 32 батерије које су могле да туку део обале који је био предвиђен за инвазију.

После Ромеловог обиласка убрзана је изградња подводних препрека. Ове препреке биле су постављене на још веће удаљење испод линије највишег водостаја (за време плиме). Повећан је број обалских батерија, предузето је грађење великог броја камата и склоништа и још више проширено плављење низина. На нашим авионским снимцима почели смо да откривамо слике препрека за ометање спуштања из ваздуха на оним местима која би била најпогоднија за атерирање или спуштање падобранских трупа. То су били вертикални стубови и коле, често комбиновани и са земљаним клопкама.

Распоред непријатељских снага на Западу Д-дана показан је на скици. У њему се огледа неслагање Ромеловог и Рундштетовог гледишта у погледу начина на који треба дочекати инвазионе снаге. Ромел, који није био неки стратег, хтео је да зада одлучујући удар савезничким трупама на самом месту искрцавања. Он је сматрао да нападача треба задржати снажном концентричном ватром на пучини и у самом обалском појасу. У том циљу он је тражио да се обалски одбранбени положаји што јаче поседну и да се све расположиве резерве поставе близу обале. С друге стране, Рундштет је имао другу концепцију, он је био за тзв. план „кора — јастук — чекић“, у коме је „кора“ означавала застор пешадије за одбрану саме обале, „јастук“ — пешадиске дивизије у тактичкој резерви у непосредној близини, а „чекић“ — тенковске снаге које би се налазиле у стратегиској резерви, даље у позадини. „Јастук“ би задржавао непријатељске снаге које би пробиле „кору“, а „чекић“ би стајао спреман да изведе одлучан противудар где буде требало. Због тако различитих схватања дошло је до компромиса, тако да су тенковске резерве, углавном, задржане прилично далеко позади, док је већина пешадиских дивизија употребљена за појачање непосредне одбране обале. Због тога су њихове тенковске дивизије морале прерано да ступају у борбу са нама, тако да нису могле да изведу један снажан удар обједињеним снагама пре но што је већ било касно.

Очекивали смо да ћемо на отсеку „Нептун“ наићи на непријатељску посаду од три дивизије обалске одбране, подржану резервом од три пешадиске и једном тенковском дивизијом. Међутим, последњих недеља пре Д-дана имали смо индикација да се у Француској врши неко прегруписавање непријатељских

снага, али се приликом искрцавања показало да је наша процена јачине непријатељског отпора била углавном правилна.

За све време планирања непрестано смо узимали у обзир могући темпо пристизања непријатељских снага и вероватан развој његових одбранбених мера. Брзина прикупљања непријатељских резерви знатно је зависила од успеха операција нашег ваздухопловства, које је имало задатак да успори кретање непријатеља, као и од саботажне делатности француског Покрета отпора. Догађаји су показали да смо у том правцу постигли много већи успех но што смо се надали. У овој фази планирања сматрано је да би непријатељ до $D+6$ у Нормандији могао да баци у борбу до двадесет дивизија (рачунајући ту осам тенковских дивизија). Као што се види, ово се разликовало од раније процене у плану КОССАК, у коме је било предвиђено да непријатељ до тог времена може имати око дванаест дивизија. У најгорем случају, могли смо да очекујемо да ће нам непријатељ до $D+20$ пружити отпор са око двадесетпет до тридесет дивизија, од којих би девет или десет биле тенковске и да на $D+60$ може имати у борби до педесет дивизија.

Претпостављали смо да ће Немци на отсеку „Нептун“ ноћу на $D-1$ дати узбуну кад се наше поморске снаге буду приближиле обали Нормандије и да ће при kraју D -дана већ зачукити да је велика операција Оверлорд изведена са јаким снагама. С обзиром на његову намеру да нас потуче на самој обали, требало је очекивати да ће одмах привући и бацити против нас своје најближе расположиве тенковске и моторизоване дивизије са циљем да нас што пре одбаци натраг у море. Ако му то не би успело, непријатељ би вероватно на $D+4$ или $D+5$ концентрисао своје снаге за извршење концентричног противудара на одабраном отсеку, а у то време он би већ могао дејствовати против нас са око шест тенковских дивизија. Ако му и поред тога не би успело да одбаци наше снаге са обале, онда се с разлогом могло претпоставити да ће на $D+8$ покушати да их задржи и да спречи проширење нашег мостобрана. У том циљу, он би морао да привуче свеже пешадиске снаге да би сменио своје тенковске формације и затим их сконцентрисао за извршење новог снажног противудара. Требало је, dakле, да се на нашем мостобрану припремимо за дочек овог првог концентричног удара непријатељских тенковских и моторизованих дивизија и пешадије која би за њима следила.

У априлу и мају примили смо повољне вести од наше обавештајне службе. Док смо у јануару 1944 године рачунали да ће непријатељ после два месеца од почетка Оверлорда са других

фронтова моћи да пребаци до петнаест дивизија у Западну Европу, дотле се у априлу дошло до закључка да ће моћи пребацити само шест дивизија, због све већих успеха совјетских снага на Источном фронту и догађаја у Италији. Пре Д-дана Савезници су заузели Рим; Кеселрингове трупе у Италији биле су у повлачењу; у Русији је Крим био очишћен, а Немци су узнемирено очекивали велику руску офанзиву. Из вести са Источног фронта и Италије, које смо примили непосредно пред Д-дан, могли смо закључити да су немачке тенковске формације не само ангажоване, већ и неопходно потребне на фронтовима ван Западне Европе.

Топографски опис бојишта

Због поплављеног земљишта иза обале, нарочито у рејону Варвила на превлаци полуострва Котантен, имали смо велике тешкоће у погледу обезбеђења погодних путева који са обале воде ка унутрашњости. Због тога је за нас било од пресудног значаја да на отсеку Варвила заузмемо путеве на насиљима који су подигнути кроз поплављену област, да нас релативно мале непријатељске снаге не би притесниле у уском обалском појасу. Пошто су путеви на отсеку Варвил — Кан углавном пролазили од обале кроз мања обалска сеоца, која су била утврђена и начињана многобројним препрекама, требало је да их наше десантне трупе брзо очисте. ИзА Каантанског Залива постојао је читав систем канала, поплављеног земљишта и баруштина, преко којих је прелазио само мали број путева. Због тога је било веома важно да те путеве заузмемо у исправном стању.

Земљиште иза обалског појаса већином је било погодно за одбрану у тактичком погледу и углавном непогодно за развијање оклопних снага.

Изузев отворене и таласасте равнице југоисточно од Кана, цео предео који се протезао око четрдесет миља у унутрашњост копна био је покрiven шумарцима и пањацима који су веома високим оградама, насиљима и ровићима били издељени на много бројне мале њиве и ливаде. У таквим условима осматрање је било јако отежано, а кретање ван друмова веома ограничено, не само за возила на точковима него често и за тенкове. С друге стране, то је био идеalan терен за пешадију; било је одличних заклона за снајпере и патроле, а и одбранбени положаји који су били укопани у насиљима пружали су добру заштиту од тенкова и артиљерије.

Брдовити предео у Нормандији пружао се дуж инвазионог фронта од југоистока ка северозападу до двадесетпет миља од

обале у унутрашњости копна. Земљиште је било делимично испресецано, са стрмим висовима и уским долинама. На северном делу тога гребена, на осамнаест миља југозападно од Кана, Мон Пенсон је највећи врх.

Претходне операције

Припреме за инвазију у Северозападној Европи у ширем стратегиском смислу почеле су на мору и у ваздуху неколико месеци пре Д-дана. Благодарећи победоносној бици на Атлантику, било је омогућено транспортовање огромних количина трупа и материјала из Америке и Канаде на боиште. Стратегиска ваздушна офанзива против Немачке, која је укочила читаву њену привреду, имала је одлучног утицаја на крајњи исход рата.

Међутим, овде нас више интересују претходне операције из ваздуха које су биле непосредно повезане са плановима сувоземне војске и које су утрле пут за десант у Нормандију.

Један од битних предуслова за успешно извршење десанта био је да се слабљењем немачке авијације сигурно обезбеди наша надмоћност у ваздуху над Каналом и оним обалама на којима ће се десант извести. Следећи услов био је да се прекине и омете друмски и железнички саобраћај у непријатељској позадини да би се спречио долазак немачких трупа и материјала на боиште. Исто тако, имали смо намеру да обманемо непријатеља и у погледу места инвазије и, најзад, да ваздушним нападима на обалске положаје и уређаје пред сам Д-дан припремимо и утремо пут нашем стварном искрцавању. Осим тога, у односу на операције сувоземне војске на копну, ваздухопловство је имало задатак да врши извиђање пространих области и спречава непријатељско извиђање над просторијама прикупљања наших трупа и укрцним лукама.

Наша авијација је сјајно извршила ове задатке, тако да смо у критичном периоду били потпуно осигурани од непријатељског извиђања из ваздуха, а то је било од прворазредног значаја за постизање тактичког изненађења приликом нашег искрцавања. Осим тога, немачко ваздухопловство у току целог Д-дана није ниједанпут напало наше трупе не само за време њиховог прелаза преко мора, него ни на обали, после искрцавања.

Парализање железничког саобраћаја остварено је на основу детаљног плана за систематско рушење инсталација за помоћну службу и оправке, које су биле од великог значаја за његово правилно функционисање у Северној и Западној Француској, Белгији и Холандији и Западној Немачкој. Остваривање тога програма било је већ у пуном јеку на Д—60 (тј. на два месеца пре инвазије) и, уколико се рок за инвазију више ближио, утолико

су се и напади више примицали „Нептуну“. Због тога се на великом пространству почела осећати велика оскудица у локомотивама и вагонима, радионицама за оправку и угљу, а на Д-дан није се могло пролазити преко 74 моста и тунела на путевима који су водили из унутрашњости до бојишта. Из извештаја од 7 јуна видело се да није употребљив ниједан железнички мост преко Сене, између Париза и мора, као ни мостови на доњем току Лоаре. Веома успешни напади вршени су и на друмске мостове: 13 мостова између Париза и Канала и 5 главних друмских мостова између Орлеана и Нанта било је порушено или оштећено.

Пре Д-дана извршено је бомбардовање батерија обалске одбране на отсеку „Нептун“ у оквиру једног ширег плана за дејство нашег ваздухопловства на целој дужини инвазионе обале, да би обманули непријатеља у погледу наших намера. То је успорило изградњу заклона за тешке батерије које су тукле Сенски Залив, и у исто време појачало уверење непријатеља да ћемо се искрцати у рејону Па де Калеа, с обе стране Кап Гри—Не (Рт Сиви Нос). То је имало важну улогу у нашим плановима.

Претходне поморске операције обухватале су чишћење мора од немачких подморница, извиђачких и торпедних чамаца, и полагање мина за заштиту прелаза наших снага преко Канала.

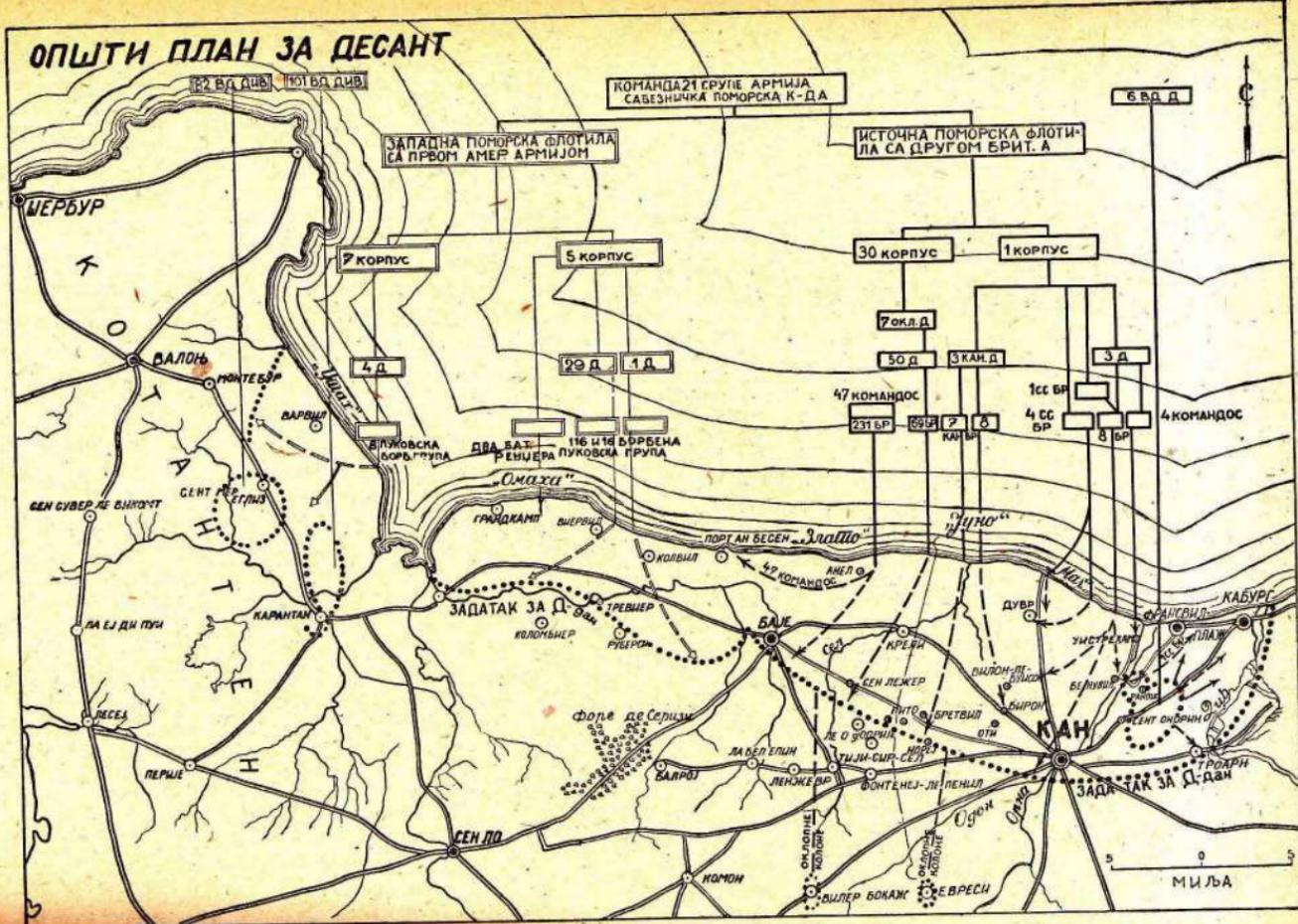
И скрцавање (Скица 4)

Општим планом за десант било је предвиђено да се изврши максимална концентрација свих расположивих средстава сва три вида оружаних снага како би се десантне трупе најпре искрцале на копно, а затим помогле приликом пробијања Атлантског бедема.

Прва америчка армија имала је задатак да се искрца с обе стране Каантанског Залива: са једном пуковском борбеном групом¹) између Варвиле и самог залива (на обалском отсеку „Утак“) и две пуковске групе између Вијервиле и Колвилда (на обалском отсеку „Омаха“), са задатком да што је могуће брже заузме Шербур и развије своје дејство на југ ка Сен Лоу, упоредо са развојем операција Друге британске армије.

¹⁾ У пуковску борбену групу на главном правцу напада дивизије обично улазе: пешадиски пук, један до два дивизиона пољске артиљерије, од вода до чете инжињерије, од чете до батаљона тенкова, а по потреби санитетска чета, део дивизиске извиђачке чете, део дивизиске чете за везу, део чете за транспорт и снабдевање и део артиљериско-техничке чете. Пуковска борбена група која дејствује на помоћном правцу, или група која се налази у резерви слабијег је сastava. (нап. ред.).

ОПШТИ ПЛАН ЗА ДЕСАНТ

Скица 4

Друга британска армија имала је да се искрца са пет бригада¹⁾ између Анела и Уистрехама (на обалским отсецима „Злато“, „Јуно“ и „Мач“), са задатком да простири мостобран јужно од линије Сен Ло — Кан и југоисточно од Кана да би обезбедила погодан терен за аеродроме, и да заштити источни бок Прве америчке армије за време док буде заузимала Шербур.

Граница између армија била је Порт-ан-Бесен и ток реке Дром до Англсвиле искључно за Другу британску армију.

Ноћу, уочи Д-дана, за време док инвазионе трупе буду пре-лазиле преко мора, требало је да бомбардерска авијација отпочне интензивно бомбардовање непријатељске одбране и да се у исто време спусте ваздушнодесантне трупе на бокове инвазионе области. Први ешелон десантних трупа требало је да се искрца на копно у час-Ч,²⁾ потпомогнут бомбардовањем са мора и из ваздуха, затим топовима, ракетним наоружањем и бацачима мина са бродова, који би се приближили обали.

У прва три ешелона требало је да искрцамо 130.000 људи и 20.000 возила. Поред осам првих десантних бригада, односно пуковских борбених трупа, за овај десант су биле неопходне и различите специјалне трупе, нарочито јуришни пионери, амфибиски тенкови и други делови, који су били различитог састава на појединим местима, зависно од претстојећих задатака десантних таласа. Целокупне снаге које је у почетку операције требало пребацити са минимумом транспортних средстава биле су следећег састава:

Прва америчка армија:

- три пешадиске дивизије,
- пет тенковских батаљона,
- два батаљона „ренџера“,³⁾
- корпусни и армиски делови,
- поморске и ваздухопловне јединице.

Друга британска армија:

- четири пешадиске дивизије (без две бригадне групе),
- три самосталне тенковске бригаде,
- једна оклопна бригада (из састава једне оклопне дивизије),
- две СС⁴⁾ командос бригаде),

¹⁾ Британска бригада приближно је одговарала америчком пуку (како у пешадији тако и у тенковским снагама), а британски пук једном америчком батаљону (нап. ред.).

²⁾ Час-Ч је одређени час за почетак искрцања (нап. ред.).

³⁾ Ренџери су амерички одреди слични британским командосима (нап. ред.).

⁴⁾ СС = Special service (специјална служба).

— корпусни и армиски делови,
— поморске и ваздухопловне јединице.

Америчке ваздушнодесантне трупе имале су нарочито важан задатак да обезбеде излазе са обалског отсека „Утах“ и да олакшају стварање тамошњег мостобрана. Било је предвиђено да се ноћу између Д-1 и Д највећи део 82 и 101 америчке ваздушно-десантне дивизије спусти у рејон Сент Мер Еглиза, да 101 дивизија потпомогне искрцавање на отсеку „Утах“ и да 82 дивизија штити бок трупа на копну и спречава убацивање непријатељских резерви на полуострво Котантен. Преостали авиони за пренос трупа додељени су Другој британској армији за 6 ваздушнодесантну дивизију (без једне бригаде) која је пред час-Ч имала да се спусти источно од Кана, са задатком да заузме прелаз преко реке Орне код Бенувила и Ранвила и да заједно са командосима поседне рејон источно од Кана у циљу спречавања приласка непријатељских трупа томе граду.

Амерички „ренџери“ имали су задатак да се искрцају западно од обалског отсека „Омаха“ и да савладају непријатељске одбранбене положаје на источној страни Каантанског Залива. Било је предвиђено да једна британска бригада, састављена од два командоса, обезбеди везу између снага које би нападале на обалске отсеке „Јуно“ и „Мач“ и да се једна друга бригада командоса искрца на отсеку „Мач“ иза дивизије првог ешелона. За време док би један командос надирао према Уистрехаму, остatak ове бригаде прешао би Орну код Бенувила и нападао непријатељску обалску одбрану источно од реке све до Кабура закључно.

Техника искрцавања

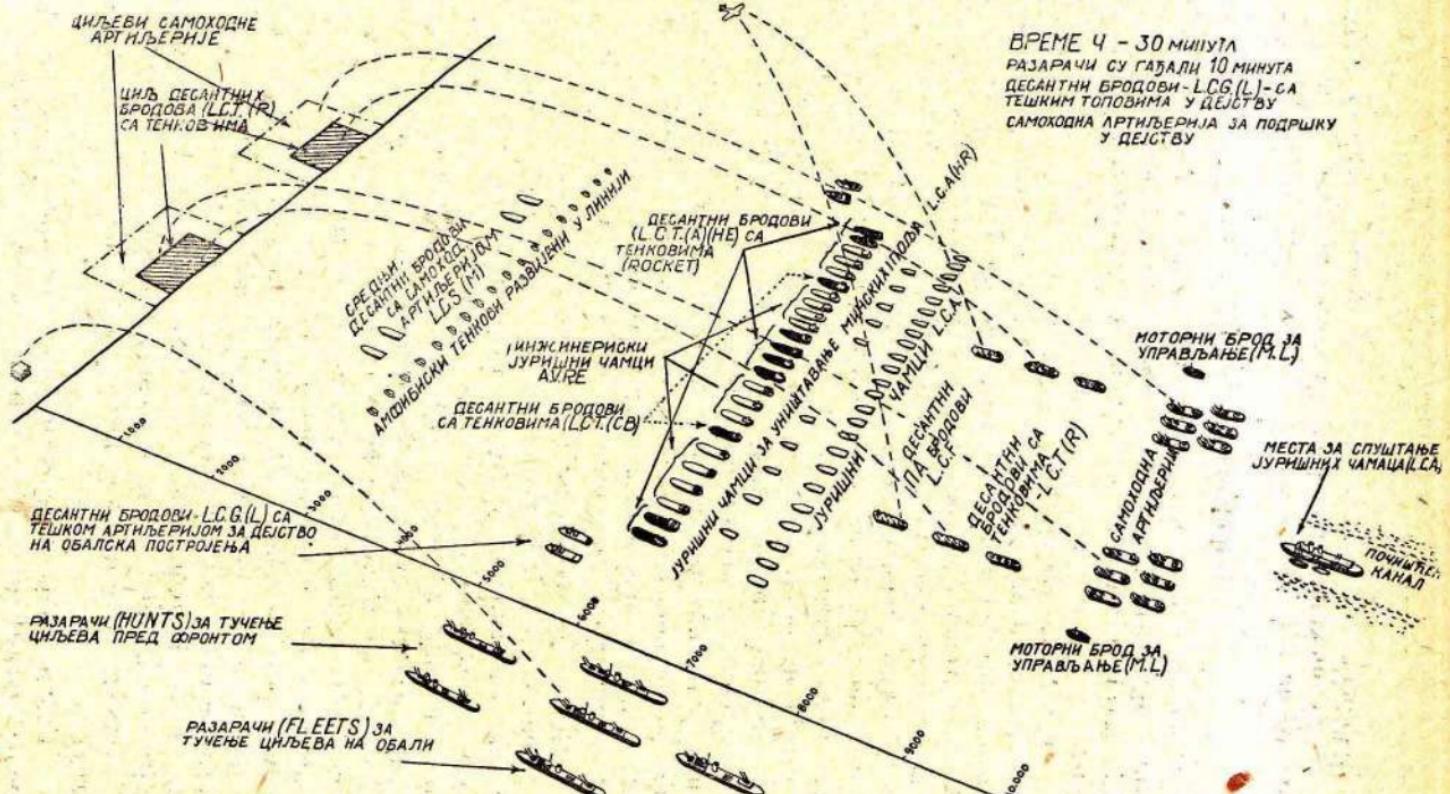
(Дијаграм „Ц“)

Ради усавршавања технике искрцавања на брањеној обали вршене су дуге студије и многобројне практичне вежбе. После таквих испитивања на Д-дан располагали смо разним типовима специјалних борбених средстава, као што су: јуришни и инжињерски тенкови, тенкови носачи мостова за савлађивање противтенковских ровова, тенкови за полагање простирача преко меких и иловичастих места на обалама, рампе тенкови, преко којих су друга возила могла да прелазе при савлађивању валобрзга, тенкови миноловци и амфибиски десантни тенкови. Ова оруђа била су пријата специјално обученим десантним одредима који ће ићи на челу инвазионих снага.

Десантним трупама требало је пријати и поједине групе добро извежбаних инжињераца за отклањање већ поменутих подводних препрека које су биле постављене на обали за инвазију.

ТЕХНИКА ИСКРЦАВАЊА

ДИАГРАМ КОЈИ ПОКАЗУЈЕ ГЛАВНЕ САСТАВНЕ ДЕЛОВЕ ЈЕДНЕ БРИГАДНЕ БОРБЕНЕ ГРУПЕ ПРИЛИКОМ ПРИБЛИЖАВАЊА ОБАЛИ

Ове препреке условљавале су да у почетку десанта буде осека, јер су их инжињери могли уништавати само за време док се препреке налазе ван воде.

Одређивање Д-дана и часа-Ч

Одлука о часу-Ч, тј. о времену у коме ће први ешелон десантних бродова пристати уз обалу, и о Д-дану, донета је тек после дугог и свестраног проучавања различитих утицајних чинилаца.

Пре свега, сагласили смо се и одлучили да час-Ч буде за време дневне светлости и да у претходној ноћи буде месечина. За морнарицу је напад по дану био погоднији ради одржавања поретка и развоја велике армаде бродова, као и за сигурно проналачење одређене обале. Осим тога, да би се непосредно пре часа-Ч могло вршити прецизно бомбардовање са бродова и из ваздуха, било је неопходно извесно време дневне светлости ради осматрања. Сматрало се да ова преимућства надмашују незгоде — што ће непријатељ имати времена да туче диригованом ватром наше бродове пре што сам десант отпочне, и што ће наше трупе кренути у напад при дневној светлости — јер смо били толико надмоћни на мору и у ваздуху, да смо могли рачунати да ћемо масом наших бомби и граната ошамутити бранитеље. Месечина, која би претходила часу-Ч, олакшала би кретање морнарице и спуштање ваздушнодесантних трупа.

Пошто је одлучено да се напад изврши по дану, било је потребно да се час-Ч за сувоземне трупе одреди што раније после свитања како би бранилац имао што мање времена за осматрање наших покрета, а ми што више часова за искрцавање следећег ешелона за време друге плиме, пре но што падне ноћ. Ту би, пре изласка сунца, био довољно велики размак видног времена да се из ваздуха може осматрати дејство морнаричке артиљерије и да тешки бомбардери могу уочити своје циљеве за бомбардовање, док бранилац још не би имао довољну видљивост на нивоу морске површине. Најважнији проблем који је требало решити био је да се одреди који је минимум времена потребан за неутралисање обалских циљева од стране наше бродске артиљерије и за бомбардовање од стране ваздушних формација. На kraју је усвојено да ће за наше потребе бити довољно 40 минута почев од поморског праскозорја (први знак јутарње светлости).

Сад је требало размотрити услове плиме и осеке. При одређивању часа-Ч морало се водити рачуна и о нивоу мора у том часу како из поморско-техничких разлога, тако и због потребе

уклањања подводних препрека, које су биле тако постављене да су претстављале највећу сметњу при високој плими, јер би их инжињери могли уништити само за време осеке.

Према томе, подводне препреке могле би се најлакше уклонити кад би се трупе искрцавале за време осеке, али би тада чамци за искрцавање пристајали тако далеко од обале да би пешадија морала под ватром да прелази широк појас обале пре но што би дошла у непосредан додир са браниоцем. Поред тога, површина коју море напушта за време осеке била је на неким местима тако неравна да би трупе, које би пошли са линије осеке, морале да газе и упадају у рупе — често и дубље од човечје висине — пре но што би стале на чврсто и суво тле. Најзад, било је пожељно да плима потраје што више часова како бисмо могли да искрцамо оруђа за подршку и како би се наши бродови за искрцавање могли натраг вратити. Међутим, нарастање, односно повлачење морске воде, на три часа пре, односно три часа после највишег нивоа воде за време плиме, врши се тако брзо да не би било довољно времена да се бродови истоваре пре но што би се потпуно насукали.

На основу разматрања ових чинилаца дошло се до закључка да бисмо постигли најбоље услове ако се час-Ч одреди на 40 минута после поморског праскозорја и то онога дана када би море на три часа после тога достигло највиши ниво плиме. Међутим, сви ови услови нису се могли једновремено постићи на свим местима искрцавања, пошто се на отсеку обале „Утаха“ плима дизала 40 минута раније него на отсеку „Мач“. Због тога, као и због различитог размештаја подводних препрека на разним обалама и мноштвом стена на прилазима ка обали „Јуно“, морали смо да одредимо за свако место искрцавања посебан час-Ч. Због таквог неизбежног компромиса на западним местима искрцавања распологало се пред самим десантот само са најнеопходнијим минимумом времена за осматрање и ватрено дејство, док се на левом крилу имало знатно више времена но што је било потребно. На дан који је био изабран за инвазију (Д-дан), час почетка искрцавања (час-Ч) варирао је од 6.30 часова за Западне инвазионе снаге до 7.45 часова за трупе на источном отсеку „Јуно“.

Један час-Ч, који би задовољио све те захтеве, могао се наћи само у три дана у сваке две седмице, или три дана у сваком месецу ако се узме у обзир и месечина. Иако је 31 мај био одређен за почетак инвазије, врховни командант је том приликом нагласио, као што сам већ поменуо, да услови плиме и осеке или неке друге околности могу утицати да се Д-дан изабере у првој недељи месеца јуна. И заиста, 5. јуни је касније био одређен као

први од три узастопна погодна дана за ову операцију. Биле су предузете брижљиве мере у циљу предвиђања временских прилика и одређивања поступка за случај одлагања операције, ако би то било неопходно; треба имати у виду да би се операција морала одложити бар за две седмице, а још вероватније за месец дана, да би се имала погодна месечина, само ако би се десило да се време погорша у првом тродневном периоду.

Заједнички план ватре

Циљ заједничког плана ватре био је да сваки од три вида оружаних снага извршива одређене задатке за подршку трупа које се искрцавају на обалу. У том циљу требало је да се у првом реду униште или неутралишу непријатељске обалске батерије, које би могле да спречавају прилаз конвоја или да туку она места где би се конвоји усидрили, као и да се неутралишу непријатељска утврђења и отпорне тачке које су биле организоване за непосредну одбрану обале.

Рекли смо да су у претходним операцијама, пре Д-дана, извршени претходни напади из ваздуха на непријатељске обалске батерије. Извршење плана ватре, у правом смислу речи, требало је да почне ноћу уочи десанта снажним нападом тешких бомбардера Бомбардерске команда на десет најважнијих батерија. Бомбардовање је требало да отпочне што касније, али тако да се авиони до зоре могу вратити у Енглеску. У плану је било предвиђено да средњи бомбардери, снабдевени нарочитим навигационим спровадама, изврше напад на следећих шест циљева обалске одбране после извршеног бомбардовања од стране тешких бомбардера, тј. у само праскозорје, отприлике у исто време кад би почело и бомбардовање разним врстама оружја са инвазионих бродова. Убрзо после тога отворила би се артиљериска ватра са бродова, диритована помоћу авиона, а, од прилике пола часа пре час-Ч, тешки бомбардери Осме и средњи бомбардери Девете америчке ваздушне армије отпочели би дејство на обалску артиљерију и непријатељске утврђене тачке на обали. Међу морнаричким инвазионим снагама било је нарочито наоружаних бродова са топовима од 4.7 палаца¹⁾, бацачима мина од 4 палца, вишевенним ракетним бацачима од 5 палца, Кентаур-тенковима са хаубицама 75 мм, противтенковским топовима од 17 фунти,²⁾ као и обичним самоходним топовима из дивизиске артиљерије, укрцаним на бродове за искрцавање тенкова и намењеним за дејство као пуковска артиљерија.

¹⁾ Палац = 0,258 м.

Према плану требало је да се наша ватра за подршку постепено појачава до највећег степена и да достигне врхунац у тренутку када се предње трупе буду спремале да загазе ка обали, како бранилац не би имао времена да се снађе пре јуриша искрцаних снага. Јако бомбардовање обале из ваздуха требало је завршити на 10 минута пре часа-Ч, с тим да после тога ловци и ловци-бомбардери предузму дејство нарочито против непријатељских пољских батерија распоређених дубље од обале. Органи за навођење из састава ваздухопловства имали су задатак да прате десантне трупе, а ескадриле ловаца-бомбардера да им се нађу при руци, ако би требало, и да им укажу непосредну подршку, док се средњи и тешки бомбардери буду враћали у своје базе ради снабдевања горивом и бомбама и припремама за нове задатке. 171 савезнички ловачки сквадрон¹⁾ требало је да се употреби у фази општег искрцања. И, заиста, Д-дана савезничка авијација извршила је око 11.000 летова.

Мере за непосредну подршку из ваздуха

Садељство сувоземне војске и ваздухопловства при већим амфибијским операцијама захтева компликоване претходне послове за организацију непосредне подршке из ваздуха. Зато је било потребно да се предузму нарочите мере за подршку трупа док се штабови сувоземних трупа и авијације, као и саме ваздухопловне формације, не пребаце на другу обалу.

Приликом планирања инвазије искрсле су нове тешкоће због тога што је Штаб савезничких тактичких ваздушних снага био у Аксбрицу, док су штабови морнарице и групе армија били у Портсмауту за време прве фазе инвазије. Зато је било неопходно да се Штабу савезничких ваздушних снага у Аксбрицу додеље претставници сувоземне војске за подршку из ваздуха и да се формира нарочити обавештајни штаб који би штабовима ваздухопловних јединица давао обавештења о току борби на континенту. Овај англоамерички штаб сувоземних снага у Аксбрицу стајао је под руководством мот штаба у Портсмауту, а по питањима подршке из ваздуха радио је на основу општих директива у којима је био изложен план дејства сувоземних снага и приоритет употребе расположивих средстава за непосредну подршку из ваздуха. У почетној фази амфибијских операција биће увек потребно да се код групе армија обједини надзор над операцијама сувоземних снага и ваздухопловства не само зато што је неопходно потребно сасрећивање ваздухопловних снага, већ и зато што штаб

¹⁾ Сквадрон је ваздухопловна формација већа од наше ескадриле, мања од ваздухопловног пук (нап. ред.).

армије нема такав орган код ваздухопловства нити ваздухопловних јединица на своме домаку.

Свима нападајућим бригадама били су додељени нарочити истакнути органи за везу са ваздухопловством који су служили за тражење подршке из ваздуха док се не искрцају јединице за везу које су нормално за то одређене. Сви ови органи радили су у Аксбрицу, а у исту мрежу били су укључени штабови дивизија и корпуса који су се налазили на бродовима, као и штабови армија и групе армија. Штабови армија били су дужни да проверавају захтеве за подршку, али је одговарајуће одељење штаба, групе армија у Аксбрицу било одговорно за њихово подношење Штабу савезничких тактичких ваздушних снага.

На домаку радиостаница бродова, на којима су се налазили штабови дивизија, било је стално у ваздуху неколико ескадрила да би се обезбедило брзо испуњавање постављених захтева за непосредну подршку из ваздуха за време искрцавања.

Захтеви за унапред планирану подршку из ваздуха за време искрцавања подношени су штабу групе армија, а ваздухопловству преко штаба у Аксбрицу, који се, такође, старао о координацији линија бомбардовања (*bomblines*)¹⁾ и о обавештавању свих учесника које је требало обавестити.

План обмањивања

План за обману, који је примењен у овим операцијама, био је саставни део координираних савезничких мера за обману непријатеља на свим европским војиштима.

Очигледно је да се од непријатеља нису могле скрити припреме које су се вршиле у Енглеској, а уколико се више ближио Д-дан, утолико је већа концентрација бродова у водама Јужне Енглеске морала јасније да открива нашу намеру о извршењу инвазије преко Канала. Према томе, план за обману имао је циљ да се непријатељ обмане у погледу правог места нашег десанта и да стекне убеђење да ћемо извршити инвазију тек око шест недеља после стварно одређеног датума за искрцавање.

Д-дана требало је предузимати извесне мере које би непријатеља навеле на помисао као да ће напад бити извршен у области Па де Калеа, с обе стране Рта Сиви Нос. А после Д-дана хтели смо да покажемо, као да је искрцавање на отсеку „Нептун“ претходна демонстративна операција, чији је циљ да се одвуку немачке резерве од Па де Калеа и Белгије и да ће главни напад ипак бити на отсеку Па де Калеа.

¹⁾ Линије испред којих авиони стратегиског ваздухопловства нису смели да дејствују због сопствених трупа (нап. ред.).

Наша активност у ваздуху пре Д-дана била је брижљиво срачуната на то да покаже као да је Па де Кале област у којој мислимо да изведемо удар. Због тога је на област Па де Кале бачено двапут више бомби него на отсек „Нептун“. Том приликом тучена су артиљериска оруђа на обали, утврђене тачке и друга постројења. У пристаништима Југоисточне Енглеске био је прикупљен велики број лажних бродова за искрцавање, исто тако били су видљиво истакнути лажни логори, многообројне лествице за укрцавање и други видљиви знаци припрема, а да би све то било још вероватније, пребачене су америчке и канадске трупе у област Довер—Фолкстон.

Пошто су ове мере обмањивања продужене према плану и после Д-дана, показало се да су дале одличне резултате и да су стварно много допринеле нашим успесима у Нормандији.

Демонстрације

У вези са главном операцијом и планом обмањивања, припремљен је и низ демонстрација.

Према плану било је предвиђено да нарочито опремљени бродови и авиони изведу две демонстрације: једну у Доверском Мореузу, а другу близу Рта Антифер. У обе ове демонстрације предузете су мере за стварање радиосметњи са циљем да се код непријатељских радара добије слика и утисак као да се ту ради о великим поморским инвазионим снагама. Данас нам је познато да су те мере биле успешне и да су допринеле да наше снаге приђу непријатељској обали пре но што су Немци могли да открију њихов стварни положај.

Да бисмо обманули непријатеља у погледу стварног места спуштања наших ваздушнодесантних трупа и да бисмо збунили и привремено одвукли непријатељске снаге које би биле употребљене за расветљавање те ситуације, спуштене су падобранске лутке на три велика подручја.

Делатност јединица САС¹) и француског Покрета отпора

Ради што тешње сарадње са француским Покретом отпора за време наших операција, били су израђени потребни планови. Французама је одавно слато оружје и опрема ваздушним путем, а успостављена је и мрежа радиовезе. Предузете су потребне

¹⁾ Special Air Service = Организација за спуштање људства и материјала из авиона за извршење специјалних задатака на непријатељској територији (нап. ред.).

мере да се вођама Покрета отпора достављају упутства за вршење саботаже и за активирање њихове организације чим отпочне инвазија.

Знатан број јединица САС спуштен је у Француску са задатком да врши саботаже ради ометања кретања непријатељских резерви. Те трупе су често ступале у везу са припадницима Покрета отпора који су им пружали сваку помоћ.

Појачавање фронта

При даљем појачавању наших трупа и материјала руководили смо се овим општим принципима: прво, у току првих неколико дана пребацити на континент што је могуће већи број борбених формација, и друго, даље довлачење снага вршити што еластичније, тј. тако да се према захтевима ситуације могу брзо вршити измене у планираном приоритету пребаџивања трупа, позадинских јединица, транспортних средстава и складишта.

У плану је било предвиђено да ће Савезници до краја Д-дана имати на копну осам дивизија (рачунајући ту и ваздушнодесантне трупе) заједно са командосима и батаљонима ренџера и око четрнаест тенковских пукова. До Д + 6 целокупне снаге порасле би на око тринаест дивизија (не рачунајући ваздушнодесантне трупе), са пет британских оклопних бригада и одговарајућим бројем америчких тенковских јединица. На Д + 20 у Нормандији је требало да буде између двадесет и три и двадесетчетири нормалне дивизије. Упоређење ових наших снага са процењеном снагом непријатеља било је тешко, јер су неке непријатељске дивизије биле слабијег формацијског састава од наших, а неке су тек завршавале обуку и, како је било познато, оскудевале у опреми и наоружању. А осим наведеног броја наших дивизија требало је да пребаџимо још приличан број корпусних и армиских делова.

Тачно извршење планираног појачавања није било сигурно, јер се није могло тачно проценити колико ће наша акција из ваздуха успорити непријатељско појачавање, или колико ће се непријатељских снага одвући на другу страну предузимањем предвиђених мера у нашем плану обманјивања. Утицај временских прилика на прелаз преко Канала и искрцавање на обалу био је највећа „непозната“ у нашим проценама.

Да би наши планови појачавања били што еластичнији, образован је нарочити мешовити штаб тзв. „Управа појачавања“ (Build Up Control — BUCO). Овај орган, који је формиран на основу искустава у Средоземљу, имао је задатак да организује

утовар и слање бродова из домаћих пристаништа, а преко њега су вршene и измене у погледу приоритета транспортовања.

Овде треба напоменути да су британске дивизије од бродова за први транспорт располагале само са 1.450, а окlopне бригаде са 320 возила. Због тога се, све до Д+14, ниједна формација није могла попунити транспортним средствима више од 75% своје ратне јачине. Слична ограничења била су наметнута и америчким јединицама.

План за даље вођење операција

Већ сам у главним цртама изнео свој стратегиски план за извођење операција у циљу заузимања довољно пространог мостобрана на копну. С једне стране, било је неопходно да трупе продуже надирање у свим правцима чим се искрају на копно, а с друге, било је веома важно да се одржи силина удара и полет трупа како бисмо повезали наше мале мостобране на обали и продрли што више у дубину, пре но што се непријатељ среди за пружање озбиљнијег отпора. Зато сам наредио да чељне формације обилазе јаче непријатељске центре отпора, како би продрле што дубље у унутрашњост копна, и нагласио свима командантима да одлучно воде своје јединице како бисмо издржали напоре првих дана, задржали иницијативу у својим рукама и избегли сваки неуспех.

Постоји обичај да се при планирању већих операција цени њихов вероватни развој и да се закључци такве процене достављају потчињеним командантима и штабовима ради њиховог управљања. Обично се на основу таквог предвиђања на оперативну карту уцртава неколико узастопних линија које показују докле треба да стигну предњи делови у појединим етапама, тј. у размацима од по неколико дана. Међутим, ја се нисам много одушевљавао таквом картом која је била израђена у априлу 1944 године (види скицу 2), јер у тако замашној операцији, као што је била Оверлорд, има много немерљивих чинилаца који таквим предвиђањима дају више академски карактер. Иако сам знао да до Д+90 треба да допрем до Сене и Лоаре, ипак сам осећао да прогнозе о напредовању у том међувремену не могу бити нарочито реалне. Предвиђања су била нарочито отежана због тога што је требало извршити два супротна задатка. Док је, с једне стране, према општем стратегиском плану, требало извршити пробој на западном крилу, обрћући фронт око Кана, и тамо привезати главнину непријатељских резерви, дотле је, с друге стране, ваздухопловство захтевало да се што пре заузме рејон југоисточно од Кана, који је био погодан за аеродроме. Иако сам се за време

извођења својих операција увек трудио да до крајњих граница могућности изиђем у сусрет захтевима авијације, ипак је при планирању ових операција било пресудније да се заузме што већа територија на западу. Због тога, иако сам се слагао са тежњом да се отворено земљиште југоисточно од Кана заузме у релативно кратком времену по искрцавању, ипак сам јасно истакао да ће напредовање у том рејону зависити од успешног развоја основног стратегиског плана.

Снабдевање

Проблем снабдевања британских снага битно се разликовао од проблема снабдевања америчких трупа. Пошто је наш оперативски план захтевао да се у позадини америчких снага што пре развије комуникациска мрежа, требало је обезбедити велике количине разног материјала за оспособљавање железничких линија и друмова од Шербура и бретањских пристаништа. Међутим, на британском делу фронта у том погледу није било таквих тешкоћа.

Било је очигледно да је брзина искрцавања најважнији фактор за појачавање и одржавање оперативних снага. Због тога је требало до максимума развити капацитет заузетих места за искрцавање. Пошто пре заузећа и оспособљења Шербура не бисмо имали никаквих лучких уређаја и пошто би Шербур, у сваком случају, могао да прими само један део предвиђених снага и материјала за појачавање и одржавање пребачених трупа, било је планирано да се подигну два вештачка пристаништа, као и известан број провизорних валобрана, у Сенском Заливу. Саставни делови ових вештачких пристаништа превукли би се преко Канала нарочитим пролазима кроз минска поља. Иако је процењено да је за њихову изградњу потребно од 14—42 дана, било је предвиђено да се заклони валобрана користе што је могуће пре. Потапањем пет група по дванаест бетонских блокова на пет, погодних места дуж обале требало је изградити пет помоћних валобрана.

Британске снаге требало је снабдевати преко отворене обале све док не буде заузето и оспособљено довољно пристаништа. А претпостављали смо да ће снабдевање преко вештачких уређених места на отвореној обали моћи да престане кад прораде пристаништа на Сени. Било је предвиђено да се на америчком сектору отвори лука Шербур, а затим и главне луке на Бретањском Полуострву, да би се на тај начин постепено отклонила потреба за снабдевањем преко вештачких лучких уређаја.

На британском делу обале биле су формиране нарочите установе за руковођење радовима око искрцавања, као што су

обалска одељења, обалске групе и обалске области. У ове специјалне установе и штабове улазили су претставници сва три вида оружаних снага, као и делови разних родова војске. На тај начин, радом на сваком поједином месту истовара управљала је самостална организација.

Било је предвиђено да се Друга британска армија првих дана снабдева преко Обалских области за снабдевање (Beach Maintenance Areas), а касније преко два Одељка армиске базе (Army Roadheads) од којих би касније један припао Првој канадској армији. Исто тако, било је предвиђено да се, чим буде могуће, образује једна Позадња база за снабдевање (Rear Maintenance Area). Пошто се сматрало да за прва три месеца нећемо моћи да користимо железничке комуникације због разорног дејства нашег бомбардовања, било је потребно да извођење наших операција за то време буде независно од железница и да се свак саобраћај обавља само друмовима.

Приликом планирања снабдевања у току ове операције претпостављало се да ће бити повољне временске прилике у току јуна, јула и августа. Међутим, иако смо узели у обзир могућност смањења капацитета дотура услед рђавог времена у извесном броју дана, ипак је ризик још увек постојао, ако би се десила нека озбиљнија и дужа промена временских прилика, нарочито за прве две недеље, јер би то могло да има озбиљних последица по снабдевање трупа и њихову оперативну способност.

Питање становништва

У погледу становништва било је главно да се грађанству онемогући ремећење кретања наших трупа, да се организује искоришћавање месне радне снаге и транспортних средстава, да се уреди контрола и употреба месних средстава и да се изврши смењивање непожељних локалних чиновника. Пошто се претпостављало да ће бити велики број избеглица и рањених грађана, привремљени су нарочити органи од грађанских лица за њихово забрињавање, а предузете су и мере за снабдевање становништва у зони мостобрана храном и лековима почев од D+1.

Осврт на период планирања

Ако се осврнемо уназад, видећемо да се главни недостатак организације за планирање састојао у томе што у Групи армија пре D-дана није постојао заједнички командант за све видове оружаних снага.

Искуство је показало да би брзина и ефекат рада планирања почетних етапа операције били знатно већи да је у Групи

армија постојао један јединствени командант, слично америчком систему мешовитих штабова (Task Force). Мора се имати на уму да су команданти за ову операцију одређени тек на пет месеци пре Д-дана и да се у планирању не може ништа коначно одлучити пре но што одговорни командант прими дужност, без обзира на то колико се дотада одмајло у претходним пословима.

Да је био прихваћен систем мешовитих штабова, вероватно је да би се морале извршити и знатније измене у организацији командовања морнарице и ваздухопловства, али је чињеница да је организација командовања која је спроведена за операцију Оверлорд изазивала губитак времена због неопходних објашњавања и конферисања виших комandanата који су заузимали разне положаје. На брзину планирања, нарочито у оквиру сувоземне војске, негативно је утицало и то што је савезничко ваздухопловство било потчињено командама истога ранга, тако да је често било потребно доста времена и много других састанака да би се дошло до једног координираног и коначног плана дејства различних ваздухопловних јединица за подршку копнених снага.

С обзиром на време које је било на расположењу за планирање, било је за жаљење што се толико одувлачило са организовањем поједињих ќоманди и постављањем комandanата. С обзиром на одговорност и значај дужности комandanата и штабова и на заиста важан и обиман рад који се мора обављати до најмањих детаља да би се извршиле припреме за тако гигантски подухват, требало је уложити све напоре да се тим лицима остави доволно времена да своје дужности обаве под разумним условима. Међутим, дододило се да су многи наши штабни официри на Д-дан, када је требало да буду свежи и орни за ступање у одлучну борбу, били стварно на ивици крајњег иссрпљења.

За копнене снаге било је најгоре што се у периоду планирања оклевало са одлуком о организацији виших штабова савезничког ваздухопловства. То оклевање није утицало само на ваздухопловство, већ је и у сувоземној војсци изазивало знатна закашњења приликом планирања због тога што се проблеми са дејства измене различитих видова оружаних снага нису могли брзо решавати, све док нису била разјашњена питања надлежности различних савезничких ваздухопловних штабова.

Детаљан састав савезничких поморских инвазионих снага, који је зависио од расположиве количине различних типова бродова за искрцање, коначно је утврђен прилично касно у периоду планирања. Пошто је свака измена у бродовима изазивала промене не само у распореду искрцања него често и у посебним

плановима за извођење напада, такве непрестане исправке наметале су огроман посао свима штабовима.

У периоду планирања било нам је сасвим јасно колико наш подухват зависи од временских прилика. Због тога смо приликом израде нашег пројекта у одговарајућој мери узели у обзир и не-повољно дејство рђавог времена у Каналу. При томе смо претпостављали приближно онакве временске прилике какве су просечно биле у последњих двадесет година. А, уствари морали смо да изводимо наше операције под изузетно рђавим временским приликама које су трајале целог лета и јесени. Зато, ту чинијеницу, која је ометала наше планове, треба имати на уму при проучавању нашег рата у Француској, Белгији и Холандији, јер је ускоро после Д-дана рђаво време било главни узрок што су наше операције једно време озбиљније застале.

У вези са детаљним планирањем треба поменути још једно питање. У првим данима инвазије било је од највећег значаја да се на копно пребације само оно што је неопходно потребно за вођење операција. Због тога је у свима командама извршено детаљно испитивање састава трупа, спискова људства, возила и материјала, тј. свега онога што је требало укрцати на бродове, а нарочито при првом превозу, тако да смо доцније имали једино противавионских средстава више но што нам је било потребно.

Један штаб, који је био састављен од претставника свих видова оружане сile, планирао је средства и мере за противавионску одбрану на основу процене вероватне јачине и могућности немачке авијације у време инвазије. Пошто би непријатељско дејство из ваздуха несумњиво могло да претставља највећу опасност за успостављање и организовање наших мостобрана на копну, не треба се чудити што смо у предвиђању погрешили, тј. преценили реакцију непријатеља на наше искрцавање. Међутим, првих дана, у укупном броју искрцаних артиљеријских оруђа стварно је био знатан проценат противавионских топова.

Све у свему, догађаји су показали да је оште планирање инвазије солидно извршено и да није био запостављен ниједан битнији детаљ, без обзира на велику замашност задатака и на краткоћу времена за његово извршење. Показало се да је план био вешто састављен и да је био остварљив у пракси.

ГлавА ПЕТА

КОВАЊЕ ОРУЖЈА

Ако се погледа борбени састав Двадесет прве групе армија, видеће се да је недостајало ратно искуство већем делу одређених трупа за операцију Оверлорд. Иако је са овим формацијама у Енглеској извођена дуга и интензивна обука, ипак оне нису могле добити правилну претставу о стварној борби. Зато сам још у току планирања настојао да упознам трупе под својом командом са техником извођења борбе. То ми је било олакшано, јер сам имао при руци 7 оклопну, 50 и 51 дивизију и две оклопне бригаде, које су се дуже времена бориле у саставу Осме армије. Трудио сам се да разменом официра између ових искусних јединица и оних које су располагале са мање искуства колико-толико пренесем наше већ стечено борбено искуство. Исто тако, чим је то било могуће, одржао сам конференцију са свима командантима јединица у саставу Групе армија да бих им изнео своје гледиште о главним питањима технике борбе. Поред тога, одлучио сам да извршим и неке измене у командном саставу јединица у Енглеској, са циљем да се у границама могућности отклони недостатак борбеног искуства који се свуда испољавао.

Пошто није било довољно времена за обављање свих ових задатака морао сам да радим енергично и да доносим брзе одлуке како би јединице биле потпуно спремне у даном часу. У томе сам имао пуну подршку Министарства рата. Односи између овог министарства и Двадесет прве групе армија развијали су се на бази потпуног разумевања, поверења и заједничкога рада. Због тога сам, у писму које сам написао пред Д-дан, захвалио нашим сарадницима у Министарству рата на њиховој свесрдији и сталној помоћи и нагласио да ће наши напори и успеси имати много да захвале оном духу сарадње који је постојао између ове две организације.

Велики део свога времена, све до Д-дана, посветио сам упознавању трупа са ратном вештином и задацима који су нам претстојали. Тежио сам да стекну поверење у мене и у себе и да их убедим у њихову способност за извршење задатака који им претстоје. Хтео сам да подигнем њихов морал до највишег могућег степена) како њиховом борбеном полету не би могло ништа да противстане. Пропутовао сам читаву Енглеску да бих обишао сваку јединицу под својом оперативном командом — британску као и америчку. У току тих посета, које су биле информативног карактера, говорио сам официрима и војницима о рату и о задатку који нас очекује и на тај начин успоставио личну везу са њима.

На морал армије, која се у домовини спрема за неку велику операцију, утичу многи чиниоци који се разликују од оних што делују на војску ван отаџбине. Операција Оверлорд имала је да буде један од наших највећих националних војних подухвата, а поверење народа у Армију и њену способност за остварење очекиваних резултата био је најважнији ослонац за борбени дух војника. Зато је требало да цела нација учествује у борби, да се припреми једна високо надахнута војска која своју борбену снагу црпе од високонадахнутог народа. Учинио сам све што сам могао да и ја допринесем свој удео у кампањи „поздрав војнику“ и другим мерама које су предузимане са циљем да се војнички морал и осећање њихове дужности подигну на највиши степен. На позив Министарства снабдевања посетио сам више фабрика да бих радницима говорио о Армији и допринео стварању јединственог духа којим је требало надахнути целу нацију за испуњавање великих задатака.

Британске трупе и њихови канадски и амерички другови пошли су у ову борбу свесни високог циља, сигурни у најприснију подршку свога народа и понесени сјајним борбеним моралом.

Приликом једног завршног обиласка трупа говорио сам свима вишим официрима закључно са чином потпуковника. У тим говорима поново сам истакао главна начела ратне доктрине и изнео последња обавештења о стању код непријатеља. Искористио сам ту прилику да вишим официрима пожелим успеха у њиховим тешким задацима који су им претстојали.

По обичају, одржао сам и једну вежбу којој су присуствовали сви генерали и виши официри из Прве и Треће америчке, Прве канадске и Друге британске армије, са циљем да им још једном изложим свој план операција, да и они такође укратко из-

несу своје планове и да заједнички проучимо извесне хипотетичне ситуације које би могле наступити у току извођења операција. Та вежба, која је одржана у Лондону 7 и 8 априла, у присуству британских начелника штабова, била је врло корисна. Вежбу је посетио и Претседник владе и том приликом брдоа кратак говор о значају који би успешан исход претстојеће операције имао за све Савезнике.

На тај начин остварено је оно што сам назвао „ковањем оружја“, а кад се почeo близити Д-дан нисам нимало страховао нити сумњао да ће наше моћне снаге извојевати победу на обалама Нормандије.

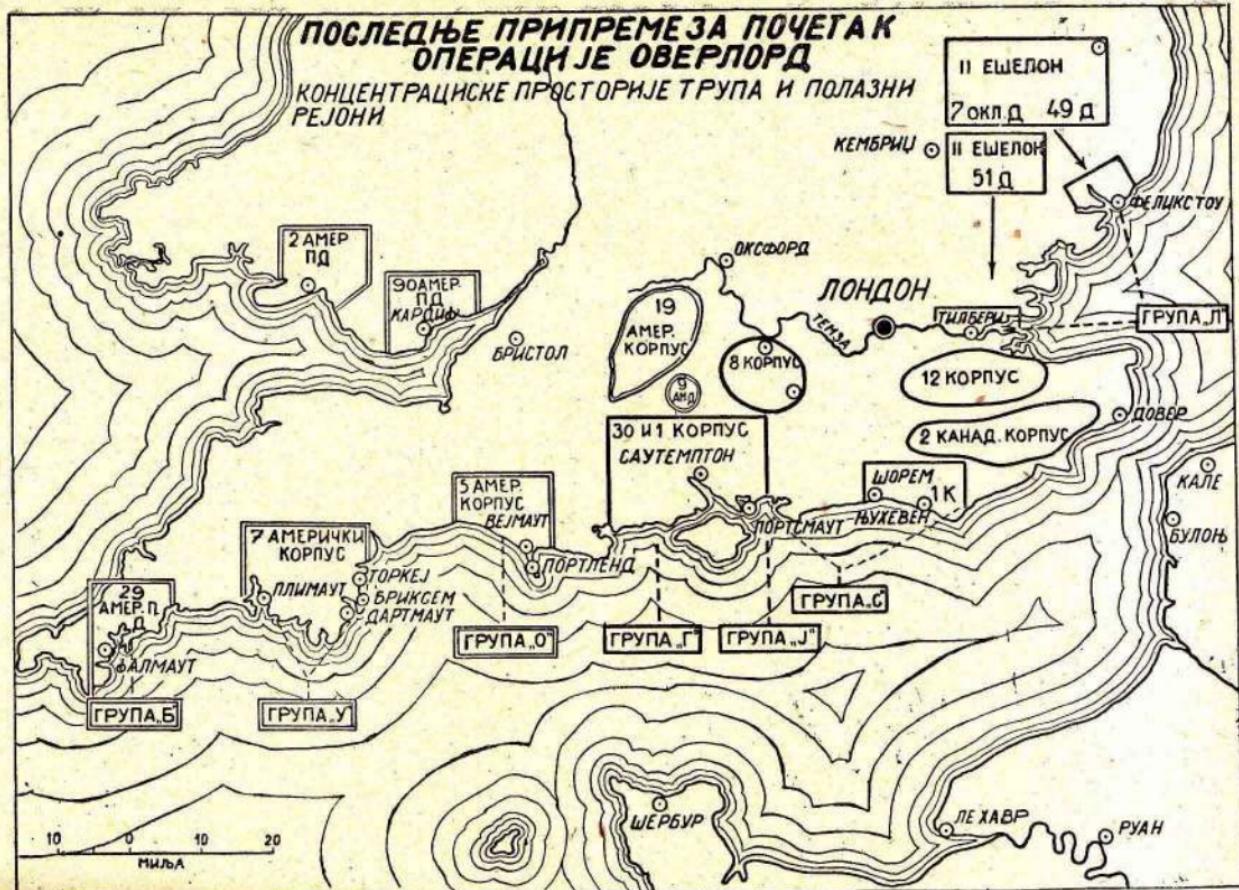
Глава шеста

ПОСЛЕДЊЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ПОЧЕТАК ОПЕРАЦИЈЕ ОВЕРЛОРД (Скица 5)

Последње припреме једне амфибиске операције у суштини се састоје из концентрације предвиђених трупа у одређеним и погодним зонама за прикупљање, њиховог преласка из ових зона на полазне рејоне и, најзад, одласка одавде на места укрцавања. То је веома сложен процес, нарочито у тако замашној операцији као што је била Оверлорд, у којој је у прва два дана требало искрцати на удаљену обалу 176.000 људи и преко 20.000 возила. Поједине формације и јединице требало је концентрисати на простору од Феликстоа до Плимаута и Јужног Велса, према томе где су се налазили њихови полазни рејони и места укрцавања. У исто време требало је довршити и мере за заштиту возила и опреме од продирања воде како би се трупе могле искрцати из чамаца и догазити до обале. Дивизије првог нападног ешелона требало је држати у приправности за десант, тако да су се последњих дана друге јединице морале да брину за њихово снабдевања и смештај. Касније су се и те јединице често и саме припремале за укрцавање. Оне делове јединица који нису били неопходни у почетној фази (тзв. „остаци“), требало је издвојити и послати тек доцније да би се спојили са својим јединицама. Требало је уредити полазне рејоне и места укрцавања и снабдети их свим што је потребно, каткад на врло ограниченој простору; затим организовати и спровести веома компликован систем мера за обезбеђење тајности. Нарочито је било потребно да се трупама — кад једном буду упознате са својим задацима — ускрати сваки додир са спољним светом. У близини полазних рејона требало је уредити нарочита складишта секција да би се могле разделити у последњем моменту. Осим тога, требало је евакуирати огроман број других појединости, као пример, штампање француског новца, али тако да тајност не буде угрожена, изоловање од спољнег света особља Института за морнарицу,

**ПОСЛЕДЊЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ПОЧЕТАК
ОПЕРАЦИЈЕ ОВЕРЛОРД**

КОНЦЕНТРАЦИСКЕ ПРОСТОРИЈЕ ТРУПА И ПОЛАЗНИ РЕЈОНИ

Скица 5

војску и ваздухопловство (Navy, Army and Air Force Institution — NAAFI) и осталог помоћног особља, које је било придато трупама и које је знало где се упућује. У остале мере сигурности спадало је и привремено укидање извесних привилегија страних дипломата последњих дана пред операцију, као и забрана посећивања обалског појаса Јужне Енглеске, која је ступила на снагу много раније пре Д-дана.

Главна пажња у плану наших последњих припрема била је поклоњена расподели морнаричких снага на поједине отсеке наше јужне обале. Три британске поморске инвазионе групе биле су овако распоређене: прва — у Феликстуу и Тилберију, друга — у Шорему, Њухевну и Портсмауту, а трећа — у Портсмауту и Саутемптону. Америчке трупе укрцале су се у Вејмауту и Портленду, у Торкеју, Бриксему, Дартмауту и Плимауту. Трупе другог ешелона, које су биле укрцане пре Д-дана, отпловиле су из Темзе и Плимаута, а остале америчке снаге укрцане су у Јужном Велсу. Да би се инвазионе снаге прикупиле у одговарајућим областима, морале су се пребацивати из једног логора у други и на тај начин путовати кроз читаву Енглеску.

Велика заслуга припада Министарству рата и штабу америчке Транспортне организације за европско ратиште (European Theatre of Operations, U. S. Army — ETOUSA), затим штабовима за организацију кретања и британским железничким и транспортним организацијама, које су заједничким напорима успешно оствариле овај огроман организациони подухват.

У плану припрема могла се појавити још једна велика тешкоћа ако би дошло до одлагања операције, због тога што се пре Д-дана на бродове морало укрцати много трупа, у јако збијеном распореду и што се одлука о отпочињању операције, односно њеном одлагању због рђавог времена, очевидно могла донети у последњем могућем тренутку. А пошто би одлагање операције у извесним случајевима изазивало враћање трупа са бродова на копно, било је потребно да се све припреми за њихов привремени сметаштје и исхрану. Због тога су на неким отсекцима били постављени парочити логори. Како је у нашем случају стварно дошло до одлагања, показало се да је било веома корисно што су били припремљени детаљни планови и за ту евентуалност.

Непосредно пре Д-дана одржана је вежба тзв. „Фабијус“, са циљем да се испроба механизам укрцавања. Она је обухватила кретање и укрцавање више хиљада људи и ставила на пробу целу организацију, уколико је то било могуће. Вежба је била веома корисна, јер смо стекли много неочекивих поука и искустава за стварну операцију.

Отприлике на месец дана пре Д-дана разни виши штабови инвазионих снага преместили су се на своја командна места. При избору тих места водило се рачуна пре свега о повољним везама. Било је незгодно, али неизбежно, што је ваздухопловство, због система веза, морало да се одвоји од штабова морнарице и Групе армија и да се настани у рејону Стенмор—Аксбриџ, док смо адмирал Рамзеј и ја сместили своје штабове пред самим Портсмаутом. Портсмаут је био главни центар веза за области укрцавања. Он је, по моме мишљењу, био добро постављен, јер сам одатле лако могао да пребацим своје командно место у Нормандију, чим то догађаји буду дозволили.

Из Портсмаута смо, генерал Рамзеј и ја, одржавали тесну везу са штабовима десантних формација који су били на бродовима. Очевидно, то је било најбоље место за мене у часу-Ч. Штаб ваздухопловства постављен је у Аксбриџу не само зато што су се тамо стицале све везе од ваздухопловних формација и са аеродрома, већ и зато што није било другог погоднијег места. Врховни командант пребацио је једно одељење свога штаба близу нас, у Портсмаут.

ГлавА СЕДМА

ПРВА ФАЗА БИТКЕ У НОРМАНДИЈИ ИСКРЦАВАЊЕ

Одлука за почетак десанта

Ујутро, 4 јуна 1944 године, генерал Ајзенхауер одржао је састанак са својим потчињеним командантима, ради испитивања метеоролошких прилика за 5 јуни.

Пошто су изгледи метеоролошких прилика били веома неповољни, врховни командант је наредио да се операција одложи за двадесетчетири часа. Кад је ова одлука била донета, један део америчких десантних снага већ је био испловио у Канал, али је море било тако узбуркано да су бродови били принуђени да се врате и склоне у пристаништа. Иако се стање времена у Каналу није изменило ни ујутро 5 јуна, ипак је, према прогнози, постојао зрачак наде за његово побољшање следећег дана. Предвиђано је да ће касно 5 јуна наступити један интервал повољног времена и трајати до идућег јутра, да ће ветар попустити и да облаци неће бити нижи од 3.000 стопа (тј. 1.000 м). Међутим, очекивало се да ће 6 јуна увече поново дунути јак ветар тако да ће настати узбуркано море и да ће такве прилике вероватно потрајати неодређено време.

Раније смо нагласили да је 7 јуни био последњи могући датум у првој половини јуна, који је, с обзиром на стање плиме и осеке, могао доћи у обзир за извршење десанта. Међутим, још једно ново одлагање од двадесетчетири часа било би неприхватљиво, зато што су поморске снаге за артиљеријску подршку са мора већ биле испловиле из својих северних база три дана раније, тако да би морале да се врате у своје луке и да се поново снабдеју горивом, само ако би још један дан дуже морале да остану под паром, а тиме би се пореметио читав план операције. Према томе, врховни командант морао је да бира: или да ризикује, преузимајући напад 6 јуна по рђавом времену, или да одложи операцију за четири недеље кад ће услови плиме и месечине опет

бити повољни. Међутим, такво одлагање рђаво би утицало на морал трупа, довело би у питање тајност операције, а тиме и постизање тактичког изненађења. 5 јуна у 4.00 часа донета је одлука — инвазија Француске почеће 6 јуна.

Почетак великог подухвата

При поласку у напад на „тврђаву Европу“ прочитана је свим трупама следећа моја лична порука:

„... Уочи овог великог подухвата упућујем своје најбоље жеље сваком војнику савезничких снага. Пала нам је у део та велика част да у борби за слободу изведемо удар који ће се ове-ковечити у историји. У лепшој будућности која нам претстоји људи ће с поносом говорити о нашим делима. Наша ствар је ве-лика и праведна.“

Молимо свемогућег Бога да чува нашу војску и да нам по-могне у овој борби.

Нека сваки војник зна да сам потпуно уверен у успешан исход операција које сад почињемо.

Храбро и са одушевљењем кренимо напред у победу...“

Са овим речима савезничке дивизије кренуле су у битку.

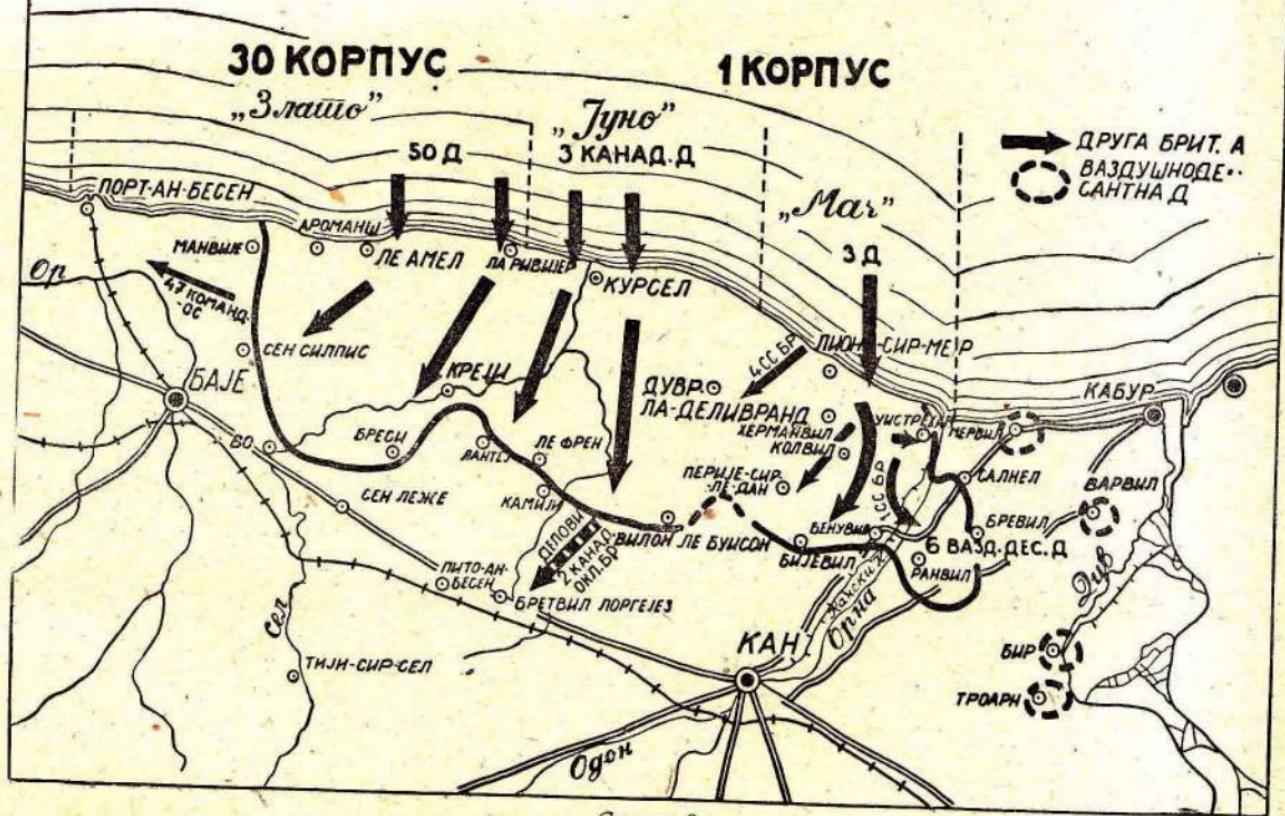
Десант из ваздуха

(Скице 6 и 7)

6 јуна у 2.00 часа једна ударна група из 6 британске ваз-душнодесантне дивизије спустила се близу Бенувила, са задатком да заузме мостове преко Канског Канала и реке Орне. Од шест употребљених једрилица четири се спустило тачно на одређено место. Пошто је изненађење било потпуно, оба моста су неоште-ћена заузета и успостављен је мали мостобран. Понајдније 3 и 5 падобранска бригада почеле су да се спуштају источно од Орне. Положај код мостова био је појачан, а ускоро затим на-паднута је и савладана обалска батерија близу Мервила, која је била њихов следећи циљ. После тога, и поред јаког непријатељ-ског отпора, успешно су дигнути у ваздух мостови преко реке Див и њених утоца код Варвила, Бира и Троарна.

Уопште узев, иако се 6 ваздушнодесантна дивизија спустила на широј просторији но што се предвиђало, ипак је то било корисно због тога што је непријатељ био боље обманут у погледу места и обима извршених спуштања. Око 5.00 часова непријатељ је почeo да врши јаке нападе на мостобран на Орни, али су на-пади били одбијени. И поред све већег притиска непријатеља дивизија је успела да одржи заузето земљиште и да на тај начин обезбеди леви бок савезничког мостобрана.

ИСКРЦАВАЊЕ И ДЕЈСТВА ДРУГЕ БРИТ. А на D-дана

Скица 7

101 америчка ваздушнодесантна дивизија почела је да се спушта југоисточно од Сент Мер Еглиза око 1.30 часова. Пошто је била спуштена на ширем простору, било јој је тешко да се прикупи у формације за борбу, али је и поред тога убрзо заузела Пупвил и Сен Мартен-де-Варвил — два села позади обалског отсека „Утхад“. 82 америчка ваздушнодесантна дивизија спустила се западно од главног друма Карантан — Шербур после 2.30 часова. И ова дивизија се растурила на ширем простору с обе стране реке Мердерет, али је убрзо пришла извршењу свог задатка — заузимању града Сент Мер Еглиз и заштити унутрашњих бокова 101 ваздушнодесантне дивизије.

Иако су се ваздушнодесантне дивизије при спуштању сувише растуриле због облака и неповољних атмосферских прилика, оне су ипак успешно извршиле своје задатке. Њима је пошло за руком да изненаде непријатеља и створе велику забуну, да прекеску комуникације, дезорганизујући његову одбрану, и, изнад свега, да заузму наисипе преко поплављених области позади обалског отсека „Утхад“.

За време док су се тако спуштале ваздушнодесантне трупе, преко 1.100 авиона Бомбардерске команде почело је ваздушну офанзиву по плану, тако да је до зоре било бачено близу 6.000 тона бомби на обалске батерије.

Прелаз преко мора

(Скица 8)

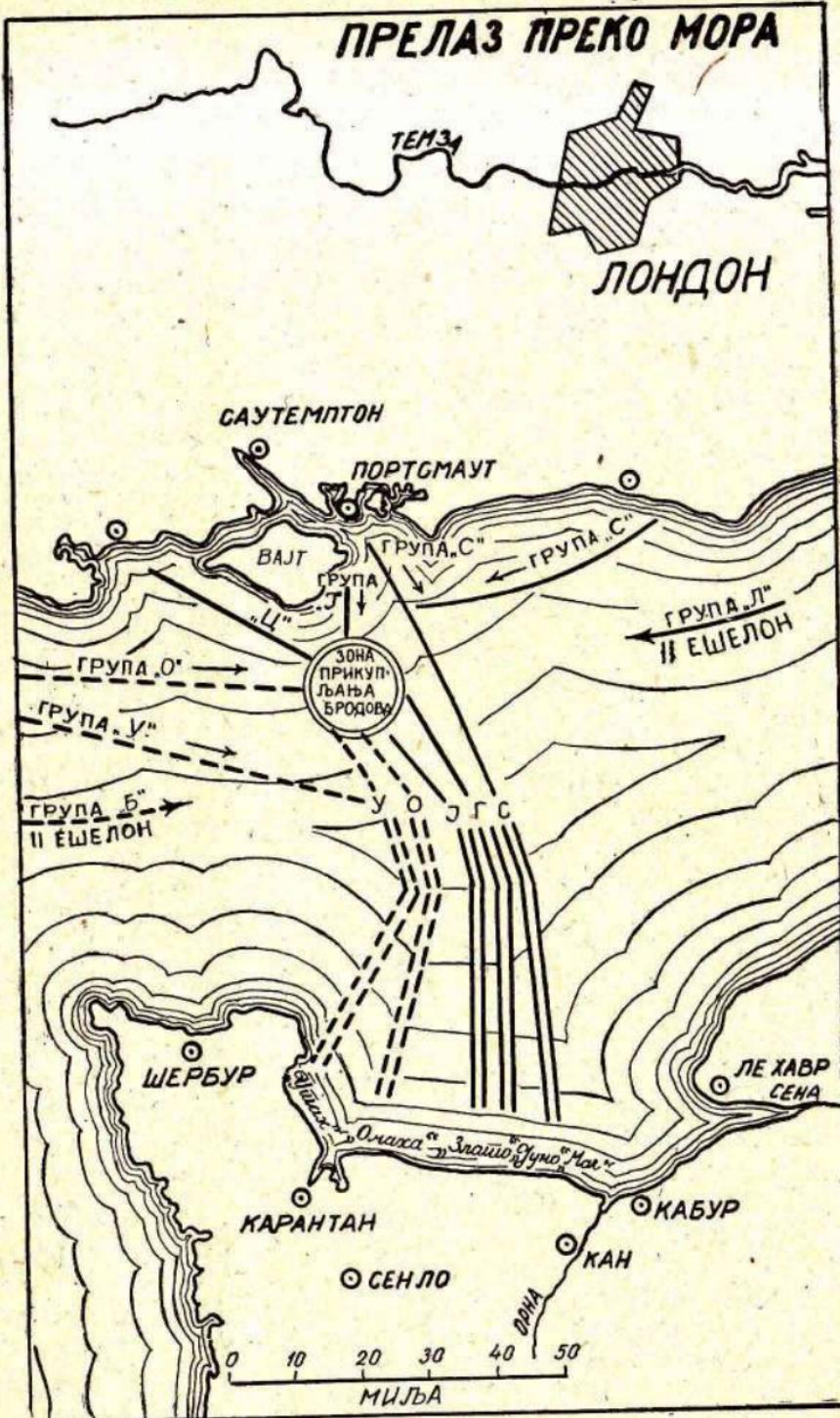
За то време савезничка поморска армада приближавала се француској обали са флотилом миноловаца на челу. Прелаз из зона прикупљања бродова, јужно од острва Вајт, ка обали за искрцавање, по речима адмирала Рамзеја, имао је „нереалан изглед“ због потпуног отсуства сваке непријатељске реакције. Није се нашло ни на једну подморницу, исто тако и непријатељски патролни бродови вратили су се у луке због рђавог времена; немачки радар-систем био је поремећен услед наших ваздушних напада и других противмера, а нису примећени ни његови авиони за извиђање. Све дотле док први наши бродови нису дошли на око 7 до 11 миља од обале и док флота није отворила ватру на обалске одбранбене положаје, није било знатнијег непријатељског отпора.

Иако је море у Каналу за време преласка било веома бурно и са таласима од 5 до 6 стопа висине, иако је ветар дуваојако и на мање, ипак су наше поморске снаге сјајно извршиле све битне задатке, онако како је по плану било предвиђено.

Услови за бомбардовање у време када је преко 1.300 тешких дневних бомбардера Осме и осам дивизија средњих бомбардера Девете америчке ваздушне армије надлетало своје циљеве нису били повољни због облачности. За то време бојни бродови из ескадра за бомбардовање отворили су ватру на обалске батерије; разарачи и велики број разних пратећих бродова једни за другим ступали су у акцију, док су јуришни чамци већ удали о копно, а трупе јуриле ка обали. И поред ураганског бомбардовања из ваздуха и са мора, обалски одбранбени положаји нису били разорени у оној мери како смо очекивали, али је у одлучујућој фази десанта непријатељски отпор ипак био неутралисан: пољска утврђења позади обале била су већим делом уништена, препреке од жице разорене, извесна минска поља уништена и браниочеве снаге јако потресене силином наше ватре. Непријатељске везе биле су парализане, а у његовом радар-систему владала је збрка, тако да у току искрцавања немачка Врховна команда није знала стварни обим, јачину и циљеве десанта.

Узбуркано море и високи таласи знатно су отежавали искрцавање трупа на копно. Иако су наше посаде показале ванредне способности, ипак су велики таласи бацали чамце за искрцавање на обалу, док је много мањих чамаца било потопљено пре но што су стигли до копна. Пошто је ветар дувао ка обали, плима је наступила пола часа раније но што је требало, те је вода прекрила подводне препреке раније но што се очекивало. Због тога је и

ПРЕЛАЗ ПРЕКО МОРА

Скица 8

рад пионира, који су имали задатак да уклањају ове препреке великом делом био без резултата, тако да су чамци за искрцање претрпели доста губитака наилазећи на неуклоњене препреке. Газећи ка обали многи војници су посртали и падали у воду због ударања морских таласа, а многи су услед морске болести били јако исцрпљени кад су стигли на суво. Осим тога, на неким местима искрцања нису се могли спустити у воду амфибијски тенкови, који су имали задатак да својом ватром подрже пешадију при одбрани излаза који од обале воде у унутрашњост копна.

Па, ипак, искрцање је и даље текло, тако да је све више и више трупа јуришало на обалу. Савезници су поново стали на тле Француске, али су овога пута били одлучили да ту и остану.

Искрцање Прве америчке армије

На отсеку „Утах“ 4 пешадиска дивизија, као челна јединица 7 америчког корпуса, отпочела је искрцање са једном пуковском борбеном групом. Искрцање је извршено приближно у предвиђено време, иако су трупе јуришних таласа пришли обали неких хиљаду јарди јужније но што је било планирано. До навигационе грешке у проналажењу места искрцања дошло је због тога што је обала била замагљена од бомбардовања из ваздуха. Међутим, показало се да је то било баш добро, јер је на месту где су трупе изишле на копно било мање препрека него на предвиђеном отсеку за искрцање. Напад је подржавало тридесет амфибијских тенкова који су спуштени у воду на пет хиљада јарди далеко од копна и који су са свега једним губитком стигли до обале. Губици у људству нису били сувише велики, а кретање ка обали ишло је добро. Ускоро затим искрцана је и друга пуковска борбена група и успостављен мостобран ширине 4.000 јарди. У току дана трупе су прешле поплављену област позади обале, спојиле се са 101 ваздушнодесантном дивизијом и на неким местима продрле до близу 10.000 јарди далеко у унутрашњост копна.

На отсеку „Омаха“ час-Ч био је одређен за 6.45 часова. У плану 5 америчког корпуса било је предвиђено да се искрцање изврши на широком фронту са две пуковске борбене групе, од којих је једна била из 29, а друга из 1 америчке дивизије. Прва је у почетку имала да заузме Вирвил-сир-Мер, а друга Колвил-сир-Мер, око три миље источније.

Први десантни талас стигао је на копно у 6.34 часова, али су амфибијски тенкови и чамци за искрцање претрпели внатне губитке због узбурканог мора и многобројних подводних

препрека. Бомбардовање из ваздуха на том отсеку, углавном, није било успешно због слабе видљивости, док је бомбардовање са мора било отежано самим склопом земљишта које је ометало осматрање. Кратко време пре тога на отсеку „Омаха“ непријатељске трупе обалске одбране биле су појачане једном солидном немачком борбеном формацијом — 352 пешадиском дивизијом — која је вршила вежбе на обали таман у исто време кад је и напад почeo, те су америчке трупе налетеле на једну непријатељску дивизију развијену за борбу. Лишене планиране подршке амфибијских тенкова и поморских снага, десантне формације приковане су на самој обали и претрпеле су тешке губитке. И батаљон ренџера, који се искрцао на десном боку, такође је претрпео тешке губитке, тако да је на отсеку „Омаха“ положај наших снага за време од неколико часова био неизвесан. Међутим, америчка пешадија, која се поново прикупила, са ванредном храброшћу извршила је јуриш на непријатељске положаје и уз подршку борбених група из другог таласа успела да чврстом ногом стање на копно. Истога дана увече 5 корпус је био на линији Вирвил—Колвил, тј. на мостобрану око једну миљу дубине, док су се његови предњи делови већ били приближили узвишењима близу Формињија, око две миље од обале.

Искрцање Друге британске армије

Друга британска армија искрцала се са 50 дивизијом 30 корпуса десно, на отсеку „Злато“, са 3 канадском дивизијом у центру, на отсеку „Јуно“ и са 3 британском дивизијом лево, на отсеку „Мач“. 3 канадска и 3 британска дивизија биле су потчињене 1 корпусу.

50 дивизија имала је да се искрца са две бригаде. Њен је задатак био да у току Д-дана пробије непријатељске положаје на обали између места Ле Амел и Ла Ривијер и да заузме један мостобран који би обухватио град Баје и висораван у рејону Сен Леже, с обе стране главног друма Баје — Кан. Под њену команду били су стављени: 8 окlopна бригада (која је имала два амфибијска пуча), затим десантне групе 79 окlopне дивизије и један командос британске флоте, који је имао задатак да се искрца одмах иза челне бригаде на десном крилу и да продире дуж обале у западном правцу да би заузео Порт-ан-Бесен.

И овде, као и на отсеку „Омаха“, време је било веома неповољно — небо покривено облачима, видљивост осредња, а ветар јачине 5 узбуркао је море на сидриштима тако да се морало одустати од спуштања амфибијских тенкова. Зато је наређено бровима који су носили тенкове да се насучу на обалу иза јури-

шних чамаца са пешадијом, која је стала на копно неколико минута после часа-Ч, који је за овај отсек био одређен у 7.25 часова. На десном крилу непријатељ је пружао најјачи отпор код места Ле Амел, и поред тога што је ово место претходно било бомбардовано са мора и из ваздуха, тако да је пешадија једно време била прикована на самој обали митраљеском ватром и бацачима миња. Па ипак, мало помало отпор је савладан и трупе су почеле да се пробијају ка унутрашњости. На левом крилу пешадија је имала нешто лакши задатак, јер је бомбардовање места Ла Ривијер било успешније, тако да се непријатељ није борио са таквом одлучношћу. Челна бригада брзо је надирала у правцу свога циља — ка друму Баје—Кан. Напослетку, била је рашчишћена и ситуација код Ле Амела. За то време успешно су се искрцале бригаде из резерве. У сумрак положај предњих делова 50 дивизије био је углавном на линији Манвије — Сен Силпис — Во — Бреси — Крели. Док је код овог последњег места успостављена веза са патролама 3 канадске дивизије, дотле на десном крилу још није било контакта са 5 америчким корпусом. Пошто је имао тешкоћа за време искрцавања, командос британског флоте изгубио је доста времена тако да је увече био отприлике миљу и по далеко од свог циља Порт-ан-Бесена.

Иако нису постигнути сви циљеви који су били одређени за Д-дан, ипак је ситуација на отсеку 50 дивизије била задовољавајућа, јер су наше трупе успеле да продру око пет миља у унутрашњост.

На отсеку 1 корпуса, 3 канадска дивизија имала је да се искрца са две, а 3 британска дивизија са једном бригадом. Њихов почетни задатак био је да заузму заштитни положај на линији Пито-ан-Бесеј — Кан — река Орна до мора, и да се споје са 6 ваздушнодесантном дивизијом на левом крилу. 2 канадска оклопна бригада (са једним амфибиским пуком) дејствовала је са 3 канадском дивизијом, док је 27 оклопна бригада (са два амфибиска пука) била под командом 3 британске дивизије. Поред тога, обе ове дивизије биле су потпомогнуте потребним деловима из 79 оклопне дивизије.

Око 8.00 часова две чене канадске бригаде извршиле су десант с обе стране Курсел-сир-Мер. Због узбурканог мора дошло је до већих губитака амфибиских тенкова и до закашњења неких јуришних чамаца. А пошто је искрцавање изведено после планираног времена, јер је час-Ч био одређен од 7.35—7.45 часова, инжињерци нису имали доволно времена за уклањање подводних препрека пре што их је плима преплавила. Непријатељ је пружао јак отпор, јер је после бомбардовања остало још

много бункера који су и даље дејствовали, тако да је требало прилично времена док су заузети излази са обале. А кад су подмакли од обале, Канађани су почели непрекидно да напредују. Пошто је било брже надирање на левом крилу овог отсека, тамо је уведена у борбу и бригада из резерве. Успешно продирући цelog дана, Канађани су у сумрак стигли на линију Лантеј — Ле Френ — Камији — Вилон-де-Буисон. Тенкови 2 канадске оклопне бригаде знатно су их помогли у напредовању тако да су две групе успеле да допру чак до линије Бретвил — Лоргејез на друму Баје — Кан (тј. до једног од крајњих циљева који су били постављени за тај дан), где су нанеле знатне губитке непријатељу пре што су се пред ноћ повукле на главну дивизиску линију.

З британска дивизија имала је задатак да се искрца на обалу источно од самог места Лион-сир-Мер и да одатле напредује ка Кану са циљем да образује мостобран преко Орне. Њена челна бригада требало је да се учврсти на положају код Перије-сир-Дан, преко кога би следеће бригаде продирале према Кану. Ова дивизија имала је да се споји са 6 ваздушнодесантном дивизијом на мостовима преко канала и реке код Бенувила. Према плану трупе 4 командос бригаде имале су задатак да очисте област између 3 канадске и 3 британске дивизије, а 1 командос бригада најпре да заузме луку Уистрехам и непријатељске положаје на левом крилу корпусног отсека, а потом да се споји са 6 ваздушнодесантном дивизијом источно од Орне, продужујући чишћење обале од непријатеља закључно све до Кабура.

Јуришни таласи З британске дивизије стигли су на обалу тачно у одређено време, тј. у 7.25 часова. Иако је море било прилично бурно, ипак су спуштене две групе (сквадрона) амфибиских тенкова на 4.500 јарди од обале, од којих је отприлике једна половина успела да стигне до копна у исто време кад и челни пешадиски делови. Уопште узев, искрцавање на овом отсеку текло је по плану и челна бригада убрзо је успела да продре једну миљу даље од обале и да нападне Херманвил, Колвил и батериске положаје код јужних преѓрађа Уистрехама. Ускоро после 10.00 часова искрцала се следећа бригада, управо онда када су обала и излази са ње били обасути јаком непријатељском ватром. Међутим, бригада је брзо стигла на своје место прикупљања близу Херманвила и кренула на југ наилазећи на јак отпор немачке пешадије која се бранила из бетонских бункера заштићених минским пољима. Бригада З британске дивизије, која је била у резерви, искрцала се одмах после подне, а затим је пребачена на лево крило дивизиског отсека, пошто је непријатељ давао јак отпор код Дувр-ла-Деливранда.

Касно после подне заузели смо Бијевил и успели да уз помоћ наших оклопних јединица сломимо један противнапад непријатељске пешадије и око двадесет тенкова из 21 тенковске дивизије. Пред мрак предњи делови дивизије чврсто су стајали на линији Бијевил — Бенувијл, где је успостављена веза са 6 ваздушнодесантном дивизијом. Иако је Уистрехам био скоро потпуно очишћен, ипак командоси нију успели да заузму јако непријатељско упориште код Дувра.

6 ваздушнодесантна дивизија одолевала је у току дана многим противнападима источно од реке Орне. И поред озбиљних губитака, њене трупе успеле су да осујете многобројне покушаје непријатељске пешадије и тенкова да заузму Ранвил и разбијују мостобран код Бенувила. У току поподнева командоси 1 бригаде спојили су се са овом дивизијом, али су напади, који су предузети са циљем да се мостобран прошири на север према обали, били задржани на линији Бревијл — Салнел. У 21.00 час спустиле су се и једрилице 6 ваздушнодесантне бригаде тако да је појачан наш положај на левом крилу.

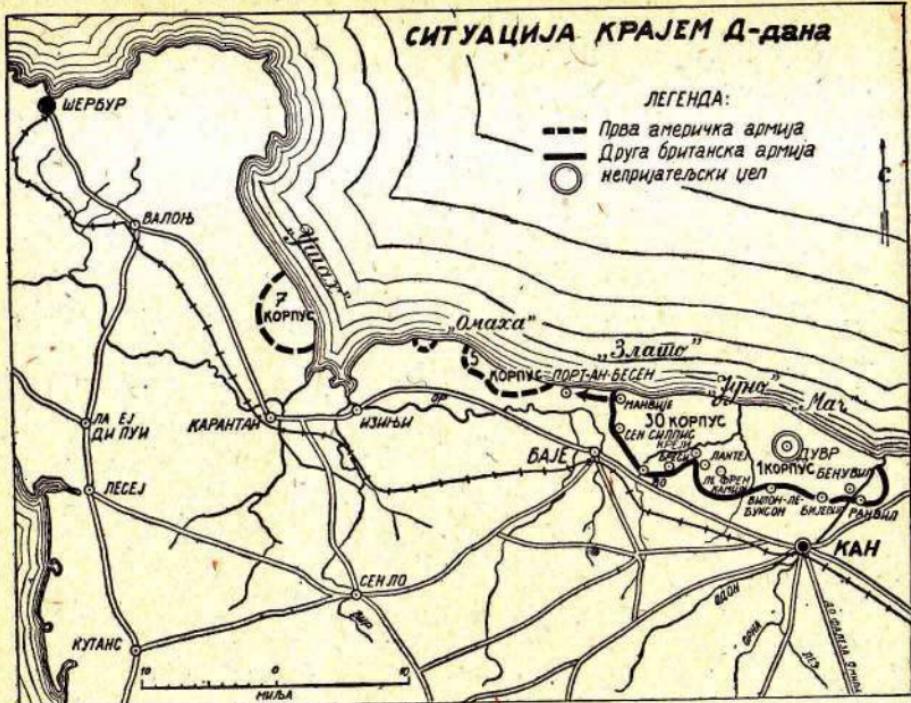
Поглед на ситуацију на крају Д-дана (Скица 9)

Првог дана операције успели смо да станемо ногом на Европски континент.

Постигли смо изненађење, трупе су се бориле величанствено, а наши губици били су мањи но што смо могли претпоставити. Пробили смо „Атлантски бедем“ дуж читавог отсека „Нептун“, а све дивизије које су извршиле десант налазиле су се на копну. И поред рђавог времена, прелаз преко Канала успешно је обављен; савезничка морнарица пружила је ефикасну ватрену подршку са својих бродова; савезничко ваздухопловство створило је предуслове за наш успех, оно је добило битку у ваздуху, пре но што је инвазија отпочела, и са ванредним резултатом заложило је сву своју борбену моћ за подршку искрцавања.

Иако је непријатељ намеравао да нас потуче на самим обалама, ипак нисмо нашли ни на каква изненађења у Нормандији. Наши напори и мере за савлађивање одбране били су успешни. Али и поред тога нисмо постигли све циљеве који су били одређени за Д-дан, а нарочито је била неизвесна ситуација на отсеку „Омаха“ где смо се одржали благодарећи чврстој и одлучној борбености америчке пешадије и поморских снага које су јој биле приdate. Овога дана нисмо успели да очистимо простор између Друге британске армије и 5 америчког корпуса, као ни између 5 и 7 америчког корпуса. Поред тога, на свим заузетим обалама још су остала многа жаришта непријатељског отпора, тако да је

СИТУАЦИЈА КРАЈЕМ Д-дана

Скица 9

требало још врло много да се ради на њиховом чишћењу. Нарочито је остао јак и опасан непријатељски клин са врхом код Дувра.

Још је било рано да се оцени како ће Немци реагирати на наше искрцавање. У току Д-дана, од њихових тенковских снага једино је 21 тенковска дивизија интервенисала с обе стране Орне северно од Кана. Међутим, извиђањем из ваздуха открирано је да се колоне 12 СС тенковске дивизије, која се налазила у области Лизије — Легл — Бернеј, крећу ка западу.

Укупно узев, у току Д-дана постигли смо такве резултате који су уливали пуно поверење, иако нам је време и даље задавало много бриге. Наредио сам армијама да продуже своје дејство према плану. Прва америчка армија имала је да заузме Карантан и Изињи, тј. циљеве који су јој били постављени за Д-дан, да би на тај начин повезала своје мостобране, а затим да гурне преко превлаке полуострва Котантен да би отсекла Шербур и припремила његово заузимање. Друга британска армија имала је да настави битку за Кан, прошири мостобран ка југу преко друма Баје — Кан и да се споји са 5 америчким корпусом код Порт-ан-Бесена.

ГлавА ОСМА

ДРУГА ФАЗА БИТКЕ У НОРМАНДИЈИ

КОНСОЛИДОВАЊЕ ПРВОБИТНОГ МОСТОБРАНА И ЗАУЗЕЋЕ ШЕРБУРА

Претходни проблеми

Било ми је јасно да пред нама стоје три главна проблема које треба решити да бисмо операције могли успешно наставити.

Пре свега, требало је да све посебне, мале (уже) мостобране повежемо у један јединствени, шири (оперативни) мостобран. А то није био нимало лак задатак, зато што су се наше две армије искрцале на фронту од око педесет миља и што су места за искрцање америчких трупа била раздвојена Карантанским Заливом, који дубоко задире у копно, и читавим системом канала и поплављеног земљишта. Други наш главни задатак био је да у овом првом периоду задржимо иницијативу у нашим рукама и да заложимо све снаге како бисмо обезбедили један сигуран мостобран и развијали битку сагласно нашим намерама. Трећи проблем састојао се у томе да избегнемо свако повлачење и да се сачувамо од пораза. Првих дана савезничке снаге на копну биле су релативно слабе, а требало је и доста времена да се цела организација среди и оспособи за рад. За то време постојала је опасност да непријатељ не поремети нашу равнотежу, јер би наш пораз имао врло озбиљних последица не само у Нормандији, већ и у целом свету. Због тога је било важно да по сваку цену избегнемо сваки неуспех.

7 јуна изгледало је да ће решење наведених непосредних проблема бити отежано због неповољне ситуације на мостобрану „Омаха“ и отпора Немаца у извесном броју утврђења која смо обишли у току првога дана. Па ипак, тешкоће су биле савладане — В амерички корпус борио се са изванредном храброшћу и преокренуо ситуацију у своју корист; непријатељска гнезда отпора унутар мостобрана најзад су успешно очишћена, иако је овај

процес дуже трајао, пошто је у том међувремену у нашој позадини било много непријатељских снајпера и мањих група који су ометали саобраћај.

ПРВА ЕТАПА: СПАЈАЊЕ МОСТОБРАНА ОД 7—12 ЈУНА (Скица 10)

Ситуација на америчком сектору налагала је потребу да се мостобран „Омаха“ што пре консолидује и да се брзо наставе дејства за заузимање Изињија и Каантана да би се успоставила сигурна веза између 5 и 7 америчког корпуса. За то време би 7 корпус, заједно са ваздушнодесантним дивизијама, морао да реорганизује свој фронт и да приступи заузимању Шербура. Поред тога, требало је затворити међупростор између отсека „Омаха“ и „Злато“, пошто је Порт-ан-Бесен још био у непријатељским рукама; у исто време Друга британска армија имала је да продужи наступање највећом могућом брзином да би што пре заузела Кан. На фронту 30 корпуса требало је извршити продор на југ ка Тији-сир-Селу и Вилер Бокажу, како би окlopне снаге избиле на доминирајуће земљиште у унутрашњост и тиме олакшале проширење мостобрана.

Иако су места искрцавања на отсеку „Омаха“ у свитање 7 јуна била под врло јаком ватром непријатељских оруђа свих калибра, ипак су се америчке трупе упорно бориле и постепено прошириле свој првобитни мостобран. Док су сви покушаји за надирање ка западу наилазили на јак отпор непријатеља, дотле су америчке јединице полако напредовале ка југу. Патроле, које су се пробијале на исток дуж обале, дошли су у додир са британским трупама које су заузеле Порт-ан-Бесен. Пошто су следећег дана брже напредовале и савладале отпор на западном крилу, америчке трупе су 9 јуна обишли Гранкамп и заузеле Изињи са једним мостом преко реке Вир, око једну миљу југозападно од града. Даље на исток пређена је река Ор и достигнуто место Коломбијер. 2 америчке дивизије, која је ступила у акцију у центру корпусног мостобрана, обишла је Тревијер и 9 јуна стигла до Риберсија. За то време, на левом крилу, 1 америчка дивизија успешно је напредовала и 8 јуна спојила се са 50 британском дивизијом западно од Бајеа.

До 10 јуна 5 амерички корпус брзо је надирао са три дивизије, скоро без отпора заузео Шуму Серизи и упутио патроле ка Балроју. Пошто је непријатељ и даље покушавао да спречи спајање 5 и 7 америчког корпуса, пут између Изињија и Каантана био је стављен под јаку ватру. Но, и поред тога, 10 јуна патроле 29 америчке дивизије дошли су у додир са 101 ваздушнодесантном дивизијом, а два дана доцније, кад је Каантан

СПАЈАЊЕ ПОСЕБНИХ МОСТОБРАНА НА ОБАЛИ
И ДЕЈСТВА 7-12 ЈУНА

ЛЕГЕНДА:

— ЛИНИЈА ФРОНТА У ПОЛНОЋИ
6 ЈУНА

— ЛИНИЈА ФРОНТА У ПОЛНОЋИ
12 ЈУНА

(○) НЕПРИЈАТЕЉСКИ ЦЕП

10 0 10
МИЉА

коначно заузет, оба мостобрана била су чврсто повезана. 101 ваздушнодесантна дивизија, која је дејствовала преко мочварног и поплављеног земљишта, морала је да води тешке борбе са непријатељем око Карантана. Спајањем 5 и 7 америчког корпуса, наш мостобран био је потпуно повезан дуж целог инвазионог фронта.

Дејства на отсеку „Утак“ у току 7 и 8 јуна повољно су се развијала. 101 ваздушнодесантна дивизија смењена је са циљем да се припреми за заузимање Карантана, а остварена је и веза са 82 ваздушнодесантном дивизијом у рејону Сент Мер Еглиза. После тога, док је 82 ваздушнодесантна дивизија прорадала у западном правцу преко реке Мердерет, дотле је 4 америчка дивизија напредовала на север према Монтебуру, где је 10 јуна дошло до тешких борби.

Напади ради заузимања Кана продужени су; са севера је наступала 3 британска, а са северозапада и запада 3 канадска дивизија. Међутим, убрзо се показало да непријатељ по сваку цену тежи да одржи овај саобраћајни чвор и да брзо довлачи резерве како би нас одбацио од града и спречио проширење нашег мостобрана јужно од друма Кан — Баје.

7 јуна 3 канадска дивизија прорадла је до својих циљева код Пито-ан-Бесена и Бретвил Лоргејеза, на друм Баје — Кан, са предњим деловима јужно од пута код Нореј-ан-Бесена, а даље на исток стигла до Отија. Непријатељски отпор постајао је све огорченији, достижући врхунац у једном већем противнападу на Оти. После тешке борбе Канађани су се морали повући на Вилон-ле-Буисон да би се реорганизовали. У 22,00 часа Немци су почели други противнапад од Бирона, који је био успешно одбијен. У овим борбама Канађани су нанели тешке губитке тенковским јединицама 21 тенковске и пешадиским формацијама из 12 СС тенковске дивизије. Иако је у току идућа три дана дошло до нових противнапада, ипак су се Канађани одржали и 11 јуна извршили нов напад у том рејону, упустивши се у тешку борбу са непријатељским тенковима и противтенковским топовима.

За то време 3 британска дивизија вршила је притисак у правцу Кана са севера, наилазећи на јак отпор непријатеља, који је овде употребио и тенковске снаге. Непријатељ је био јак и добро маскиран, а његови положаји били су заштићени минским пољима и противтенковским рововима. Иако борба није престајала, наше трупе нису могле да постигну неко веће напредовање на том отсеку.

Док су се дејства 1 корпуса развијала око Кана, дотле се 30 корпус уплео у тешке борбе на отсеку Тији-сир-Сел. Намера је била да се најпре 8 оклопна бригада пробије на југ кроз Тији-

сир-Сел ка Вилер Бокажу, а потом да се за њом убаци и 7 оклопна дивизија (која се тада искрицавала). Ујутро 9 јуна заузет је Ле-О-д' Одрије и продужено напредовање ка троуглу путева источно од Тијиа. Осим 12 СС тенковске дивизије, на овом отсеку примећени су и делови Наставне тенковске дивизије. Иако је код Тијиа 10 јуна ступила у акцију и 7 оклопна дивизија, ипак се слабо напредовало. Идућег дана делови 7 оклопне дивизије про-дрили су у Тији, али су касније били избачени снажним против-чападом.

Ујутро 12 јуна 30 корпус је стигао до линије Ла Бел Епин — Ленжевр — Тији — Фонтнеј-ле-Пенел — Кристо — Бро-неј. Пошто је у овим селима непријатељ био изградио јаке отпорне тачке, које су биле повезане системом противтенковских препрека и брањене пешадиским и тенковским снагама, Друга армија је одлучила да се прегрупише и да 7 оклопну дивизију упути новим правцем дејства, који би обилазио десно крило 50 диви-зије и са запада изводио на Вилер Бокаж, а одатле скренуо на исток ка Евресију и висији између река Одона и Орне. Јер, ако би се овај напад успешно извео, угрозиле би се непријатељске снаге које су штитиле Кан са севера и северозапада.

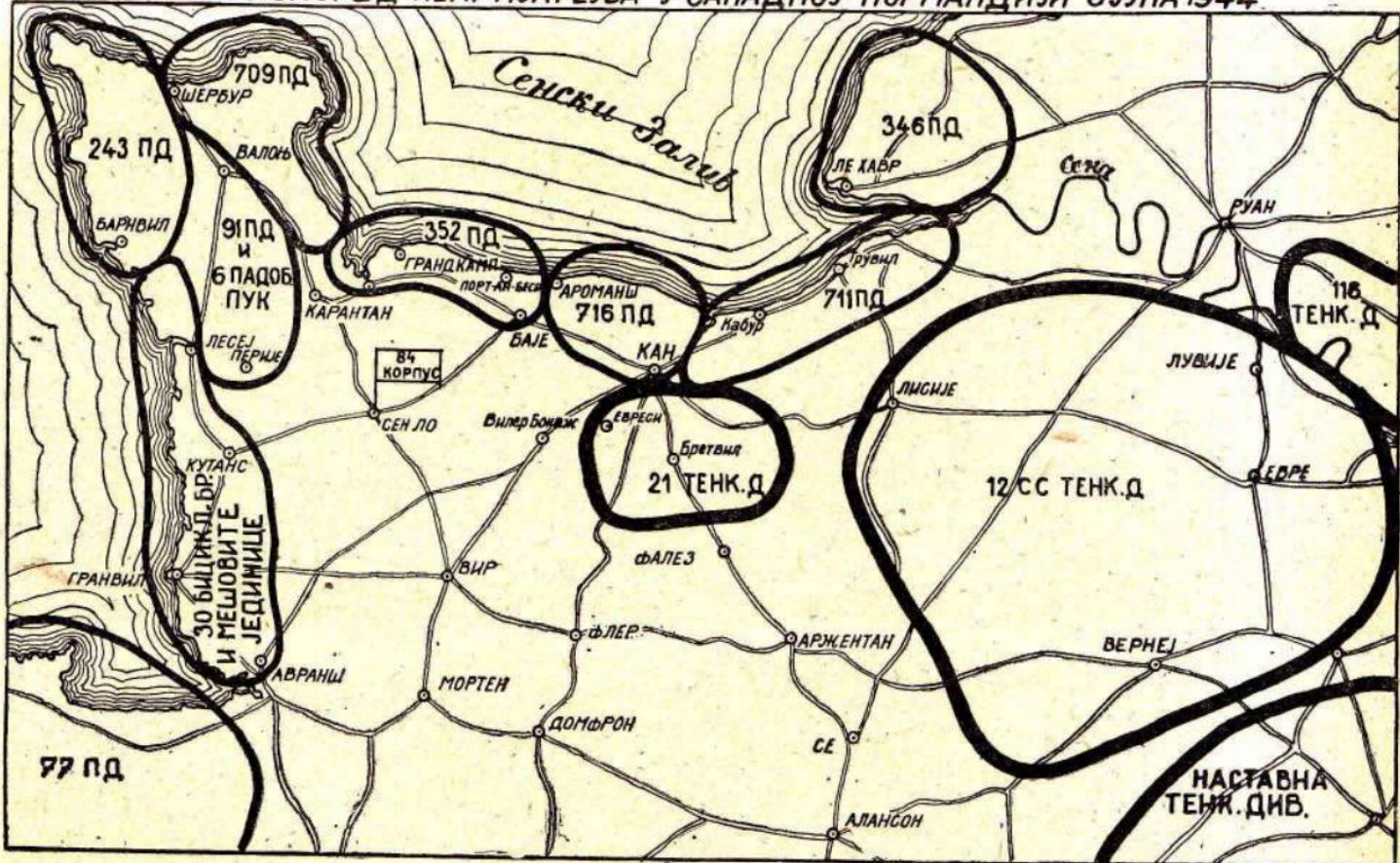
Источно од реке Орне наше трупе трудиле су се не само да одрже свој мостобран против узастопних противнапада непријатеља, већ и да развију своје дејство према обласком отсеку и Кабуру.

1 командос бригада заузела је Франсвил Плаж, али су по-кушаји за заузеће Кабура били заустављени пред јаким непријатељским положајима. У току 8, 9 и 10 јуна 6 ваздушнодесантна дивизија одолевала је сталним нападима непријатеља и нанела му тешке губитке. За то време 51 дивизија, која је пристизала и прикупљала се на мостобрану Орне, спремала се за напад на источна предграђа Кана, тј. за напад који би допуњавао дејство 30 корпуса са запада.

Ситуација код непријатеља у првој етапи од 6—12 јуна (Скица 3 и. 11)

На основу идентификације 6.000 непријатељских војника, које смо заробили до 9 јуна, убрзо смо сазнали тачан распоред непријатељских снага у рејону на коме је извршен десант. Убрзо је постало јасно да су непријатељске снаге у западној Нормандији у току месеца маја биле знатно појачане, као што смо и очекивали. Отсеци две првобитне обалске дивизије, које су бра-ниле изабрани део фронта за десант, били су скраћени увођењем 352 дивизије на отсек „Омаха“ и померањем 243 дивизије ка

РАСПОРЕД НЕПРИЈАТЕЉА У ЗАПАДНОЈ НОРМАНДИЈИ 6 ЈУНА 1944.

северозападу, док је посада полуострва Котантен била појачана 91 дивизијом са једним пуком падобранца.

Иако нисмо били изненађени овим сазнањима, очигледно је да је привлачење 352 и 91 дивизије до саме обале отежавало извршење наших непосредних задатака, и у исто време одавало Ромелов утицај у погледу распоређивања резерви.

Кад је битка почела, главнина непријатељских тенковских и моторизованих дивизија на Западу била је распоређена од Антверпена до Авињона у неколико посебних група оријентисаних према морској обали. За акцију у Нормандији непријатељу су одмах стајале на расположењу следеће дивизије: 21 тенковска (рејон Кана), 12 СС тенковска (рејон Евреа), Наставна тенковска (рејон Шартра) и 17 СС механизована дивизија, која се налазила јужно од Лоаре. Остале формације биле су више удаљене, и то: 116 тенковска дивизија (северно од Сене), 2 тенковска (рејон Амијена), 11 тенковска (рејон Бордоа), 1 СС тенковска (Белгија), 2 СС тенковска (рејон Тулузе) и 9 тенковска дивизија (рејон Авињона). Ми смо првенствено обратили пажњу на ових десет дивизија, али је непријатељ имао и неколико пешадиских дивизија које су могле брзо да ступе у акцију као, например, 3 и 5 падобранска и 77 пешадиска дивизија у Бретањи и 84 и 85 пешадиска дивизија северно од Сене.

21 тенковска дивизија ступила је још 6 јуна у борбу северно од Кана, док су главни делови 12 СС, Наставне тенковске и 17 СС механизоване дивизије били идентификовани, и то: прва 7, друга 9, а трећа 12 јуна — прва западно од Кана, а остале јужно од Бајеа и с обе стране реке Ор. Већ 9 јуна 1 СС тенковска дивизија кретала се ка југу, док су се 2 СС тенковска и 2 и 11 тенковска припремале за покрет или су већ биле на путу. 12 јуна на нашем фронту откривене су и 3 падобранска и 77 пешадиска дивизија. Према томе, у то време против нас је већ било ангажовано дванаест непријатељских дивизија, иако смо, као што је познато, претпостављали да ће до тога дана непријатељ моћи да употреби против нас и двадесет дивизија, рачунајући ту и осам тенковских. Међутим, многе немачке пешадиске дивизије налазиле су се још увек североисточно од Сене, очекујући наше искрцања ње у Па де Калеу. У исто време тенковске формације, због наших напада из ваздуха, биле су принуђене да се крећу ноћу и споредним путевима. Тако, например, 2 тенковска дивизија била је толико ометана у току марша од Амијена да је тек 13 јуна стигла у Нормандију, што је убедљив доказ надмоћности нашег ваздухопловства и успеха нашег плана обмањивања.

А како је реагирала немачка Врховна команда на искрцање и брзо пробијање обалских одбранбених положаја?

Сада нам је већ познато да смо постигли такво изненађење какво нисмо могли ни очекивати. Због расстројства непријатељских веза, које је проузроковано нашим бомбардовањем, и немоћи његовог радарског система, која је изазвана нашим противмерама, непријатељ доста дуго није био свестан стварног обима и јачине нашег десанта. Зато је прошло доста времена док је Хитлер био правилно извештен, а још више док су виши штабови издали јасне заповести борбеним формацијама.

Противнапад 21 тенковске дивизије и марш 12 СС тенковске дивизије 6 јуна извршени су по личној иницијативи њихових команданата. Непријатељ је не само оценио наше искрцања на Котантенском Полуострву као једну демонстрацију, коју ће лако ликвидирати, него је био тврдо убеђен да је и цела наша операција била само једна диверзија, која ће послужити тек као увод у главну савезничку инвазију у области Па де Калеа. Због тога је потпуно погрешно оценио обим нашег искрцања и доцнијег појачавања, а то је имало пресудног утицаја на његове одлуке у погледу пребацивања дивизија из Северне Француске у Нормандију.

Реакција немачке Врховне команде на вест о нашем искрцању види се из једног телефонског разговора који је Д-дана у 16.55 часова вођен између Рундштетовог начелника штаба и начелника штаба Седмे немачке армије. Хитлер је захтевао да се мостобран ликвидира до вечери 6 јуна. То наређење, које сада изгледа фантастично, показује како се у Паризу или Берлину мало знало о обиму савезничке операције. С обзиром на рђаве везе, питање је да ли су та наређења икада и достављена дивизијама на које су се односила. Начелник немачког генералштаба сматрао је, изгледа, да се тај задатак не може извршити, али је Ромел наредио да 21 тенковска дивизија одмах пређе у напад.

После рата, испитивањем немачких генерала који су командовали трупама у Нормандији, утврђено је да је Д-дана завладала велика пометња у непријатељским формацијама. То се, на пример, десило и са 21 тенковском дивизијом, чији командант није примио никакво наређење од својих претпостављених старешина све до 7.00 часова 6 јуна, иако је сазнао о нашем приближавању много раније, тј. одмах после поноћи тога истог дана. Ма да му је било наређено да се не миче док не стигну упутства од Групе армија „Б“, он је по сопственој иницијативи одлучио да нападне 6 британску ваздушнодесантну дивизију и у том смислу издао наређење у 6.30 часова. Све до 7.00 часова није добио никакво одређено наређење или упутство у погледу улоге која је намењена његовој дивизији у борби на случај инвазије. Тек у 10.00 часова стигла је једна оперативна заповест

којом је опозван његов покрет против 6 ваздушнодесантне дивизије и наређено му да у западном правцу потпомогне снаге које су браниле Кан.

Поред забуне, која је настала због прекида веза, показало се да ни непријатељски планови за одбијање нашег десанта нису били сасвим одређени, и да услед различитих гледишта Рундштета и Ромела није постојао неки јединствени план за одбијање каквог већег десанта у Нормандији. Та чињеница, у вези са нецелисходним распоредом непријатељских дивизија које су биле у резерви и закашњењем њихове концентрације услед нашег бомбардовања из ваздуха, учинила је да су немачке формације ступале у акцију по деловима, тј. по мери њиховог пристизања на боиште. С друге стране, нашим начином офанзивних дејстава и продорима ка унутрашњости копна, присиљавали смо Ромела да са својим трупама затвара све нове и нове бреше.

Као што смо предвиђали, непријатељ је погрешно оценио и наше намере у Нормандији. У почетку он није могао тачно да оцени места наших бокова због замашности и успеха наших ваздушнодесантних акција. Осим тога, бојао се да ћемо брзо продолжити наступање ка Шербуру и Руану, а евентуално и усмерити наше операције ка Па де Калеу како бисмо се повезали са главним ударом, који је тамо очекивао. Међутим, његове прве реакције биле су покушаји да одржи Кан и уништи наш мостобран на десној обали Орне, да пружи снажан отпор 7 америчком корпусу код Монтебура (ради заштите Шербура) и да одбраном Карантана раздвоји наш мостобран.

Ова три покушаја непријатеља уствари су била дефанзивне природе. Његова офанзивна делатност огледа се само у јаким мештимичним нападима три тенковске дивизије — 21, 12 СС и Наставије — на целом фронту између Орне и Седа. Иако је ове нападе требало међусобно повезати, они су се — због савезничке акције из ваздуха, оскудице у бензину, рђавих веза и неспособности пешадије да одоли нашим нападима — изродили у низ огорчених локалних окршаја. А када је убрзо схватио да својим расположивим снагама неће моћи да поврати обалу, непријатељ се морао прихватити неугодног задатка, тј. да спречава ширење нашег мостобрана док му не пристигну нове тенковске и пешадиске дивизије.

Ситуација 12 јуна

Овога дана наши посебни мостобранци били су чврсто повезани у један непрекидан мостобран преко 50 миља ширине и 8 до 12 миља дубине. Доласком 51 дивизије мостобран на Орни

био је ојачан, а предузете су и мере за заузимање нових прелаза преко реке и канала.

Чврсто смо држали иницијативу у својим рукама. Да би осујетио наше продоре, непријатељ је почесно ангажовао своје формације. Очекивао сам да ће његови напади западно од Кана постати знатно жешћи чим му пристигну свеже резерве, а с друге стране, осећао сам да почине остваривање мојих предвиђања о ангажовању његових резерви на источном крилу. У међувремену постојала је вероватноћа да би непријатељ јаче реагирао ако бисмо угрозили Шербур и да би ради тога тежио да одржи један коридор на западном делу полуострва Котантен и спречи наш продор ка Сен Лоу.

У овој фази, и поред већ поменутих знакова о кретању немачких јединица, ниједна од непријатељских формација северно од Сене није предузела тешки пут ка бојишту у Нормандији, пошто би због порушених мостова на Сени морала да врши дуги обилазак, док је главнина Петнаесте немачке армије још увек упорно чекала наш десант у области Па де Калеа.

Време нам је и даље задавало велику бригу, јер нисмо могли да пребацујемо онолико појачања колико је било предвиђено. Међутим, органи за снабдевање који су били инсталирани на обали, као и транспортна флота, заслужили су велико признање због тога што су веома много постигли и поред стално неповољних временских прилика. За првих шест дана било је искрцано 326.000 људи, 54.000 возила и 104.000 тона материјала.

Успоравање темпа наших операција

После успешно извршеног искрцавања темпо наших операција неизбежно се морао успорити, јер је десантним формацијама било потребно бар мало времена да предахну, да се реорганизују и поново прихвате оне своје делове који су првих дана били остављени позади и без којих ниједна јединица не може дugo да функционише. Требало је уредити и подићи капацитет места за истовар и предузети потребне мере да цео апарат за снабдевање отпочне своју функцију на копну и да се попуни све оно што је недостојало првих дана.

Као што сам већ поменуо, наше тешкоће биле су велике, нарочито због тога што је превлачење трупа и материјала заостајало за планом.

Упркос свега тога било је битно да задржимо иницијативу, а то се могло постићи само ако продужимо офанзиву. Због тога сам наредио да се у оквиру предвиђеног плана врше ограничene офанзивне акције. Иако су таква дејства претстављала известан

ризик, она су ипак успешно извођена, углавном, захваљујући сјајном квалитету јединица које су вршиле нападе и ефикасној подршци коју им је пружала авијација. Заузеће Шербура и Кана и проширење централног отсека мостобрана до Комона и Вилер Бокажа остали су и даље моји непосредни циљеви. Испитивана је могућност употребе ваздушнодесантних трупа да би се убрзalo заузеће Кана, али се дошло до закључка да за то није било повољних услова.

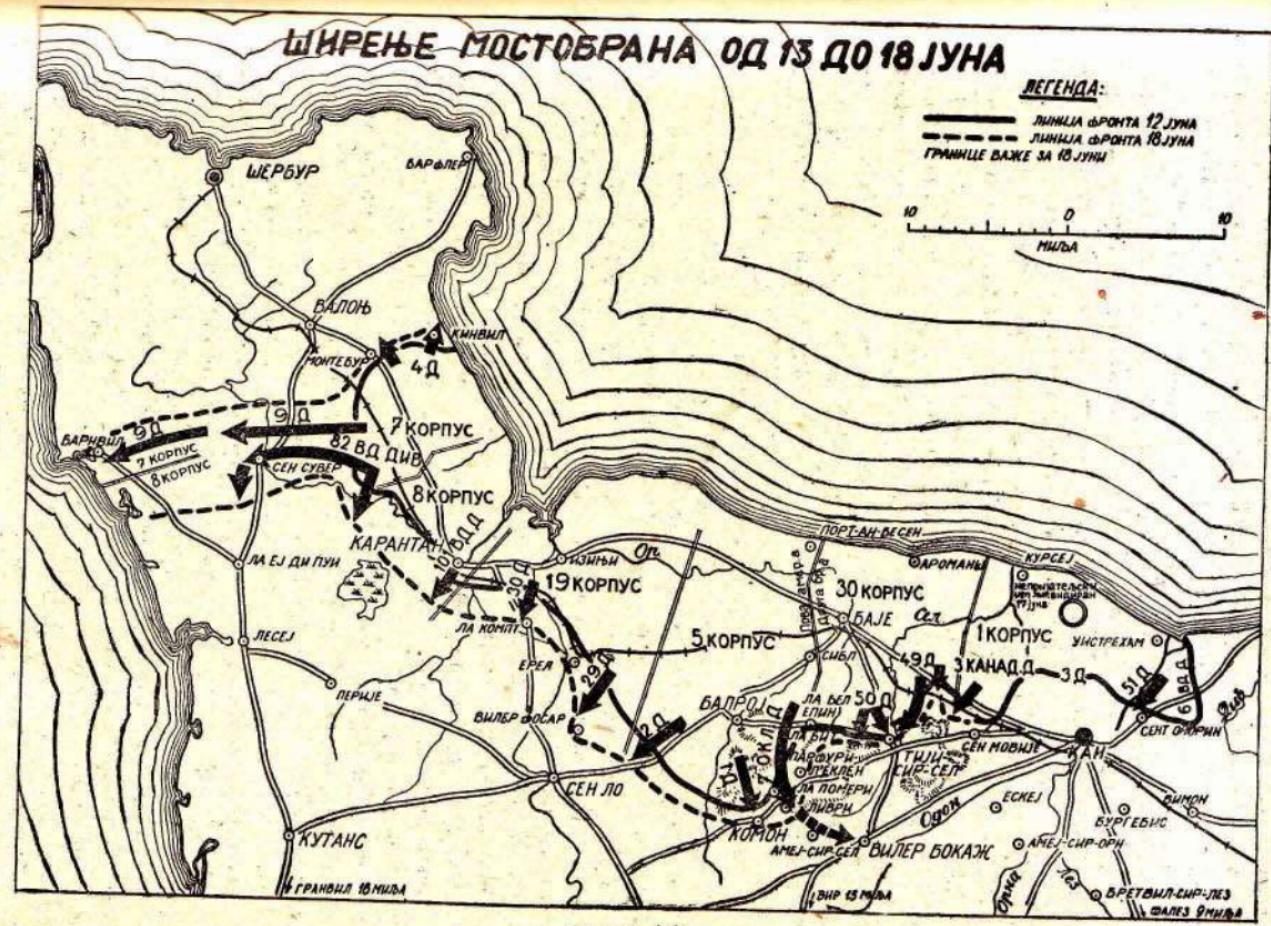
ДРУГА ЕТАПА: ШИРЕЊЕ МОСТОБРАНА (Од 13—18 јуна)

(Скица 12)

На западном крилу продужена су дејства према Шербуру. Док су Американци отсецали полуострво Котантен и прикупљали снаге за напад на Шербур, дотле смо на истоку успешно одолевали непријатељским покушајима да поврати Каантан. Друга британска армија продужила је дејства на отсеку Тији-сир-Сел још увек са циљем да се изведе један двоструки обухват Кана у виду клешта, на тај начин што би 30 корпус продирао у јужном правцу, а 1 корпус одржавао сталан притисак на све бројније непријатељске снаге које су биле прикупљене око града.

У области Каантана непријатељ је упорно настојао да својим противнападима прекине везу између отсека „Утах“ и „Омаха“ и у том циљу ангажовао 17 СС механизовану дивизију. 13 јуна 101 ваздушнодесантна дивизија, потпомогнута тенковима 2 америчке оклопне дивизије, успела је не само да одбије непријатељске јурише, него и да напредује у правцу Перијеа, иако је мочварно земљиште знатно ометало њено маневровање. 15 јуна Немци су обновили своје противнападе у овој области. За то време продужена је борба око Монтебура; непријатељ је пружао јак отпор у том рејону, али су Американци постепено окружавали овај град и 14 јула заузели Кинвил. Пошто су покушавали да поврате Каантан и затворе главни друм за Шербур у рејону Монтебура, Немци су ослабили своје снаге у центру, тако да су америчке снаге биле у повољном положају да предузму отсецање Котантена. 14 јуна 9 пешадиска дивизија, потпомогнута 82 ваздушнодесантном дивизијом, прорада је на запад преко Сен Совер-ле-Виконта у правцу обале код Барнвила. Пошто су 16 јуна заузеле Сен Совер, ваздушнодесантне трупе скренуле су ка југу да би заштитиле леви бок, док је 9 дивизија продужила ка обали до које је и стигла 18 јуна.

За то време вршено је прегруписавање америчких дивизија на Полуострву. 15 јуна 8 амерички корпус ступио је у акцију и под своју команду преузео обе ваздушнодесантне и 90 пешадиску

дивизију. Задатак корпуса био је да образује фронт према југу и да штити позадину оних трупа које су се спремале да заузму Шербур. 14. јуна ступио је у акцију 19. корпус са 2 оклопном и 30 пешадиском дивизијом, као и са 29 пешадиском дивизијом из 5. корпуса. Корпус је имао задатак да прошири мостобран у области Каантан — Изињи и да продире у правцу Сен Лоа, обилазећи источни део мочварне области. 15. јуна заузет је Ла Конт и продужено напредовање према Вирском Каналу. Међутим, покушаји за заузимање земљишта западно од реке Вира остали су без успеха зато што су сви мостови преко канала били дигнути у ваздух и што се непријатељ за одбрану канала налазио у јаким одбранбеним положајима појачаним минским пољима. Пошто је 29 пешадиска дивизија продужила напад на десној обали Вира, 18. јуна Прва америчка армија имала је следећи распоред: 7. амерички корпус са три дивизије фронтом према северу, а 8., 19. и 5. амерички корпус од Барнвила на западној обали Котантена до Комона, фронтом према југу. Линија фронта ишла је северно од Ла Еј ди Пуија и Сен Лоа. Поплављени и мочварни предео између ова два места много је ометао развој наших снага.

30. корпус Друге британскоге армије, касно по подне 12. јуна, убацио је 7. оклопну дивизију основним правцем Сибл — Ла Бит — Ла Помри — Амеј-сир-Сел, углавном дуж линије разграничења обеју армија ка Вилер Бокажу. Да би помогао ову акцију, 5. амерички корпус уступио је Другој армији извесне путеве на своме отсеку. 7. оклопна дивизија, са 50 дивизијом позади, имала је да заузме висораван североисточно од Вилер Бокажа, обилазећи град са југа. У току поподнева јединице су брзо напредовале, тако да су предњи тенковски делови већ у 17.45 часова стигли до Ли-врија, око три миље североисточно од Комона, док је главнина у то време била око три миље позади. Пошто су до вечери предњи делови завршили свој продор ка југу, почели су да скрећу на исток. Идућег јутра трупе су стигле у рејон Вилер Бокажа и ушли у овај град, док су патроле упућене ка истоку и југу. За време овог маневра наше јединице наишле су на слаб отпор Наставне тенковске дивизије. Међутим, 13. јуна неочекивано је стигла у Вилер Бокаж свежа 2. тенковска дивизија из Амијена, одакле је била упућена ка Комону да би учврстила фронт према Американцима. Обе стране биле су изненађене, јер се нико није надао да може бити непријатеља у граду. Пошто су Немци предузели противнападе са југозапада и југоистока, дошло је до тешких борби прса у прса. Око 18.00 часова наше оклопне трупе одлучиле су да се повуку из Вилер Бокажа на висораван око 2. миље западно од града. Пошто је повлачење успешно изведенено, следећи непријатељски противнапади одбијени су. За то време 50. дивизија пре-

дузела је наступање ка југу, али је наишла на јак отпор, тако да није могла да напредује много даље од друма Балрој — Тији.

14 јуна 7 оклопна дивизија држала је линију положаја по-чев западно од самог Вилер Бокажа па до линије разграничења између армија близу Комона, одржавајући додир са 1 америчком пешадиском дивизијом. Пошто је у току поподнева дошло до врло јаких непријатељских напада, и како је 50 дивизија била задржана на линији Ла Бел Елин — Тији-сир-Сел, 7 оклопна дивизија није могла да одржи своје истакнуте положаје, те је наређено да се повуче око 5 миља до рејона Парфури — л' Еклен, на реци Ор. Увече две непријатељске колоне поново су предузеље напад, тако да је дошло до огорчене борбе у којој је наша артиљерија, уз помоћ артиљерије 5 америчког корпуса, нанела непријатељу тешке губитке. Око 23.00 часа отпочело је извлачење наших снага из додира са непријатељем које је у току ноћи успешно довршено. У току овога дана избачено је из борбе 40 непријатељских тенкова и најети су тешки губици непријатељској пешадији.

Сада је 7 оклопна дивизија добила задатак да чврсто држи своје положаје док 49 дивизија (која се искрцала 13 јуна) и 50 дивизија крену ка југу и југозападу да би заузеле Хотот и Тији. Жестока борба, нарочито око града Тији, трајала је већ три дана, тј. до 18 јуна, те је овај град најзад заузет тек 19 јуна.

Покрет на оном краку клешта који је био усмерен за обухват Кана са североистока слабо је напредовао. 51 дивизија напала је 13 јуна и заузела село Сент Онорин, али га није могла одржати због непријатељских противнапада који су иза тога следили. Сви покушаји после тога да се прошири мостобран на Орни најшли су на одлучан отпор непријатеља.

На централном делу британског сектора 1 корпус трудио се да одржи своје положаје пред сталним и снажним притиском немачких тенковских снага из 12 СС тенковске и 21 тенковске дивизије, тако да је због тога извршено само незнатно напредовање.

15 јуна почело је искрцавање 8 корпуса, али је због слабог темпа пребацивања његова целна формација — 11 оклопна дивизија — задоцнила два дана, а такво закашњавање наших ојачања неповољно је утицало на остваривање мојих планова.

До 18 јуна на простору између Комона и Кана непријатељ је развио четири тенковске дивизије, док је његова 17 СС механизована дивизија била ангажована у борбама око Карантана. 2 тенковска дивизија, која је стигла последња од тенковских формација, ступила је у акцију с обе стране линије разграничења наших армија. На западном делу идентификовали смо три свеже

пешадиске формације: З падобранску дивизију на отсеку Сен Ло, а 77 и 353 пешадиску дивизију на полуострву Котантен. Као што се из овога може видети, непријатељ је убаcивао своје резерве код Кана, као и за поновно заузимање Каантана и заштиту Шербура. А кад смо отсекли полуострво Котантен, непријатељ је још располагао остацима четири пешадиске дивизије за одбрану тврђаве.

Ситуација 18. јуна

Иако је непријатељ успео да задржи наше напредовање ка Шербуру и да нам онемогући улазак у Кан, ипак није био у стању да ослободи своје тенковске дивизије и да их прегрупише за извршење једног већег, добро припремљеног противнапада. Напротив, ми смо задржали иницијативу у својим рукама и истрајно спроводили свој план, јер смо већ дотада успели да привучемо главину непријатељских тенковских формација ка британском отсеку, тј. да испунимо најважнији услов на коме се заснивао наш оперативски план. Међутим, при извршењу друге тачке плана, у којој је било предвиђено даље пребацивање трупа и материјала на континент ради ојачања фронта, имали смо већих неприлика, не само зато што још нисмо могли да заузмемо Шербур, него и стога што је рђаво време ометало радове на местима искрцавања. Али, у накнаду за то, успели смо да ометемо прикупљање непријатељских снага, као што је то било предвиђено у трећој основној тачки плана. Стратегиска бомбардовања која су извршена пре инвазије сада су нам се добро исплатила, јер смо због све веће парализе непријатељског саобраћаја почели да добијамо огромно преимућство. Беспоштедна офанзива из ваздуха против непријатељских командних места, комуникација и искрцних станица изазвала је растројство које је још било појачано делатношћу наших јединица САС и француског Покрета отпора. То се најбоље види из следећег цитата једног Рундштетовог извештаја:

„Маршовање дању, по лепом времену, потпуно је искључено. Због тога се морају што више користити кратке летње ноћи... али трупе морају бити спремне у свако доба на напад нисколетећих авиона. Железнички транспорти не могу прићи фронту ближе од 150 до 200 километара, па ни то се не може изводити по неком одређеном реду вожње. Сваког часа треба мењати маршруте...“

Мој непосредни циљ још увек је био да заузмем Шербур и Кан и да обе армије поставим фронтом према југу како бих припремио пробој на западном крилу. У својој директиви од 18. јуна нагласио сам да ће непријатељ тешко моћи да прикупи своје ре-

зерве да би стабилизовао ситуацију, када будемо разбили његове развучене снаге на фронту. Ако све савезничке снаге буду дејствовале у правцу југа, непријатељ ће се наћи у врло тешкој ситуацији, тако да би се могло очекивати да ће се нападу у Нормандији одупрети свим расположивим средствима, без обзира на могућности искрцања на неком другом месту, а пре свега код Па де Калеа. „Тада бисмо имали сјајну прилику да немачку армију у Нормандији присилимо на борбу и да је потучемо између Сене и Лоаре“.

У својим заповестима од 18. јуна, које су биле допуњене идућег дана, наредио сам Првој америчкој армији да заузме Шербур и очисти Котантен од непријатеља. Сем тога, требало је — не чекајући пад Шербура — што пре отпочети дејства према Ла Еј ли Пуију и Кутансу. 15. амерички корпус (од три пешадиске дивизије) требало је да се искрца на обалском отсеку „Омаха“, почев од 24. јуна, а Прва америчка армија да продре на југ у правцу Гранвила, Авранша и Вира, чим буде припремљено довољно америчких трупа. Њено лево крило имало је да остане у најтешњем додиру са Другом британском армијом ради заштите британског десног бока. Друга армија добила је задатак да заузме Кан, да би на тај начин сигурно заштитила источни бок Групе армија, привлачећи и даље непријатељске резерве у томе рејону. Кан је требало заузети двоструким обухватом у виду клешта. При томе је западни крак клешта требало усмерити преко река Одона и Орне, основним правцем Сен Мовије — Ескеј — Амј-сир-Орн, док би источни крак полазио са мостобрана на Орни северно од Кана. У почетку сам мислио да 8. корпус изведе удар овим источним правцем, али сам, после детаљне студије овог проблема, дошао до закључка да би било веома тешко развити цео корпус на мостобрану источно од реке. Осим тога, тај је предео био отворен и изложен непрекидној непријатељској ватри, а тамо није било ни довољно друмова нити простора за развој јачих снага. Пошто сам због тога морао да изведем напад на источном правцу само слабијим снагама, поверио сам тај задатак 1. корпусу. За то време 8. корпус сачињавао би основну снагу за извршење главног удара западног крака са циљем да јаким оклопним снагама заузме положаје југоисточно од Кана на просторији Бургебис — Вимон — Бретвил-сир-Лез. Видеће се да је отада мој главни циљ био да прикупим јаке снаге на британском делу фронта, пошто је то био основни предуслов да се главнина немачких тенковских јединица сигурно веже за фронт Друге армије. Надао сам се да ћу 18. јуна отпочети напад, али су у то време пред обалом чекале на искрцање неке важне јединице и разни типови артиљериске муниције. Због тога, као и услед лошег времена, био сам принуђен да

одложим напад до 22 јуна. Међутим, моје прорачуне пореметила је незапамћено жестока бура која је трајала од 19 до 22 јуна.

ТРЕЋА ЕТАПА: ЗАУЗЕЋЕ ШЕРБУРА И УСПОСТАВЉАЊЕ МОСТОБРАНА НА РЕЦИ ОДОНУ (од 19—30 јуна)

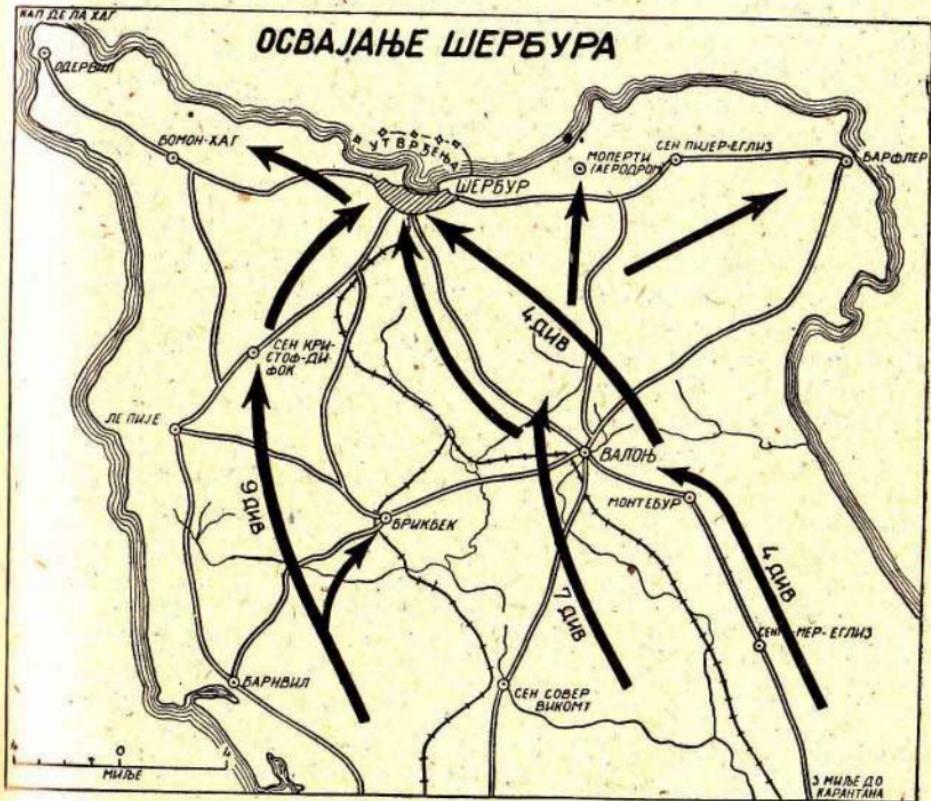
(Скица 13)

Пошто је Шербур изолован, три дивизије 7 америчког корпуса наставиле су своја дејства према северу. На десном крилу 4 америчка пешадиска дивизија извршила је 19 јуна изненадан напад, без претходне артиљеријске припреме, са циљем да заузме висове северозападно од Монтебура. Пошто је тамо наишла на припремљене одбранбене положаје, град се одржао до вечери, а по паду мрака дивизија се налазила непосредно испред Валоња. На центру је 79 америчка дивизија продирала у правцу висова северозападно од Валоња и у току ноћи допрла до западних прилаза граду, док је 9 америчка дивизија брзо напредовала, до по-дне заузела Брикбек, а на крају дана стигла до Сен Кристоф-ди-Фока. 20 и 21 јуна корпус се приближио одбранбеним положајима код самога Шербура и предузео припреме за завршни напад, који је почeo после подне 22 јуна. Иако је нападу претходио снажан удар из ваздуха на непријатељске положаје, ипак је, и поред знатних разарања, велики број отпорних тачака и даље остао недовољно оштећен. Веће напредовање постигнуто је само на крилима. 23 јуна заузет је аеродром, око пет миља источно од Шербура, и један вис који је доминирао на томе делу, а идућег дана све три дивизије допрле су до предграђа. 25 јуна, уз потпору артиљеријске ватре са бродова, артиљерије и ваздухопловства, Американци су продрли у Шербур, заузели на јуриш два главна утврђења и допрли до арсенала. Сутрадан заузето је доминирајуће утврђење Сен Совер, а командант немачког гарнизона предао се заједно са командантом пристаништа. Али како нису могли да ступе у везу са својим многобројним изолованим групама, које су још давале отпор, и даље је продужена жестока борба на разним тачкама. 27 јуна, помоћу једног камиона са гласноговорником, којим је руководила једна пропагандна јединица за вођење психолошког рата (Psychological Warfare unit), убедили смо гарнизон арсенала да се преда, а идућа два дана престао је отпор и у спољним утврђењима пристаништа. Пошто немачке трупе у северозападном углу Котантена нису капитулираle, 9 дивизија добила је задатак да их одатле претера, што је и извршила 1 јула.

У току ових дејстава заробили смо 39.000 људи. После тога 7 амерички корпус био је слободан, тако да се могао пребацити

на јут и припремити за следећа дејства. Пошто је непријатељ у великој мери разорио лучка постројења у Шербуру и минирао сидришта и пристанишне басене, савезничка морнарица је енергично приступила њиховој оправци, али је прошао скоро читав август, а Шербур још није био у стању да прими тешке товаре дуж својих кејова.

Да би извршила моје наређење за развијање двојног обухвата у правцу Кана, Друга армија поново се прегруписала тако како би могла ангажовати 30, 8 и 1 корпус. Био сам решен да тај план изведем са крајњом енергијом и свим расположивим

Скица 13

британским снагама. Хтео сам да заузмем Кан, али ми је било јасно и то да ће наши продори у сваком случају изазвати појачавање непријатељског отпора, као што је то и било у пуном складу са основним смерницама мога оперативског плана.

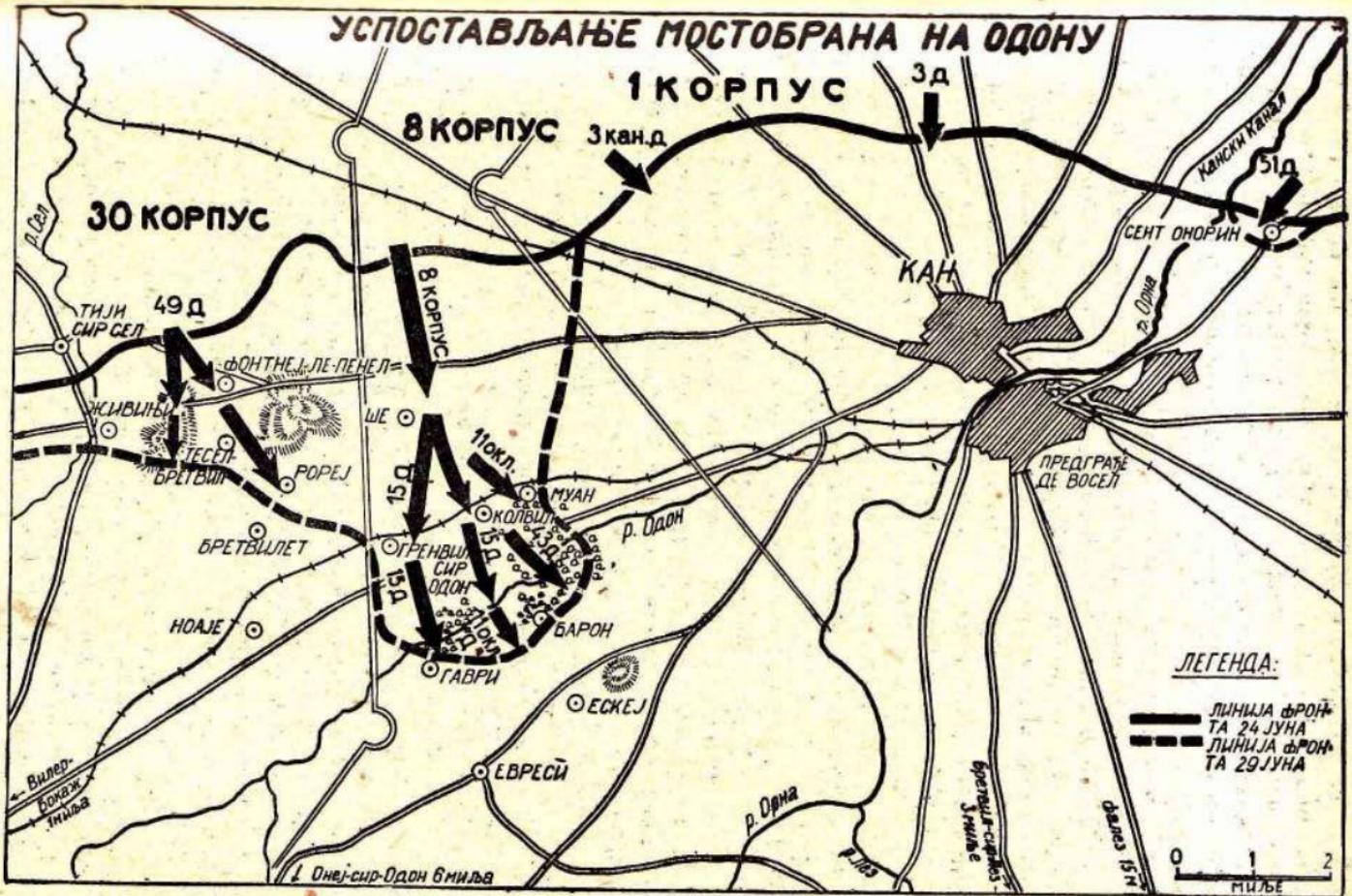
Према плану Друге армије требало је да 30 корпус изврши главни удар. У том циљу корпус је имао да наступа левим кри-

лом и да заузме рејон Нојеа, држећи се у исто време чврсто на десном крилу и у центру свога фронта. Тим покретом, који је требало даље развијати у правцу Онеј-сир-Одона, штитио би се десни бок 8 корпуса, који би са своје две пешадиске и две оклопне дивизије, као и две оклопне бригаде, био уведен преко фронта 3 канадске дивизије са циљем да форсира реке Одон и Орну и заузме висораван североисточно од Бретвил-сир-Леза, која доминира јужним излазима из Кана. Операција је планом подељена у две фазе, од којих би се прва завршила заузимањем прелаза преко Орне. 1 корпус требало је да учврсти свој мостобран и да се припреми за уништење непријатељске избочине северно од Кана, а затим да избаци непријатеља из града, чим се испољи прдор 8 корпуса.

Већ сам напоменуо да је према мојим заповестима било предвиђено да се главни напад Друге армије изведе 22 јуна, али је рђаво време, које је непрекидно трајало, онемогућило да се задржи овај датум. Поменуо сам и буру која је беснела у Каналу између 19 и 22 јуна. Пошто је планирано пребацање наших трупа и материјала већ 20 јуна било пет дана у закашњењу, морао сам да обавестим врховног команданта да ће 8 корпус мочи да изведе свој напад најраније 25 јуна због касног доласка његових формација, и то под условом да се побољша време. Најзад је одлучено да 30 корпус крене у напад 25 јуна, а 8 корпус два десетчетири часа доцније.

23 јуна 1 корпус извео је претходну акцију на мостобрану код Орне у којој је 51 дивизија заузела Сент Онорин. Жестоки противнапад 21 тенковске дивизије, који је тиме био изазван, одбијен је.

30 корпус отпочео је да продире 25 јуна са циљем да заузме један доминантан вис у рејону Рореја. 49 дивизија, којој је била придата 8 оклопна бригада, отпочела је напад по помрчини и густој магли у 4.15 часова. У току пре поднева њено десно крило добро је напредовало, тако да су по подне јединице стигле на висораван код Тесел Бретвила, а патроле прошли кроз шуму и продрле према југу. Њено лево крило за то време нашло је на веома јак отпор непријатеља код Фонтнеја, тако да је напредовање било заустављено. Пошто је око 21.00 час извршен нов напад уз подршку тенкова, Фонтнеј је до поноћи пао у наше руке упркос непријатељског отпора. У току овога дана, углавном, најализили смо на отпор 12 СС тенковске и Наставне тенковске дивизије. Ујутру 26 јуна продужен је напад на Рореј са висоравни код Тесел Бретвила, али су јединице брзо биле заустављене не само због јаке одбране, већ и због тога што је земљиште било врло непогодно за тенкове, тако да су оклопне јединице извучене из

Скица 14

борбе и упућене на лево крило. У току ноћи 8 оклопна бригада заједно са пешадијом пробила се до предграђа Рореја. Тешка борба продужила се целог идућег дана. Непријатељ је извео неколико напада тенковима са југа и југозапада, али смо успели да одржимо наше положаје и да 28 јуна заузмемо Бретвил, иако смо га потом поново изгубили услед успешног противнапада 2 СС тенковске дивизије.

У то је 8 корпус, 26 јуна у 7.30 часова, отпочео свој напад са 15 дивизијом на целу. Непријатељ је био добро прикрiven на тешко пролазном земљишту и заштићен пространим минским пољима. Време је било рђаво, јака киша је падала из ниских облака. Међутим, трупе су по дану ипак напредовале упркос жестоке борбе, нарочито око Шеа. До вечери чељне трупе биле су прилично одмакле јужно од села, њихове патроле ушли су у Гренвил-сир-Одон, а један батаљон у Колвил; делови 11 оклопне дивизије стајали су у Муану.

27 јуна продужена су дејства са циљем да се допре до реке Одон, с тим да 11 оклопна дивизија прорде до висоравни у области Евреси — Ескеј, а затим да успостави један мостобран преко реке Орне. У току јутра дошло је до неодлучних борби. Непријатељ је пружао најјачи отпор у рејону Гренвила, који је постепено обилажен, те је пешадија касно по подне успела да пређе реку Одон. Мало доцније заузет је нетакнут и један мост око једну миљу западно од Барона, тако да су тенкови могли да се придруже пешадији на источној обали реке.

Сад је требало, уклањањем непријатеља из области Гренвила, да продужимо коридор све до реке и да проширимо мостобран на Одону заузимањем нових прелаза даље ка југу, на путу за Евреси.

Рано изјутра, 28 јуна, главнина 11 оклопне дивизије прелазила је реку и кретала се ка Ескеју и коти 112, које је непријатељ посео групама тенкова и ПТ топова. У току поподнева наши тенкови стајали су у близини коте 122 и пробијали се североисточно од Евресија, али се непријатељ тако упорно борио да смо крајем дана били приморани да повучемо наше изоловане тенкове на мостобран. За то време извршен је низ напада на појединачна жаришта непријатељског отпора на боковима корпуса. Том приликом заузет је још један мостобран преко Одона у области Гаврија.

29 јуна продужена су дејства са циљем да проширимо и учврстимо мостобран на Одону како би се 11 оклопна дивизија могла упутити у наступање ка Орни. У коридору је 15 дивизија напредovala преко железничке пруге близу Гренвила и даље на југ у правцу главног друма Кан — Ноаје. На левом крилу 43

дивизија савлађивала је одлучан отпор непријатеља у шумама и воћњацима око Одона и до вечери пребацила једну бригаду на десну обалу реке. У тој фази непријатељ је покушао да одлучним напором поправи ситуацију — извршио је јак противнапад са југозапада, усмеријвши један удар с обе стране реке Одон, а други с обе стране пута Ноаје — Кан, док су се његови делови такође увукли у нашу позадину према Сеу. Тешка борба вођена је дуж читавог десног бока корпусног клина, тако да је јужни мост код Гаврија био изгубљен. До вечери ситуација се постепено поправила и непријатељ је потиснут пошто је претрпео тешке губитке.

У току дана наше трупе сударале су се са 1 и 2 СС тенковском дивизијом. Ту су се појавили и 9 СС тенковска дивизија и извиђачки делови 10 тенковске дивизије, које су дошли са Источног фронта, тако да су се у ово време на фронту Друге армије, између Комона и Кана, тј. на ширини око 20 миља, налазили делови осам тенковских дивизија. Због тога је одлучено да се 8 корпуса засада задржи и учврсти на освојеном земљишту. Осим тога, предузето је прегруписавање снага са циљем да се наше оклопне снаге повуку у резерву и припреме за нове нападе.

Дивизије 1 корпуса наставиле су дејство и постигле извесне локалне успехе, али није било дубљих продора, пошто дејствује 8 корпуса још нису била узела толиког мања да би угрозила немачке трупе које су се и даље огорчено бориле северно од Кана.

Ситуација 30 јуна (скица 15)

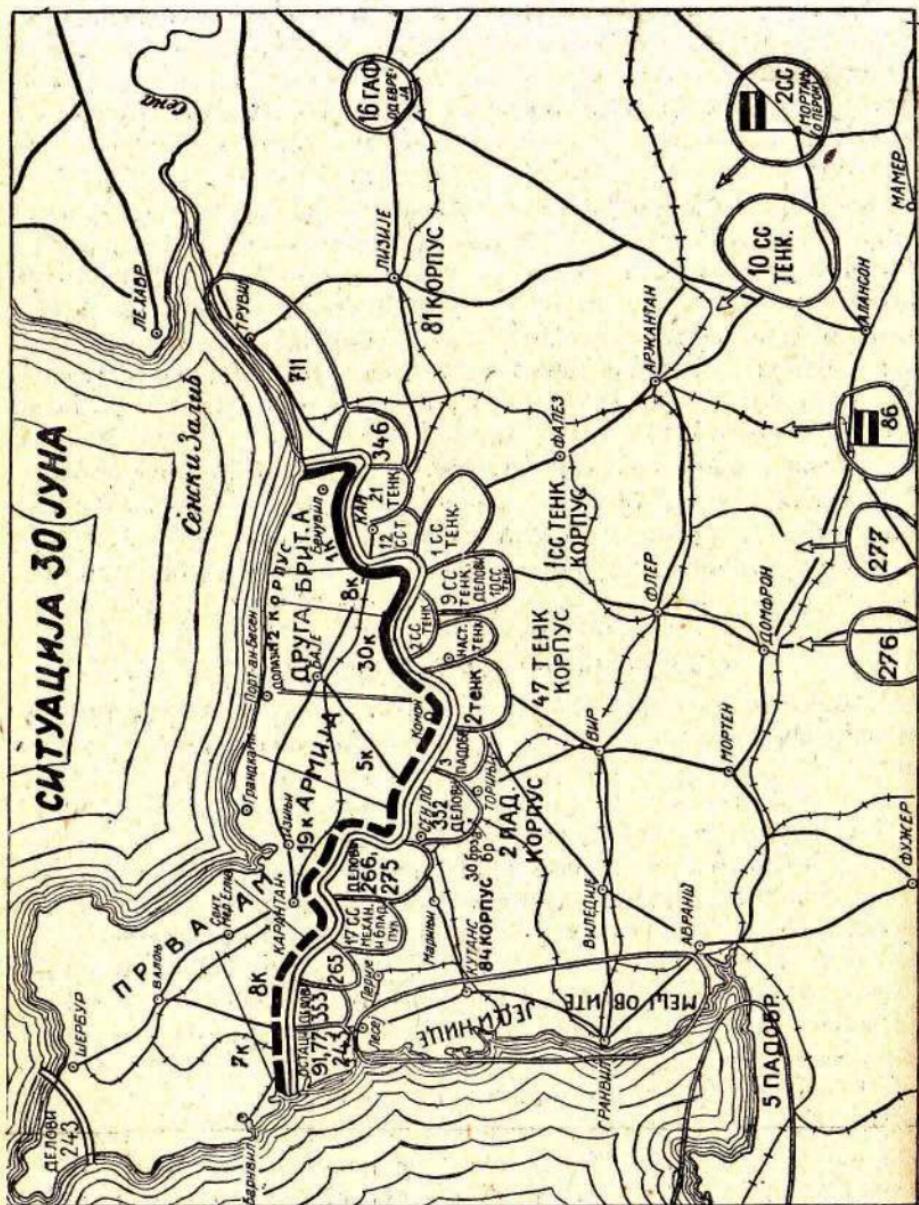
Непријатељ је извршио низ очајних, али некоординираних напада са 21 тенковском, 12 СС тенковском и Наставном тенковском дивизијом, са циљем да поврати обалски појас, али без успеха.

Непријатељ је сада очевидно имао намеру да најпре блокира наш мостобран док не прикупи довољно тенковских снага за један одлучан напад. Али, благодарећи нашим нападима из ваздуха и саботажним акцијама, непријатељу је било потребно преко четрнаест дана за прикупљање таквих снага у Нормандији. У периоду од 13 — 30 јуна још пет немачких тенковских дивизија — 2 тенковска, 1 СС, 2 СС, 9 СС и 10 СС — придружило се онима које су већ биле у акцији.

Да су ове дивизије употребљене у једном нападу, у коме би објединиле своје напоре, могле су нас озбиљно угрозити, без обзира што су закасниле. Уствари, оне нису успеле никад да се прикупле, јер су почев од 25 јуна биле ометане низом наших снажних напада у рејону Одона. Непријатељ није имао щта да бира

— био је присиљен да све своје расположиве снаге одмах баца у борбу ради одбијања наших напада и да тако почесно ангажује једну по једну тенковску дивизију.

Присуство седам тенковских дивизија (са деловима осме), гдје две трећине непријатељских тенковских снага у Француској,

дуж фронта од свега 20 миља, пружа јасну претставу о тешким борбама које су се тамо водиле последње недеље јуна и о значају који је непријатељ придавао одржању Кана.

,,Кора“ и „јастук“ (тј. одбрана пешадиских снага на првој и другој линији) претрпели су неуспех, док је „чекић“ (тј. удар тенковских снага из стратегиске резерве) компромитован употребом тенковских дивизија за извршење дефанзивних задатака: на тај начин пропале су све наде да ће се Савезници моћи да претерају из Француске.

Борбена снага тенковских дивизија зависила је не само од њиховог наоружања и опреме, већ и од снабдевања у току даљих дејстава. Иако је већина од њих ушла у акцију са скоро пуним бројним стањем борбених возила (око 160 тенкова „Марк IV“ и „Марк V“¹) и самоходних топова), ипак, непријатељ није могао да употреби већи број тенкова за задатке са покретном улогом. То је долазило не само због густих шумица, већ, углавном, због озбиљне оскудице горива и спорог темпа оправки услед дејства савезничке артиљеријске и ваздушне делатности над областима у близини фронта. То је ометало редовно одржавање тенкова, пошто су се покретне радионице обично морале да смешијају веома далеко иза својих тенковских пукова.

Оскудица артиљеријске муниције претстављала је други озбиљнији недостатак непријатеља. Иако је располагао са довољно артиљеријских оруђа, она су ипак ретко дејствовала због рђаво распоређених складишта муниције и неуредног снабдевања.

Ситуација на сектору Петнаесте немачке армије остала је и даље нејасна, али је изгледало да још ниједна пешадиска јединица из области Па де Кале није пребачена на југ, тако да се могло веровати да Немци још увек очекују искрцавање у Па де Калеу. Иако је у то време већ било осам тенковских дивизија у Нормандији, од дванаест колико их је било у Западној Европи (остатак изгледа још није био спреман за борбу), ипак, непријатељ није успео да изврши ниједан већи организовани противудар.

Уколико смо више добијали и студирали извештаје о новим пристизањима непријатељских трупа у Нормандију, утолико је успех савезничке акције из ваздуха у погледу уматњивања покретљивости непријатељских трупа постајао све очигледнији. 9 и 10 СС тенковској дивизији требало је исто толико времена за кретање од Источне Француске до Нормандије, колико од Польске (где су били на оправку) до француске границе. Рушењем мостова на Сени низводно од Париза, као и главних прелаза преко

¹) Пантер (нап. ред.).

Лоаре, Нормандија је скоро потпуно изолована, јер је остао још само узан пролаз између Париза и Орлеана. А тамо су путеви и пруге били преоптерећени и јако изложени саботажним акцијама и бомбардовању. Немачке тешкоће биле су бескрајно, повећане због оскудице у гориву. Сад већ знамо да је за првих шест месеци 1944 године, због нашег стратегиског бомбардовања из ваздуха, немачка производња бензина била смањена за најмање 40%. Осим тога, непријатељски позадински транспортни ешелони били су стално нападани у току кретања ка фронту, што се убрзо осетило и у Нормандији. Неке јединице немачке војске кретале су се чак и на заплењеним бициклима, њихова опрема добрим делом превлачена је колима са коњском вучом, а тешко наоружање следило је железницом за трупама како је најбоље могло, али је увек стизало са великим задоцњењем.

Благодарећи непрекидним офанзивним дејствима задржали смо иницијативу у својим рукама и принудили непријатеља да се држи само одбране, али смо зато претрпели доста губитака, а наше дивизије биле су заморене због сталног кретања. Заиста је велика срећа што је Друга армија могла да припреми своју офанзиву до 25. јуна, и поред тога што су јој појачања касно стигла због рђавог времена, а нарочито због јаке буре која је трајала од 19 — 22. јуна. Свако даље одлагашње, ако бисмо на то били принуђени, ишло би на руку Ромелу, јер би могао да припреми своје четири СС тенковске дивизије за један организован удар и да нас тиме изложи великој опасности.

Интересантно је нагађати како би се развијале наше операције у тим седмицама да је време било сасвим лепо. Вероватно је да би се пребацање људства и материјала изводило по плану, да би америчке операције текле брже да су располагале обимнијим средствима и да би 8. корпус можда успео да заузме Кан пре но што би за његову одбрану стигао цвет СС тенковских дивизија. Међутим, у првих пет дана на америчком сектору било је искрцано само 38% од планиране тонаже материјала, док се после петнаест дана проценат попео само до 72%. Пошто су за време оне велике буре утрошиле резерву муниције, која им је била одређена за случај рђавог времена, америчке трупе налазиле су се у врло критичној ситуацији, тако да су морале да ограниче потрошњу до крајњег минимума. Исто тако, и на британском сектору последице недовољног дотура за време периода буре биле су веома тешке.

Али, укупно узвеши, у извршењу плана постигли смо велики успех. Пошто је Шербур пао, Прва америчка армија могла је да отпочне реорганизацију и прегруписавање својих снага, док је главни део непријатељских тенковских снага, који је био сасре-

ћен према нашем источном крилу, претрпео тешке губитке. Дитрих, командант 1 СС тенковског корпуса у Нормандији, забележио је да је већ 20 јуна просечно бројно стање тенковских чета у Наставној, 12 СС и у 21 тенковској дивизији било спало на 25 — 35 људи. Познато нам је да је крајем месеца јуна у Наставној тенковској дивизији било на лицу просечно по 9—10 бораца у чети, иако је после Д-дана примила 1.800 људи за своју попуну. Ови бројеви јасно илуструју жестину борби које су се водиле у току јуна месеца.

Наша тактика остала је и даље иста — одржати иницијативу, избеги неуспех и повлачење и упорно спроводити свој план за извршење продора са западног крила.

У својим заповестима од 30 јуна нарочито сам нагласио потребу да Прва америчка армија што брже крене на југ да би искористила тадашњу подвојеност непријатељских снага и што пре извршила пробој. Надао сам се да ће те операције отпочети 3 јула и мислио сам да ћу без застоја моћи да продрем до линије Комон — Вир — Мортен — Фужер. Из тога операције би се продужиле са најмањим могућим застојем на правцима Лавал — Мајен и Ле Ман — Алансон. Поред тога америчке трупе извршиле би и један помоћни продор на Бретањско Полуострво, који би у први мах био управљен на Рен и Сен Мало.

У тој фази мој план за развијање пробојне операције састојао се и даље у томе, да привучем и ангажујем у борбу максимум непријатељских снага између Вилер Бокажа и Кана, док би главни амерички продор био прво усмерен ка југу, а потом ка истоку до просторије Ле Ман — Алансон и даље. На тај начин, намеравао сам да пресечем отступницу непријатеља из Нормандије кроз пролаз Париз — Орлеан и да прикљештим Немце уз Сену, низводно од Париза, јер би то довело непријатеља у тешку ситуацију, пошто на Сени од Париза до мора није било неопитећених мостова.

Да би овај план успео, било је најважније да се америчка операција пробоја, кад једном почне, продужи без застоја и да се силина удара и њен темпо до краја одрже. У том циљу требало је да употребимо сва своя расположива средства.

У међувремену наређено је Другој армији да продужи напад на Кан и да тамо врши максималан притисак ради чвршћег извиђања непријатељских снага, чиме би се у исто време повећала и сигурност нашег источног крила. А пошто је непријатељ у то време на отсеку Кана, где је имао јаке снаге, могао да предузме снажан и добро организован противудар, било је од највеће важности да Друга армија не претрпи неки неуспех који би пореметио постојећу равнотежу.

ГлавА ДЕВЕТА

ТРЕЋА ФАЗА БИТКЕ У НОРМАНДИЈИ

**ПРОБОЈ. БОРБЕ ОКО „ЦЕПА“ МОРТЕН — ФАЛЕЗ И НАСТУПАЊЕ
ДО СЕНЕ**

(Скица 16)

Стање на бојишту у Нормандији сада нам је пружало по-вољне предуслове за извршење пробоја на западном крилу. Међутим, иако сам се надао да ћу ову операцију отпочети 3. јула, догађаји су показали да је то било сувише оптимистичко предвиђање, пошто је стварно отпочела тек 25. јула.

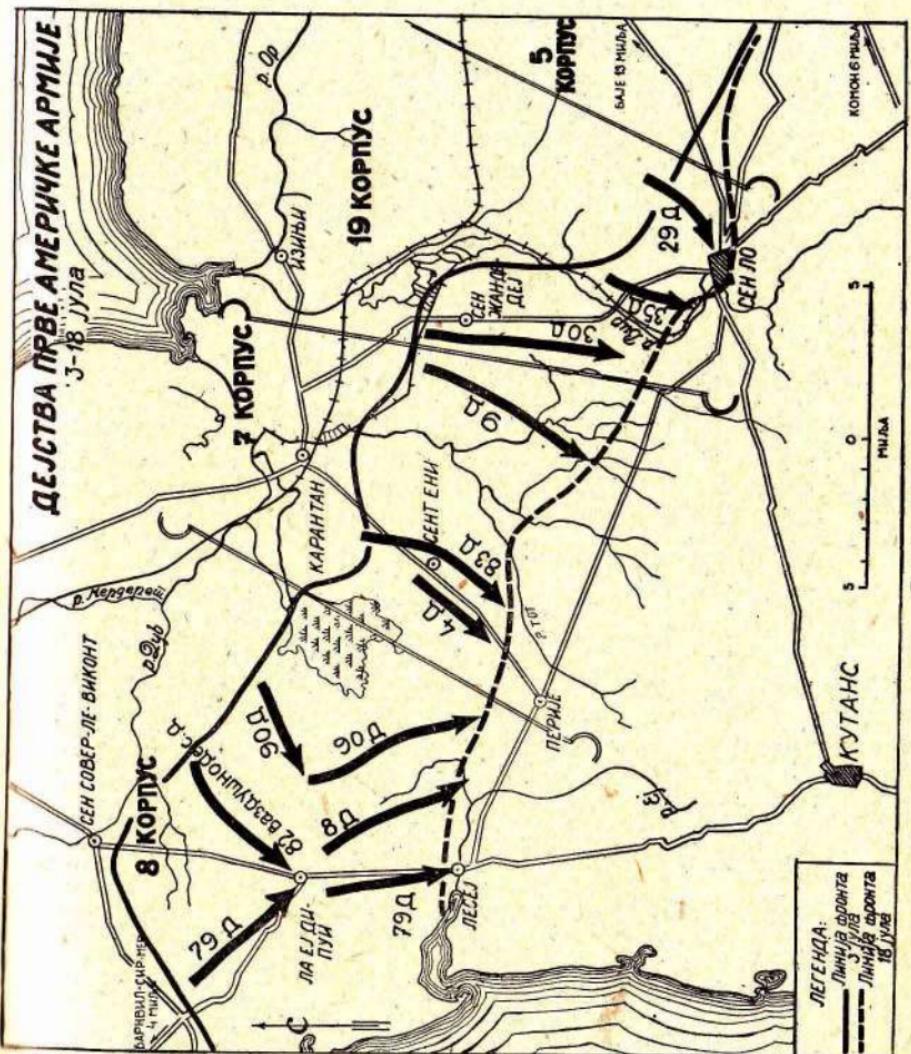
Да бисмо искористили неповољан положај непријатеља у Нормандији, било је најважније да брзо радимо, тј. да остваримо наше маневре пре но што би непријатељ успео да доведе своја појачања из других области. Иако је то било јасно, ипак смо били принуђени да неколико пута одлажемо почетак ове операције. Пре свега, генерал Бредли морао је да изводи веома напорна претходна дејства да би својим главним снагама обезбедио погодне полазне рејоне за напад. Пространо поплављено и мочварно земљиште око Каантанског Залива присиљавало је америчке трупе да свој фронт помере унапред, у правцу југа, до друма Перије — Сен Ло, да би се обезбедила шире и погоднија просторија за развој великих нападних снага. Наше наступање знатно је успорено веома јаким непријатељским отпором на том и онако идеалном земљишту за одбрану, а поред тешкоћа које су причињавале шуме и баруштине, рђаво време из дана у дан ограничавало је подршку из ваздуха.

Одлагање операције на западном крилу непосредно се одражавало и на дејства Друге армије. А да би се непријатељ везао на источном крилу, морали смо одржавати сталан притисак извођењем напада југозападно, јужно и југоисточно од Кана.

ПРВА ЕТАПА: ПРЕТХОДНА ДЕЈСТВА; УЧВРШЋИВАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОЛАЗНИХ ПОЛОЖАЈА И ШИРЕЊЕ БРИТАНСКОГ МОСТОБРАНА КОД КАНА

Дејства Американаца од 1-9 јула

Док је 7. амерички корпус довршавао заузеће Шербура у последњој седмици јуна, остатак америчке армије појачавао се и прегруписавао са закашњењем због спорог превлачења трупа, а нарочито услед последица буре у другој половини јуна. 3. јула 8. амерички корпус отпочео је напад ка југу са 82 ваздушнодес-

сантном и 79 и 90 пешадиском дивизијом, са циљем да концентрично наступају ка Ла Еј ди Пуи. Првог дана 82 ваздушно-десантна дивизија заузела је коту 131, око две миље северно од овог града. Следећег дана напредовање је продужено споро, јер је непријатељ пружао жилав отпор и извео низ противнапада, тако да је 79 дивизија тек 8 јула касно по подне заузела свој циљ. Непријатељ је хитно убацио у борбу 353 пешадиску дивизију да би зауставио наше напредовање ка Ла Еј ди Пуи, док му је шумовито земљиште у тој области у многоме олакшавало вођење одбране.

У међувремену, 4 јула, 7 амерички корпус извршио је напад југозападно од Каантана са 83 дивизијом, која је тешко и споро напредовала због многобројних водених препрека и шумица. 5 јула трупе су стигле до ивице поплављене области северно од Сент Енија, где је непријатељ држао врло јаке положаје и одакле је вршио противнападе. Иако су остали без успеха покушаји 4 дивизије да ноћу 6/7 јула обиђе непријатеља, ипак је ујутру постигнут известан напредак североисточно од Сент Енија. Идућег дана 83 дивизија имала је да издржи јак напад 2 СС тенковске дивизије, која је била повучена са отсека код Одона.

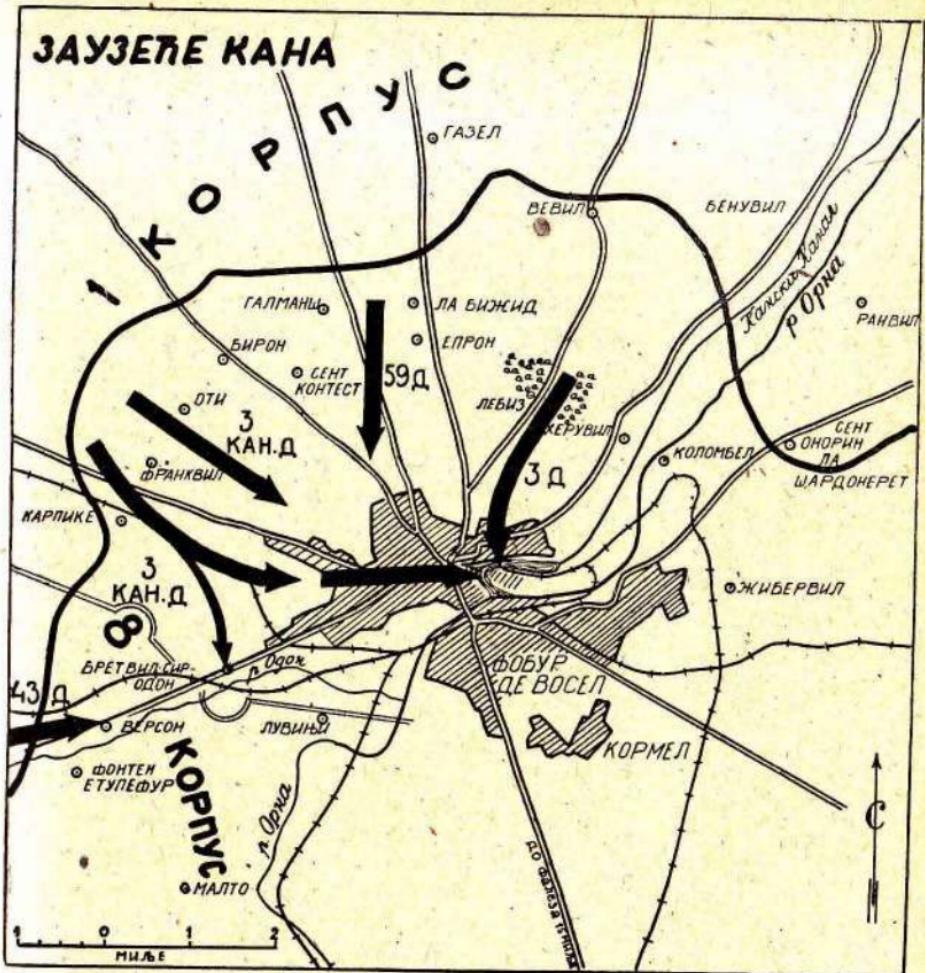
Даље ка истоку 19 амерички корпус заузео је Сен Жан-де-Деј 7 јула и допро до на четири миље од Сен Loa.

Пошто је сада било јасно да непријатељ све више поклања пажњу своме западном крилу, одлучио сам да знатно повећам напоре на фронту Друге армије како бих спречио непријатеља да пребаци нове тенковске снаге на фронт према Американцима. Сем тога, видело се да ће америчке снаге изгубити доста времена за заузимање полазних положаја за напад у висини друма Перије — Сен Lo. Земљиште је ишло Немцима на руку; преко пространих мочвара било је врло мало добрих путева, а шумице су биле веома густе. Време је било више него рђаво, тако да је ометало кретање и причињавало велике тешкоће људству и, осим тога, знатно ограничавало све покушаје пружања подршке из ваздуха. Услед тешкоћа у снабдевању било је мало муниције.

Заузеће Кана 7 — 9 јула

(Скица 17)

1 јуна СС тенковске формације предузеле су свој последњи и најснажнији напад на избочину фронта Друге армије. 1, 2, 9, 10 и 12 СС тенковска дивизија извршиле су својим тенковима и пешадијом неколико неједновремених напада на наше положаје. Сви ти напади дочекани су масовном артиљеријском ватром са по-

Скица 17

ражавајућим резултатима, тако да су сви сем једног били заустављени већ испред наших најистакнутијих отпорних тачака.

Можда је у то време јачина тих напада била потцењена услед успешног дејства наше ватре. Тек на темељу доцније процене и заплењених извештаја могли смо утврдити стварну јачину јединице које је непријатељ овде употребио и велике губитке које су оне претрпеле. Само на једном месту, на избочини код Рореја, непријатељу је пошло за руком да продре непосредно до наших положаја. Један батаљон пешадије 2 СС тенковске дивизије и један тенковски батаљон 9 СС тенковске дивизије сукобили су се ту са једним батаљоном 49 дивизије и једним пуком 8 оклопне

бригаде. Огорчена блиска борба трајала је са мањим прекидима целога дана, али су на крају наши положаји остали нетакнути, док су тридесет два непријатељска тенка била избачена из борбе.

Непријатељ је после тога одустао од тако јаких напада, ограничио се само на локалне противнападе и поново прешао у одбрану, али је нарочито јако реагирао на наше покушаје обиласка Кана са југозапада.

Отприлике у то време дошао је Клуге за команданта цемачких снага на Западу на место смењеног Рундштета, тако да после тога није било више никаквих препрека Хитлеровом личном — како се показало фаталном — упитању у стратегију, па чак и у тактику битке за Француску.

Већ се запажало да непријатељ привлачи свеже пешадиске снаге на наше источно крило, вероватно са намером да ослободи своје тенковске јединице; 16 ГАФ¹) дивизија (пољска ваздухопловна) идентификована је 3 јула источно од Среће, а 4 јула 276 пешадиска дивизија близу Тији-сир-Села.

Друга армија намеравала је сада да продужи битку за Кан директним нападом са севера. Као увод у то 3 канадска дивизија напала је Карпике 4 јула са циљем да заузме аеродром и да ослободи западне излазе из Кана. Дивизија је успела да брзо уђе у ово село, али је јужније, око аеродрома, дошло до огорчених борби које су трајале неколико дана. 12 СС тенковска дивизија пружала је јак отпор и вршила низ противнапада, тако да је тек 9 јула коначно очишћен рејон аеродрома од непријатељских снага. У вези са дејствима код Карпика, са испадног угла на фронту 8 корпуса, 43 дивизија извела је напад према североистоку, с обе стране Одона, како би ослабила отпор пред канадским фронтом, али се и тамо нашло на снажан отпор непријатеља.

За директни напад на Кан 1 корпус употребио је три дивизије и две оклопне бригаде за непосредну подршку, с тим што је још једна оклопна бригада стајала спремна ако би требало. Пошто је корпус морао да напада на добро организоване и међусобно повезане положаје, који су се налазили у више мањих села распоређених у луку северно и северозападно од града, одлучио сам да затражим помоћ Бомбардерске команде британског ваздухопловства да би нам пружила непосредну подршку на бојишту.

Извесно време пре тога проучавали смо могућност употребе тешких бомбардера за непосредну подршку већег напада. Али, пре но што би се таква помоћ затражила, требало је размотрити

¹⁾ ГАФ = ground air forces = ваздухопловне снаге за борбу на земљи (нап. ред.).

много чинилаца како са гледишта авијације, тако и са гледишта сувоземне војске. Пре свега, то је питање задирало и у област више ратне политике, тј. да ли је оправдано да се тешки бомбардери одвајају од своје главне стратегиске улоге; затим, ту су били технички проблеми, тј. да ли је могуће бацати бомбе довољно близу положаја нападних трупа без опасности по њих, али тако да погоде најважнија одбранбена постројења непријатеља. Другу тешкоћу причињавали су велики левкови од експлозија тешких бомби који би ометали наступање наших трупа. Због тога је требало наћи компромис, тј. или употребити бомбе успореног дејства које су правиле велике левкове, или бомбе са тренутним упала-чима које мање ометају кретање трупа, али зато имају и слабије дејство. То се у извесној мери морало решити на основу опита и практичног искуства.

Врховни командант сагласио се са мојим захтевом Бомбардерској команди, а ваздухопловни маршал сер Артур Харис прихватио је тај задатак без оклевања.

Пошто се првипут радио о борбеној радњи такве врсте, одлучено је, у споразуму са Бомбардерском командом, да линија бомбардовања не буде ближе од шест хиљада јарди од наших најистакнутијих трупа, јер је тиме, према теориском прорачуну, била остављена довољно велика зона сигурности за наше трупе.

Планом је било предвиђено да три дивизије концентрично крену на Кан, да очисте главни део града на западној обали Орне и заузму прелазе преко реке. Бомбардовањем из ваздуха требало је разорити и неутралисати непријатељске одбранбене положаје и артиљерију и отсећи његове истурене трупе од база за снабдевање. Било је предвиђено да се туче један четвороугао у северним предграђима Кана, отприлике четири хиљаде јарди ширине и хиљаду пет стотина јарди дубине, јер смо знали да се у том простору налази један виши непријатељски штаб и одбранбени положаји. Без обзира на последице чисто материјалне природе, много смо рачунали и на негативно дејство таквог бомбардовања на морал браниоца, с једне, и на подизање морала наших трупа, с друге стране. Осим тога, непријатељске положаје између линије бомбардовања из ваздуха и линије фронта требало је туђи сасрећеном артиљеријском ватром. Иако је било пожељно да напад бомбардера непосредно претходи нападу наших трупа, ипак је, с обзиром на прогнозу времена, одлучено да се бомбардовање изврши увече пред напад. На тај начин авијација је имала да буде изнад својих циљева између 21.50 и 22.30 часова 7 јула, док би напад на земљи почeo у 4.20 часова идућег јутра. 460 пионира, од којих је сваки носио приближно пет тона бомби од

по 500 и 1.000 фунти¹⁾) обавили су свој задатак са ванредном тачношћу. Напад на земљи почeo је према плану и добро се развијao у току 8 јула. 16 ГАФ дивизија, која је недавно стигла са просторије северно од Сене, имала је да издржи најјачи удар наших снага, док су 21 и 12 СС дивизија хитно бачене у борбу да би зауставиле наше наступање. До вечери 3 канадска дивизија заузела је Франквил, а тенкови и извиђачка оклопна кола допрли су до западних предграђа Кана. У центру је 59 дивизија очистила Сен Контест и Ла Вижид, док је 3 дивизија ушла у североисточне квартове Кана и упутила 33 оклопну бригаду на мостове. Наше патроле са оклопним кодима морале су се зауставити пошто су у току ноћи наишли на противтенковске топове и пространа минска поља, као и на левкове и друге рушевине од нашег бомбардовања. Ујутру, 9 јула, 3 дивизија допрла је до докова и ступила у везу са трупама 3 канадске дивизије које су продрле у град са запада. При kraју дана канадске трупе чврсто су држале рејон аеродрома код Карпика, док су њихови предњи делови били у Бретвил-сир-Одону. Чишћење града продужено је 10 јула. Мостови преко реке у граду били су порушени или потпуно зачрчени рушевинама, а непријатељ је и даље држао предграђе Фобур-де-Восел на источној обали реке.

Показало се да је бомбардовање тешких бомбардера имало страховито дејство на непријатеља — неки немачки војници нађени су у потпуно избезумљеном стању још неколико сати после напада. Трупе на положајима северно од града биле су отсечене и лишене дотура хране, горива и муниције, док је један пук 16 ГАФ дивизије био потпуно уништен. Напад Бомбардерске команде имао је битну улогу по успех ове операције. Међутим, левкови и рушевине који су настали услед бомбардовања поново су отежавали даље наступање, те је, као што ће се видети, било одлучено да се у нашој наредној операцији такве врсте употребе мале разорне бомбе са тренутним упаљачима и дејством.

После заузимања Кана, наша ситуација на источном крилу била је знатно повољнија пошто смо отклонили непријатељу избочину западно од реке и дошли у повољан положај за продолжење дејства за проширење нашег мостобрана на источној обали Орне.

Ситуација 9 јула

Мој је циљ и даље остао да извршим пробој на западном крилу чим то буде могуће, а дотле да задржим главнију непријатељских снага на нашем источном крилу.

¹⁾ 1 фунта = 453 гр. (нап. ред.).

У току прве седмице јула у општем распореду непријатеља запажене су две забрињавајуће чињенице. На основу појаве 2 СС тенковске дивизије на америчком сектору око Сент Енија, могло се закључити да непријатељ тежи да појача свој отпор на западу и поред напада Друге армије на источном крилу. Поред тога и на источним отсецима појавиле су се његове свеже пешадиске дивизије, које су смениле ангажовање тенковске формације — у току недеље сазнали смо да су 1 СС, 2 СС, Наставна и 21 тенковска дивизија потпуно или делимично повучене у резерву.

За нас је било од највећег значаја да то брзо спречимо. Зато је било неопходно да се одржи најјачи могући притисак Друге армије, тако да се непријатељ принуди да што пре реагира.

Пре но што будем говорио о могућностима које су нам стајале на расположењу за постизање тога циља, важно је да детаљно објасним своју замисао за развој операције на источном крилу.

Већ сам сасвим јасно истакао да је Друга армија имала улогу да задржава главне непријатељске снаге и да их троши сталним офанзивним акцијама. На тај начин стварао сам, најповољније услове за пробој Прве америчке армије. Друга армија успевала је у томе, јер је непријатељ био решен да нам не дозволи да искористимо наше оклопне снаге и нашу већу покретљивост на погоднијем земљишту југоисточно од Кана. Јер, ако бисмо једном чврсто стали на висораван јужно од Бургебиса, заузели рокадне путеве јужно од Кана и чврсто наслонили наш источни бок на море, били бисмо у стању да извршимо снажне нападе према југу и југоистоку. На тај начин, непосредно бисмо угрозили важне саобраћајне центре Фалез и Аржантан, који су за непријатеља у Нормандији били од највећег значаја с обзиром на главне рокадне путеве исток — запад који су кроз њих пролазили. Сем тога, могли бисмо да угрозимо долину Сене про-дорм ка Паризу или ка пристаништима на Сени — Руану и Хавру. А таквим покретима знатно би се повећале тешкоће на непријатељским саобраћајним линијама и створио би се расцеп између Седме и Петнаесте немачке армије.

Из тога је излазило, као што сам већ истакао, да би се јаке непријатељске снаге могле везати на источном крилу само ако употребимо наше јаке формације југоисточно од Кана. Жестина непријатељског реагирања на наша дејства у рејону Кана показивала је довољно јасно његову решеност да спречи наше наступање у том правцу, чиме бисмо постигли наш непосредни циљ.

У исти мах имао сам у виду и перспективу доцнијег развоја наше операције на источном крилу. Већ сам објаснио своју

намеру да главни правац пробоја америчких снага заокренем са запада на исток ка области Ле Ман — Алансон. А тада би и Друга армија морала да се окрене ка југу и истоку да би се изравнала са америчким снагама, тако да би цео фронт био управљен према истоку и североистоку. Док би америчко десно крило затворило путеве, који су водили од Нормандије до пролаза између Сене и Лоаре, остатак савезничких снага прикљештио би непријатеља уз Сену низводно од Париза, док би авијација рушила мостове и нападала скеле на реци.

Према томе, Друга армија имала је да се припреми за извођење једног великог пробоја источно од Орне кад за то куцне час, тј. кад америчке снаге буду у продирању пуним замахом и кад почну да скрећу на исток.

Било је и других озбиљних разлога који су изискивали проширење нашег мостобрана на исток од Орне. Источни отсеки мостобрана били су веома тесни; требало нам је више простора за изградњу аеродрома и за развој позадинских делова.

Који су били главни тактички услови које је требало остварити да би се могле употребити веће снаге југоисточно од Кана и угрозити Фалез непосредно и на најефикаснији начин?

Прво, морали смо проширити мостобран како бисмо добили више простора за маневровање, а то се најпре могло постићи нападом са постојећег мостобрана ка југу, југоистоку и истоку. **Друго**, требало је да сигурно обезбедимо наш леви бок како бисмо могли да изведемо веће нападе према југу без бојазни од евентуалног непријатељског удара у наш леви бок и позадину, а тај услов био би задовољен ако бисмо проширили мостобран до реке Див. **Треће**, били су нам потребни путеви који воде од истока на запад, тј. путеви који су пролазили јужно од пролаза код Кана. Пошто пробојем југоисточно од Кана не бисмо постигли циљ, јер бисмо морали да употребљавамо дуге обилазне путеве за снабдевање, кроз сам Кан или преко мостова северно од града, морали смо да се пробијемо на југ, између Одона и Орне како бисмо отворили рокадне путеве на запад.

Укратко, требало је да Друга армија изведе два већа подухвата: напад источно од Орне са циљем да се прошири постојећи мостобран да би се у њему могле сместити јаче оклопне снаге источно од реке, и прдор између Одона и Орне како бисмо заузели рокадне путеве.

Наш најпречи задатак био је да спречимо пребацање непријатељских резерви на амерички сектор. Пошто је брзина у томе имала одлучујућу улогу, одлучено је да се најпре почне са дејствима између Одона и Орне, зато што су могла брже да почну него неки већи напад источно од Орне. То би имало и ту

добру страну што би продор ка просторији Тири Аркур — Мон Пенсон непосредно угрозио позадину непријатељских снага које су се бориле у рејону западно од Сен Лоа и што би нас приближио доминантном гребену Мон Пенсона.

Зато сам наредио Другој армији да, ослањајући се левим боком на реку Орну, одмах изврши снажан напад на јут са задатком да допре до опште линије Тири Аркур — Мон Пенсон — Ле Бени Бокаж.

У исто време требало је да 8 корпус са три оклопне дивизије изврши брзе припреме за извођење већег продора оклопним снагама источно од Орне, с тим што би на место штаба 8 корпуса имао да дође штаб 12 корпуса, који се у то време искрцава на обалу.

Исто тако, наредио сам Другој армији да се припреми за преузимање отсека леве суседне дивизије Прве америчке армије како би се тиме ослободиле нове снаге за Американце ради извршења пробоја.

У својим заповестима које сам издао Првој америчкој армији нисам ништа изменио сем што сам поново нагласио потребу да се брзо ради, јер је требало да нападнемо пре но што би непријатељ могао да појача своје снаге на западном крилу и да искористимо ситуацију коју сам тежио да створим на источном крилу новим дејствима Друге армије. Још је постојала прека потреба да што пре заузмемо пристаништа на Бретањи, јер је капацитет наших вештачких пристаништа за истовар већ био дошао до свог врхунца, а у Шербуру смо видели како непријатељ темељито разара лучка постројења, тако да ће требати доста времена док оспособимо луке које будемо заузели. Сем тога, већ после ране јесени нисмо могли да рачунамо на снабдевање преко вештачких лучких постројења, тако да би у то време било од пресудног значаја да располажемо лукама, које могу примити и бродове који дубоко газе. Због тога сам намеравао да амерички корпус заокренем удесно ка Бретањском полуострву, чим допре до превлаке полуострва Котантена, а у то време штаб Треће америчке армије био би спреман за акцију и могао да предузме управљање операцијама у Бретањи. Такође је планирано да се брзо заузме Сен Мало и проучавано да ли би било добро да се употребе ваздушнодесантне трупе за заузимање пристаништа, иако сам више волео да их задржим за употребу у области Вана, одакле би могле да дејствују против Лоријана или залива Квиберон. У то време мислили смо да је најцелисходније да усмjerимо своје нападе на пристаништа у рејону превлаке Бретањског полуострва, јер су железничке пруге и друмови који воде кроз

само полуострво били врло погодни за рушење, тако да би било потребно дugo времена за њихове обимне оправке.

Због великих тешкоћа које су нас очекивале приликом по-новног оспособљавања разорених лука, припремили смо пројекте и за изградњу једног пристаништа у Квиберовском Заливу за бродове који дубоко газе.

Дејства Друге армије од 10 — 18 јула (Скица 18)

У времену од 10 — 18 јула Друга армија извршила је низ напада са непосредним циљем да продре на јут ка Тири Аркуру и да одржи јак притисак на непријатеља на што ширем фронту.

10 јула у 5.00 часова 43 дивизија са једном тенковском бригадом извршила је напад у рејону коте 112 и села Фегерол и Малто у долини Орне. Заузета је висораван око коте 112 и Етервил, али су јаким противнападом наше трупе избачене из Малтоа. Малто се није могао одржати због тога што је надвишаван висовима на десној обали Орне, те их је требало, претходно заузети. Следећег дана кота 112 остала је и даље у нашим рукама и поред узастопних противнапада 10, СС тенковске потпомгнуте 9 СС тенковском дивизијом, која је недавно била повучена са фронта ради одмора.

11 јула 50 дивизија напала је рејон Хотота на отсеку 30 корпуса и заузела неке висове северозападно од села, док је даље ка истоку 49 дивизија задобила нешто терена. Истог дана на фронту 1 корпуса 51 дивизија напала је Коломбел и његову фабричку четврт на десној обали Орне. После извесних почетних успеха Шкотланђани су одбачени јаким противнападима.

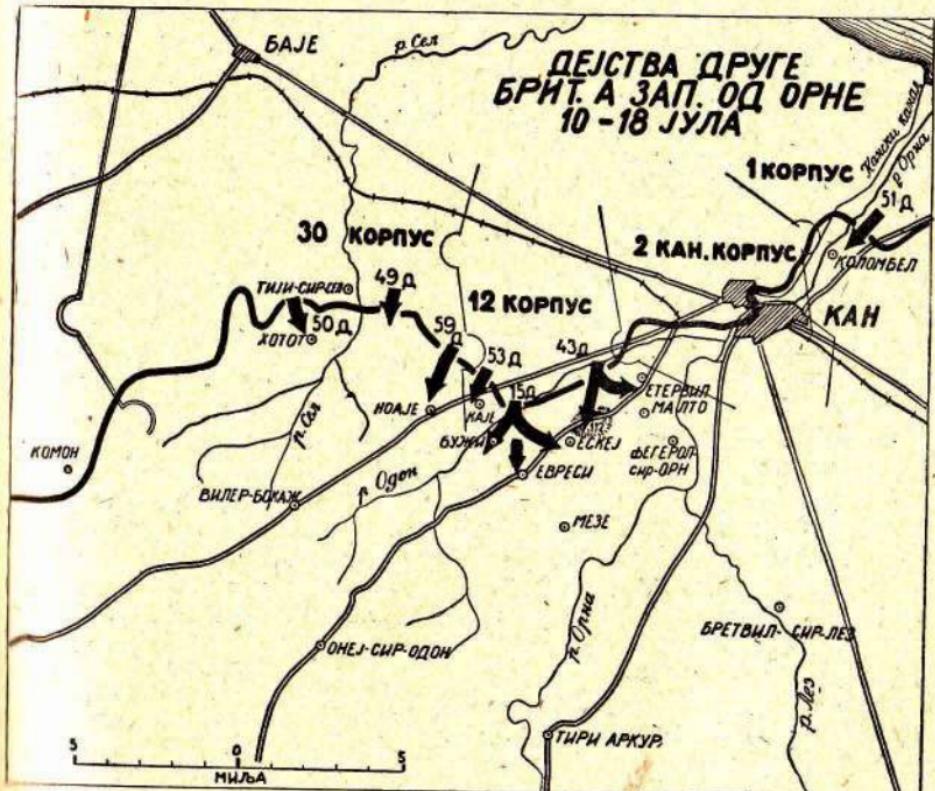
У току 12 и 13 јула вршено је обимно прегруписавање снага у Другој армији. 12 корпус преузео је отсек фронта 8 корпуса, а 2 канадски корпус примио је команду над 2 и 3 канадском пешадиском дивизијом и заузео положаје између 12 и 1 корпуса,

15 јула 30 и 12 корпус наставили су своје јаке нападе. 30 корпус имао је задатак да заузме област Нојеа и да продужи дејства у правцу висоравни североисточно од Вилер Бокажа. До вечери 16 јула Ноје је био обухваћен са три стране, док је према западу 50 дивизија мање напредовала. Овим дејствима по-мерили смо нашу линију фронта око три миље на запад од Тији-сир-Села; на свим отсечима непријатељ је оштро реагирао и увек успевао да затвори наше продоре.

12 корпус отпочео је напад ноћу 15 јула са циљем да заузме линију Бужи — Евреси — Мезе. Том приликом, првипут

је са великим успехом употребљена тзв. „покретна светлост“ тј. рефлектори чија се светлост одбија од облака појачавајући ноћну видљивост на бојишту. Ујутру, 16 јула, наше трупе заузеле су Гаври, Бужи и Ескеј. Пошто је одбијено неколико противнапада код Бужија, отпочело је чишћење његове околине од непријатеља. На левом крилу изведене су помоћне акције око коте 112. За то време 53 дивизија нападала је северно од Одона и после тешких борби коначно заузела Каје, који је више пута прелазио из руке у руку. Наше трупе извршиле су ноћу јак напад да би заузеле Евреси. Напад је трајао близу двадесетчетири часа; борбе су вођене с променљивом срећом; непријатељ је извршио више противнапада и успео да се задржи у селу.

Иако до 18 јула у нападима 12 и 30 корпуса нисмо добили много терена ипак смо, водећи тешке борбе, постигли свој циљ на тај начин што смо принудили непријатељске тенковске формације да се поново ангажују на фронту. У противнападима код Ескеја, где је 10 СС тенковска дивизија водила огорчене борбе, појавила се и 1 СС тенковска дивизија, док је 9 СС тенковска

Скица 18

дивизија дејствовала код Еврсија и Малтоа. Због акције 1 корпуса код Коломбела, 21 тенковска није могла да настави реорганизацију својих снага. Укратко, сада је непријатељ, и поред тога што је на фронт довукао 16 ГАФ, 276 и 277 пешадиску дивизију, имао у резерви само 12 СС тенковску дивизију, која се попуњавала у шумама северно од Фалеза.

Дејства Прве америчке армије од 10—18 јула

Прва америчка армија, продужавајући своје напредовање ка југу, уз сталан притисак и упорну борбу, најзад је успела да савлада теренске тешкоће и појачани отпор непријатеља.

На десном крилу 8 корпус успешно је наступао између мочвари и западње обале, тако да је 14 јула стигао на десну обалу реке Еј, а његове патроле стајале су западно од Лесеја. Пошто је ту дошло до застоја, дејства су се развијала даље према истоку. На централном отсеку 7 корпус напредовао је западно од реке Тот, док је 19 корпус продирао између река Тот и Вир. 11 јула, после теже борбе, 7 корпус одбио је један непријатељски противнапад који је био управљен према Сен Жан де Деју. У исто време када је 2 СС тенковска дивизија хитно пребачена са источног крила да би зауставила америчко напредовање према Перијеу, упућена је на исток и Наставна тенковска дивизија да би потпомогла одбрану Сен Лоа, али узалуд, јер је претрпела велике губитке у људству и материјалу. 16 јула 19 корпус извршио је јак напад на Сен Ло са две дивизије. Трупе су се приближавале граду са севера и истока водећи тешке борбе које су трајале три дана. 17 јула наше трупе успеле су, уз помоћ веома прецизног бомбардовања из ваздуха, да одбију снажан противнапад непријатељске пешадије и тенкова. Идућег дана трупе су стигле до самог Сен Лоа, тако да се 29 дивизија увече пробила у град и заузела га. На крајњем левом крилу 5 корпус поправио је своје положаје у складу са напредовањем 19 корпуса према Сен Лоу.

Тако је 18 јула Прва америчка армија заузела Сен Ло и просторију западно од реке Вир, која нам је била потребна као отскочна даска за извршење пробоја према југу.

Ситуација 18 јула

Сада смо се налазили на прагу великих догађаја. Били смо спремни да се пробијемо из мостобрана. И даље смо чврсто држали иницијативу у својим рукама. Спречили смо непријатеља да пребаци нова појачања на западно крило и приморали га да поново ангажује тенковске снаге које је намеравао да повуче у резерву. И даље смо му наносили тешке губитке и присиљавали

га да као пијана кокошка јури тамо амо да би задржао наше ударе и запушио бреше на своме фронту.

На западном крилу требало је да кренемо, што пре, то боље, док је општа ситуација за пробој још повољна. Без обзира на развој догађаја у Нормандији, изгледало је немогуће да ће непријатељ још дugo очекивати нашу инвазију у области Па де Калеа; напротив, било је несумњиво да ће ускоро дати првенство бојишту у Нормандији и поред своје бојазни за безбедност база за пуштање летећих бомби у области Па де Калеа. А кад се на то одлучи, моћи ће да му стигну знатна појачања из Петнаесте армије.

Већ сам напоменуо колико је било важно за мој план да се операција пробоја, кад једном почне, продужи пуном силином и замахом. Зато је било од пресудног значаја да се пред Американцима изврши потпун пробој непријатељских одбранбених положаја, тако да се отвори довољно широка бреша кроз коју би оклопне снаге могле да прођу на отворено земљиште. А да би се то омогућило, решено је да се потражи потпора тешких бомбардера. Међутим, због неповољних временских прилика, операција се морала стално одгађати све до 25. јула, да би се побољшали услови за летење.

У међувремену, дејства су настављена на источном крилу. 17. јула 8. корпус био је спреман да почне дејство источно од Орне.

Међутим, у оно време у јавности нису била правилно схваћена дејства 8. корпуса између 18. и 21. јула. Уствари, то су била дејства за заузимање полазних положаја, и то са циљем, прво, да непријатељ осети да се ту ради о једном непосредном и снажном нападу на Фалез и нашем продору у отворену равницу источно од града и, друго, да се осигура простор на коме би веће снаге могле да се прикупе за напад ка југу и југоистоку, кад им Американци, продирући на исток, буду ишли у сусрет.

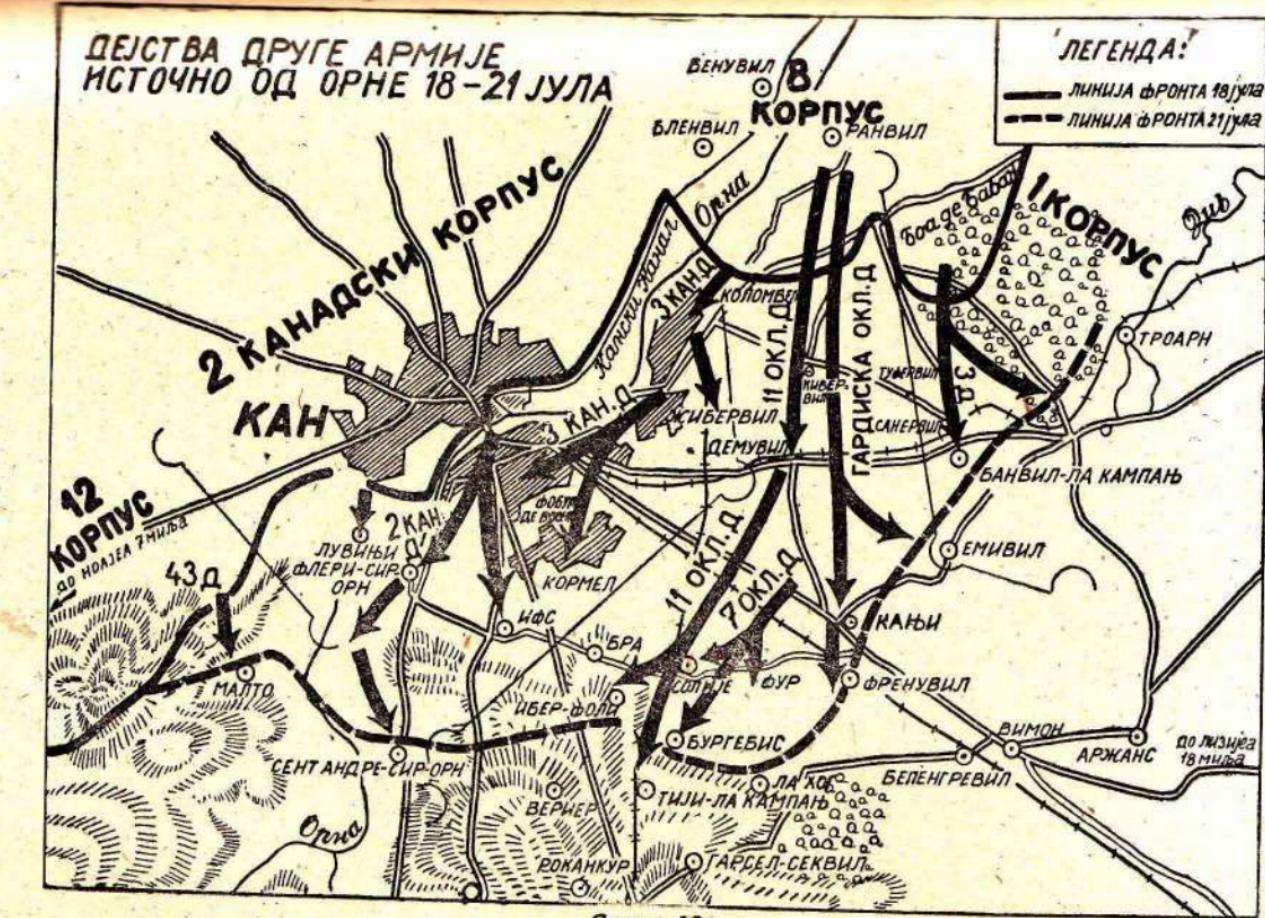
Сад верујем да је до таквог несхватања дошло првенствено зато што су та дејства за заузимање полазних положаја стварно била само увод у операције ширег замаха, које су, кад је за то дошло време, биле саставни део општег савезничког наступања до Сене. Осим тога, пробојна операција Прве америчке армије држана је у највећој тајности из разумљивих разлога, а пошто је већ било крајње време за извршење пробоја непријатељског кордона који нас је окружавао, било је разумљиво што је једној замашнијој операцији такве врсте приписиван знатно већи значај чији што га је уствари имала.

Напад британских снага источно од Орне од 18—21 јула (Скица 19)

Док су се дејства 12 и 30 корпуса развијала западно од Орне, довршено су са највећом могућом брзином припреме за један већи напад источно од реке. Саграђени су нови мостови северно од Кана, тако да је најзад већ било пет прелаза „класе 40“ између Уистрехама и Бленвилла. У том нападу употребљено је три корпуса. 8 корпус, који је наносио главни удар, имао је да пређе преко мостова на Орни кроз мостобран 1 корпуса и да истури три оклопне дивизије — једну на простору Ибер Фоли — Веријер, другу у рејон Вимона и трећу у рејон Гарсел Секвила, са задатком да их поседну и ступе у борбу са непријатељским тенковским снагама које би им се супротставиле. Осим тога, требало је користити прилику за упућивање оклопних јединица на југ ка Фалезу како би се створила што већа пометња непријатеља и растројство његових снага.

2 канадски корпус имао је задатак да пређе Орну и очисти фабрички део Коломбела, предграђе Фобур де Восел и село Жибервил, са циљем да отвори југоисточне излазе из Кана и очисти ову зону од непријатеља. 1 корпус обезбеђивао би сигурност постојећег мостобрана и штитио леви бок 8 корпуса, заузимајући села и шуму западно од Троарна.

У циљу непосредне подршке трупа на земљи, требало је 18 јула да отпочне припремљени напад из ваздуха са око 1.100 тешких бомбардера Бомбардерске команде, 600 тешких бомбардера из Осмe америчке ваздушне армије и 400 средњих бомбардера Девете америчке ваздушне армије. Било је предвиђено да тешки бомбардери изврше напад бомбама са успореним дејством на бокове нападног фронта као и на утврђења и концентрације трупа у дубини непријатељске одбране, а средњи бомбардери на појас одбране непосредно испред фронта напада 8 корпуса, са разорним бомбама, тренутног дејства како би се избегло стварање левкова. 18 јула, између 5.45 и 6.30 часова, извршили су напад тешки бомбардери, а иза њих средњи бомбардери од 7.00 до 7.45 часова. Напад трупа на земљи отпочео је у 7.45 часова. 1 и 8 корпус кренули су са успехом. Наступајући на челу 8 корпуса ка просторији Ибер Фоли — Веријер, 11 оклопна дивизија продрла је до 9.00 часова око три до четири миље и првим тенковима избила до железничке пруге код Демувила, док је пешадија иза ње очистила село Кивервил. У исто време 3 дивизија нападала је села западно од Троарна и ушла у предграђе Туфвила. На десном крилу 3 канадска дивизија, која је била на челу 2 ка-

надског корпуса, спорије је напредовала због левкова од експлозија бомби и веома одлучног непријатељског отпора код Коломбела.

Целога јутра напад се успешно развијао; Гардиска оклопна дивизија дејствовала је улево од 11 оклопне дивизије и кретала се у правцу Вимона. У подне је 11 оклопна дивизија била на простору Тији ла Кампањ — Ла Хог. Гардиска оклопна дивизија доспела је до линије Кањи — Емивил, а 7 оклопна дивизија, која је требало да се развије између Гардиске и 11 оклопне, била је у покрету ка фронту. Трупе су успешно напредовале и поред јаке противтенковске ватре великог броја немачких топова 88 mm, који су раније припадали противавионској одбрани Кана.

После подне непријатељ је испољио одлучнији отпор и извео неколико противнапада, међу којима и један јачи на 11 оклопну дивизију са неких 50—60 тенкова из рејона Бургебиса. Његов отпор био је нарочито јак у селима дуж железничке пруге и друма Кан — Лизије, тако да је југоисточно од линије Емивил — Френувил успео да јаком ватром противтенковских топова заустави наше наступање, док се на крилима и даље продирало. 3 канадска дивизија очистила је Коломбел и заузела Жибервил, а западно од Орне 2 канадска дивизија налазила се у тешкој борби близу Лувињија. На левом крилу 3 дивизија чврсто је стајала у Туфрвилу, Санервилу и Банвилу, али није успела да заузме Троарни, иако га је нападала.

За 19 јули планом је било предвиђено да оклопне дивизије 8 корпуса продуже наступање ка својим циљевима, да 2 канадски корпус заузме предграђе Кана на десној обали Орне и на тај начин отвори излазе из града и да 1 корпус продужи своја дејства према Троарну. 18 јула претрпели смо велике губитке у тенковима — у три оклопне дивизије било је избачено из строја преко 150 тенкова.

У току овога дана наше трупе споро су напредовале, пошто је непријатељ против нас сасредио јаке резерве. 3 канадска дивизија очистила је Фобур де Восел и Кормел, док је 2 канадска дивизија заузела Лувињи на левој обали Орне, а Флери и Иф на десној. На отсеку 8 корпуса Гардиска оклопна дивизија заузела је Кањи, а 1 корпус продужио је своје дејство ка Троарну. Непријатељ је упорно покушавао да заустави наше наступање испред висоравни у рејону Бургебиса. Поред 21 тенковске и 16 ГАФ дивизије, које су дејствовале на нашем источном крилу, у ову битку бачени су и делови 1 СС, 9 СС и 10 СС тенковске дивизије, који су на брзу руку доведени из области западно од Орне. Ту се појавила чак и једна борбена група 2 тенковске дивизије, која је пребачена са отсека код Кана. Појава ове групе очигледно

је показивала велику забринутост непријатеља за безбедност и његову стабилност на овом правцу и, у исто време, правилност нашег стратегиског плана за „угрожавање Фалеза“ — како сам то назвао.

20 јула продужили смо нападе иако је по подне јака киша почела да успорава наша дејства. 2 канадски корпус заузео је Сент Андре-сир-Орн, али су његови доцнији покушаји за заузимање висоравни око Веријера остали без успеха. На том правцу непријатељске борбене групе пешадије и тенкова извршиле су неколико противнапада на 2 канадску дивизију. Оклопне дивизије 8 корпуса напредовале су нешто даље и заузеле Бургебис и Френвил.

Иако је киша и даље падала и почела да претвара бојиште — које је дотле било прекривено дебелом прашином — у море од блата, ипак смо добрим делом постигли свој циљ. На централном отсеку 8 корпус је напредовао 10.000 јарди, уништио многе непријатељске тенкове, нанео знатне губитке непријатељској пешадији и заробио 2.000 Немаца. Источна предграђа Кана очишћена су а мостобран на Орни био је више но удвостручен. Увече, 20 јула, наша нова линија фронта ишла је од Орне код Сент Андреа на Бургебис, Кањи и предграђе Троарн. На тај начин створени су услови за „угрожавање Фалеза“, тако да је непријатељ био принуђен да поново убаци у битку своје резерве да би зауставио наш продор на томе правцу.

Сада је издато наређење пешадији да смени оклопне јединице да би се могле повући у резерву.

Ситуација 21 јула

Овога дана ситуација на источном крилу била је много боља, јер смо успели поново да привежемо немачке тенковске снаге источно од Орне и да нанесемо тешке губитке непријатељу. Истина, још нам није било пошло за руком да померимо крајње лево крило до Дива и да обезбедимо довољно простора између Одона и Орне. А да бисмо били у повољном положају за даље операције према југу, желео сам да померим наш фронт до линије која би ишла дуж реке Див од мора до Бира, а одатле дуж Мјанса до Сен Силвена, па даље преко Ковикура, Гувикса и Еверсија до Нојеа и Комона.

21 јула наредио сам Првој канадској и Другој британској армији да отпочну дејство у циљу заузимања те линије.

Штаб Прве канадске армије (генерал Кререр) дошао је на бојиште 23 јула и примио команду над 1 корпусом на крајњем левом крилу, док је 2 канадски корпус за прво време остао под

командом Друге армије. 24. јула Друга армија имала је да преузме отсек левокрилне дивизије Прве америчке армије, да би на тај начин ослободила америчке трупе за дејство на другом правцу.

Поред тога, наредио сам Другој армији да задржи у резерви један корпус са најмање две оклопне дивизије, тако да буде спреман да крене јужно од нашег мостобрана на Орни чим наступи моменат за извођење маневра који сам већ описао.

Иако су задаци Прве и Треће америчке армије остали исти, ипак, треба нагласити да би, у исто време кад би ступила у акцију Трећа америчка армија, ступио у дејство и штаб Дванаесте америчке групе армија, под командом генерала Омара Бредлија, који би командовао двема америчким армијама, али би и та група армија остала под мојом оперативном командом.

Рачунао сам да би било потребно да се почетком августа Друга армија припреми за извођење једног већег напада на Фалез, под условом да Американци брзо продиру после свог заокрета ка истоку. А за време док би продор Американаца постепено узимао мања, имао сам намеру да наставим дејства и на фронту Друге армије, не само зато да тамо привучем непријатељске снаге, већ и да проширим мостобран источно од Орне и побољшам наше положаје између Орне и Одона, како би се, на тај начин, олакшао доцнији одлучање напад на Фелез. Зато је предвиђено да 2 канадски корпус најпре изврши напад источно од Орне са задатком да заузме Гарсел Секвил и коту 122 на путу за Фалез.

Дејства од 21 — 24. јула

У времену од 21 — 24. јула америчке снаге су чекале пољко време које би омогућило учешће авијације у непосредној подршци трупа у току пробоја.

У времену између 22 и 24. јула 43 дивизија 12 корпуса изводила је мање нападе са циљем да се непријатељ стално узнемира и да се поправи фронт Друге армије између Орне и Одона. Најзад, заузет је Малто и кота 112 северно од Ескеја, али је непријатељ извршио јак противнапад и успео да поврати ову коту.

Ситуација 24. јула

Непријатељ је и даље примењивао тактику задржавања наших снага свуда тамо где год би се појавиле. Чим бисмо пробили положаје његове пешадије, он би улагао очајне напоре да својим тенковским резервама што пре затвори створене бреше, чим би добио макар и мало предаха, он би поново извлачио што више тенковских снага у резерву да би их опет употребио за отклањање следеће кризе.

Очигледно је да се овај упорна одбрана није заснивала на неком трајнијем плану. Истина, у Берлину су гајили наду да ће једнога дана моћи да прикупе доволно снага за наношење одлучујућег удара у циљу набацивања Савезника натраг у море. Али команданти на фронту нису имали таквих илузија — више њих је већ предлагало да се изврши планско повлачење до Сене пре но што њихове армије буду потпуно уништене тамо где се налазе. А дотле, они су покушавали да одрже морал својих трупа обећањима новог, тајног оружја. Ако само још мало буду издржали, говорили су им, добиће се времена да се то страшно оружје стави у акцију, тако да ће тада и победа бити осигурана.

Отприлике отада па до краја ове кампање Ромел више није учествовао, пошто је био тешко повређен приликом једног нашег ваздушног напада који је изведен ради ометања саобраћаја.

Пошто је положај непријатеља у Нормандији постајао све тежи, он је био приморан да одваја трупе и из области Па де Калеа, тако да су пешадиске дивизије из Петнаесте армије северно од Сене почеле да пристижу оном брзином коју су им дозвољавала ограничена саобраћајна средства.

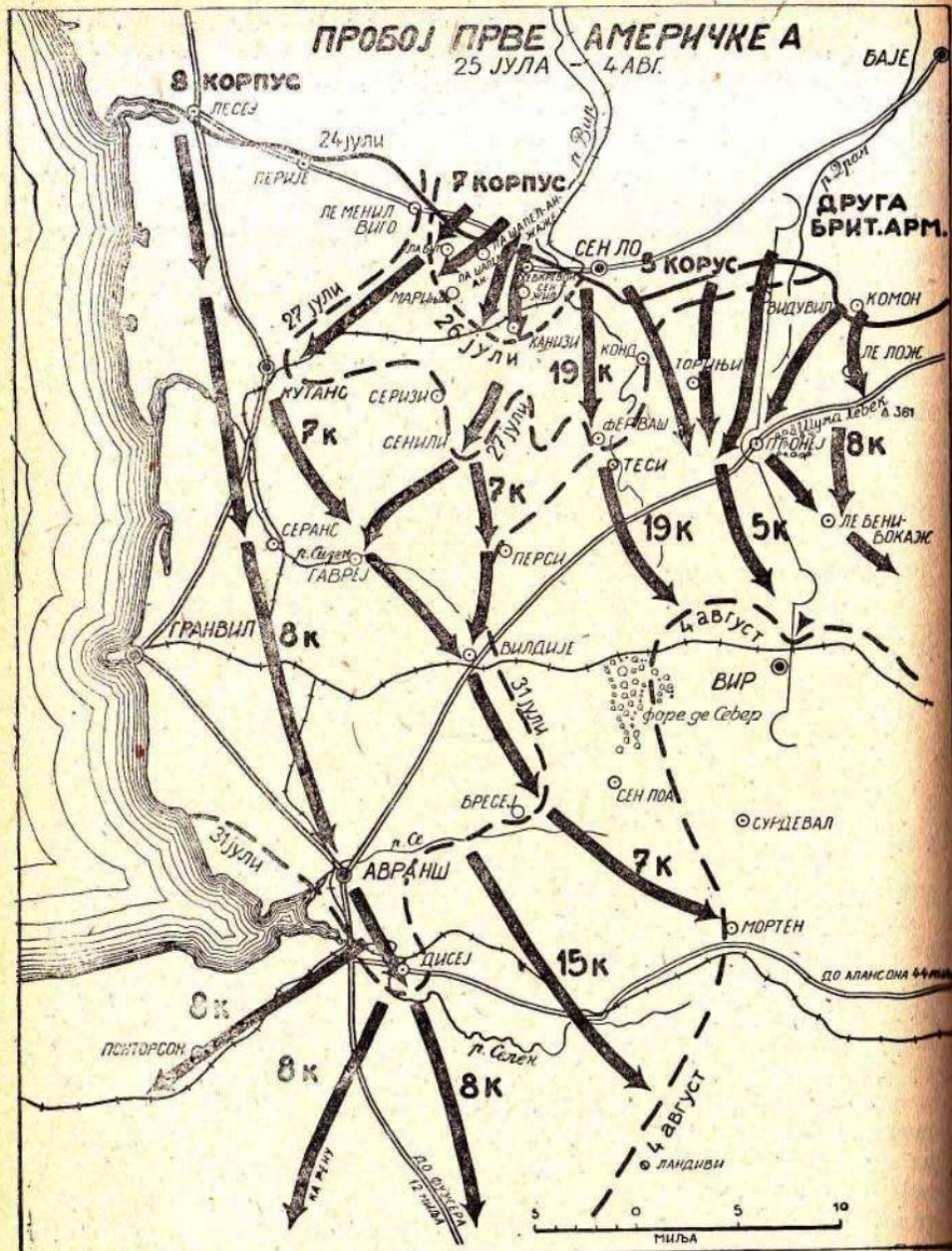
Међутим, та одлука је донета исувише касно; дивизије су стизале тако споро и по деловима да је катастрофа била неизбежна.

ДРУГА ЕТАПА: ПРОБОЈ

(Скица 20)

Почетак пробоја 25 — 27 јула

Сам почетак пробоја 24 јула није имао успеха. Наиме, у моменту кад је 2.000 авиона стигло на циљ ради бомбардовања, тамни облаци и густа магла толико су смањивали видљивост да се већи број авиона морао вратити у своје базе не бацивши бомбе, тако да је напад на земљи одложен. Бојао сам се и много забринуо да овај неуспех, који се није могао избеги, не открије наше намере и фронт на који смо хтели да ударимо. Пошто сам се плашио да непријатељ не предузме неке хитне мере за појачање својих снага на фронту Прве америчке армије, у тој ситуацији нисам ништа друго могао да урадим сем то да настојим да се предвиђена дејства Друге армије изводе одмах и са највећом одлучношћу. Надао сам се да би то могло навести непријатеља на помисао да је бомбардовање на америчком фронту било нека врста демонстрације. Већ сам напоменуо да сам Другој армији наредио да наредну етапу својих дејстава отпочне нападом на Гарсел Секвил и коту 122, на друму за Фалез, а сада сам из-

Скица 20

дао заповест да тај напад почне по сваку цену 25. јула. 2 канадски корпус, који је имао да изведе напад, био је спреман и стварно је напао 25. јула у 3.30 часова.

Пошто су се 25. јула побољшале временске прилике, америчке трупе кренуле су у пробој.

Планом Прве америчке армије било је предвиђено да три пешадиске дивизије 7 америчког корпуса изврше продор у непријатељске одбранбене положаје. Оне би прешле преко друма Перије — Сен Ло, отприлике између Ле Менил Вига и Хебкревона у правцу линије Марињи — Сен Жил, а затим поврнуле фронт у спољне стране како би обезбедиле бокове створене бреше. Затим би две окlopне и једна пешадиска дивизија удариле кроз ту брешу на тај начин што би се дивизија на десном крилу заокрепила на запад ка Кутансу, да би отсекла непријатељске снаге у области Лесеја и Перије, док би окlopна дивизија на левом крилу, праћена пешадиском дивизијом, прошла кроз Канизи у правцу линије Нотр Дам ле Сенили — Ферваш, с тим да тамо буде спремна за даље дејство. 8 корпус, на обалском отсеку, који је имао четири пешадиске и једну окlopну дивизију, требало је да крене 24 часа после напада 7 корпуса, док би 19 амерички корпус извршио напад на отсеку Сен Лоа у исто време кад и 8 амерички корпус.

То би био увод у велику америчку офанзиву која би довела до отсецања Бретањског Полуострва, избијања на Loару и повртања на исток до линије Ле Ман — Алансон.

У плану за дејство из ваздуха у етапи пробоја било је предвиђено да се са 1.500 тешких бомбардера из Осме америчке ваздушне армије изврши бомбардовање једне просторије од 6.000 јарди ширине и 2.500 јарди дубине пред фронтом 7 америчког корпуса и да се са око 400 средњих бомбардера изврши напад на циљеве у близој околини. Да би се без бојазни по сопствене трупе могао бомбардовати и предњи крај немачке одбране, америчке трупе су повучене 1.200 јарди северно од нападног циља тешких бомбардера. Пешадија је имала да крене у напад у 11.00 часова, а веровало се да ће трупе стићи до својих полазних положаја пре но што се непријатељ приbere од бомбардовања.

У 11.00 часова пешадија 7 америчког корпуса кренула је у напад. Убрзо се показало да је бомбардовање имало страховито дејство. Преживели непријатељски војници били су потпуно разстројени и ошамућени, оружје, које није било уништено, требало је ископати и очистити пре но што би се могло употребити, везе су биле скоро потпуно прекинуте. До вечери америчке трупе напредовале су око две миље, до линије Ла Бит — Ла Шапел ан Жиже — Хебкревон. Иако је 26. јула непријатељски отпор на за-

падном боку брше пробоја био жилав, отпор Немаца на самом фронту био је слаб, тако да је остварено знатно напредовање када су окlopне дивизије кренуле и заузеле Марињи и Сен Жил. Убрзо после тога Американци су стигли до Канизија и железничке пруге Канизи — Сен Ло.

На десном крилу 8 корпус извршио је напад у 5.30 часова, али није успео да заузме Перије, иако је до мрака био пресечен главни друм Перије — Сен Ло. Трупе 5 корпуса напредовале су око 2—3.000 јарди источно од Сен Лоа.

27 јула вођене су одлучујуће борбе. Непријатељ је отпочео повлачење на читавом фронту. Американци су заузели Лесеј и Перије. На средњем отсеку моторизоване колоне продрле су до на две миље испред Кутанса где је непријатељ очајнички покушавао да одржи једини пролаз којим би његове трупе могле да се повуку дуж обале. На фронту 19 корпуса претеран је непријатељ из завијутка реке Вир, јужно од самог Сен Лоа.

Дејства на источном крилу од 25—27 јула

Као што сам већ напоменуо, 25 јула у 3.30 часова, 2 канадски корпус отпочео је напад ка југу, дуж пута за Фалез. Потошто се напад успешно развијао, корпус је до подне стигао до Сен Мартен де Фонтнеја и висоравни око Верјера и заузео Тији ла Кампањ. Међутим, непријатељски отпор постепено се појачавао, пошто је знатан број непријатељских тенкова ступио у акцију северно од линије Меј-сир-Орн — Роканкур, тако да су наше трупе потиснуте уназад и снажним противнападом непријатељских тенкова избачене из Тијија. Пошто су се на овом отсеку налазиле 1 СС, 9 СС, 12 СС и 21 тенковска дивизија, било је јасно да би сваки наш даљи продор био дочекан јаким немачким тенковским снагама, подржаним великом бројем вешто постављених топова 88 мм. Због тога смо били принуђени да у току ноћи 25/26 јула прекинемо наш напад.

Ситуација 27 јула

Пошто је пробој успешно извршен, операција је одлично напредовала. Сад је важно да све своје напоре усмеримо на то да се, што више убрза наступање америчких снага.

Због тога сам 27 јула брижљиво испитивао предложени план акције британских и канадских снага на отсецима источно од реке Одон, са циљем да утврдим да ли је у тим плановима заиста предвиђено оно што би било најкорисније да се учини за убрзање и потпомагање америчког наступања.

Непријатељ је имао јаке снаге на отсеку Орне; на фронту Друге армије, источно од Нојеа, било је шест тенковских и СС тенковских дивизија, док западно од тога места, према Британцима, није било немачких тенковских јединица, тако да је ситуација била повољна за један јак удар на десном крилу Друге армије, тј. на отсеку Комона. Ако бисмо успели да се брзо пре-групишемо и са јаким снагама извршимо пробој од Комона на југ у правцу Шуме Левек, Ле Бени Бокажа и Вира, избили бисмо у позадину немачких снага које би, због америчког наступања, биле окренуте ка западу. Осим тога, био би спречен сваки покушај непријатеља да са ослонцем на реку Вир или на просторију између Торињија и Комона окрене свој фронт, пошто би га нашим нападом лишили тога ослонца. Зато сам наредио Другој британској армији да прогрупише своје снаге како би отпочели снажну офанзиву у том правцу; требало је да се тамо употреби највећом могућом брином. За то време Прва канадска армија и остатак Друге армије одржавали би максимум офанзивне активности на осталом делу фронта како би привукли и изнурили непријатеља.

Америчко наступање од 28 јула до 4 августа

Док је Друга британска армија преносила тежиште напада на отсек код Комона, Американци су брзо наступали. 28 јула 4 и 6 оклопна дивизија прошли су кроз створену брешу на западном отсеку, продрле на југ ка Кутансу, по подне заузеле овај град и тамо успоставиле чврсту везу између 8 и 7 корпуса. На југоистоку трупе 7 и 19 корпуса допрле су до на пет миља од главног пута Авранш — Кан. Према свим извештајима, непријатељски фронт западно од реке Вир све до морске обале био је у пуном растројству.

Прва америчка армија наредила је 8 корпусу да настави наступање ка превлаци Котантенског Полуострва одржавајући улево везу са 7 корпусом. 19 и 5 корпус имали су да продуже своје наступање на исток. 29 јула 8 корпус, са оклопним дивизијама на челу, форсирао је реку Сијен западно од Кутанса и заузео Серанс, док је 7 корпус улево од њега успешно наступао ка Гавреју и Персију. Међутим, наступање на правцима 19 и 5 корпуса било је спорије пошто је тамо још постојао организован отпор непријатеља, коме је са истока стигла у помоћ и 2 тенковска дивизија. Било је очигледно да непријатељ покушава да окрене свој фронт ослањајући се на зону Теси-сир-Вир — Торињи — Сир-Вир — Комон.

Наступање на обалском отсеку у току последња два дана у месецу продужено је истим темпом. 31 јула заузети су Гранвил и

Авранци. Заузет је и један мостобран преко реке Се, а предњи делови стигли су до Дисеја где је извршен прелаз преко реке Селин. Река Се форсирана је и у пределу Бресеја.

На отсецима 5 и 19 корпуса непријатељ је и даље пружао огорчен отпор, али је 5 корпус 31. јула успео да заузме Торињи. У то време је, као што ће се видети, Друга армија про-дирала на југ у рејону Комона како би сломила пиво око кога је непријатељ покушавао да се окрене и консолидује свој фронт. 1. августа отпочео је да дејствује штаб Треће америчке армије и преузео команду над 8 америчким корпусом, који се кретао у јужном и западном правцу са задатком да очисти Бретањско Поплуострво и заузме пристаништа на њему. Док је 7 амерички корпус продужавао своје наступање ка југу, дотле се 19 корпус прикупљао на линији Перси — Теси, а 5 корпус продужио наступање ка реци Вир. На крајњем левом крилу трупе 5 корпуса прешли су Шуму Левек, док су се деснокрилне јединице Друге армије упоредо са њима приближавале Бени Бокажу. Следећег дана 7 корпус стигао је до Сен Поа и Мортена, док је 19 корпус прешао друм Вилдије — Кан, а 5 корпус заузео мостобране преко реке Вир западно од Бени Бокажа.

Користећи извесне јако утврђене отпорне тачке, непријатељ је 3. августа успео да успори напредовање 7 корпуса. Следећег дана предњи амерички делови допрли су до линије Фужер — Мортен — Форе де Сен Север, али не и до Вира. Удесно од 7 корпуса уведен је и 15 корпус који је стављен под команду Треће америчке армије. Сада је 7 корпус био у центру, док је на левом крилу 19 корпуса постепено наткривљавао 5 корпус који се приближавао Виру. На левом сектору америчког фронта непријатељ је вршио јак притисак пошто су се 116 и 2 тенковска дивизија придружиле 2 СС тенковској дивизији ради одбране Вира.

Дејства британских и канадских снага од 28. јула до 4. августа (Скица 21)

Пошто се Друга армија брзо прегруписала, већ 30. јула могао је да отпочне пробој јужно од Комона.

Десни бок армије наслањао се на реку Дром близу Видувила, око четири миље западно од Комона. У то време 5 корпус Прве америчке армије наступао је према Торињи-сир-Виру, дуж леве обале реке Дром. Од Видувила британски фронт је пролазио јужно од Комона, а затим до реке Сел, поред Хотота. Веровало се да се 29. јула пред Другом армијом између Комона и Ескеја налазе следеће непријатељске трупе: 326, 376 и 277 пешадиска дивизија.

Главни удар на уском фронту требало је да изведу 8 и 30 корпус, с тим да 30 корпус у почетку наступа на југозапад до линије Вилер Бокаж — Онеј-сир-Одон, а 8 корпус да изврши један шири заокрет удесно ка Бени Бокажу и даље до троугла Вир — Теншбреј — Конд. После тога требало је да се дејства развију источно од Орне, окрећући се око отсека 12 корпуса као осовине. Непосредни циљ био је да се заузме просторија Сен Мартен де Безас — Бени Бокаж — Шума Левек. Предео који се налазио у захвату намераваног продора био је типично нормандско земљиште са шумарцима, али брдовитије и шумовитије од онога даље на северу. Брдовита висораван која се пружала југоисточно, између Бени Бокажа и Онеј-сир-Одона давала му је главно обележје. Неки висови на овој висоравни достизали су висину и преко 300 метара, међу којима је био и масив Мон Пенсон.

На фронту 30 корпуса напад је почeo 30 јула у 6.00 часова. 43 дивизија имала је да заузме гребен са котом 361, западно од Жирка, а 50 дивизија, лево од ње, висове западно и северозападно од Вилер Бокажа. Један час доцније кренуо би у напад 8 корпус са 11 окlopном и 15 пешадиском дивизијом, које је требало распоредити у рејону Сен Мартен де Безас, са задатком да штите десни бок 30 корпуса и да наступају око Шуме Левек до Поен Онеја. Наређено је да 11 окlopна дивизија, ако ситуација дозволи, продире на југ и запад без обзира на наступање 15 дивизије.

У почетку напад је био потпомогнут дејством тешких и средњих бомбардера, који су извршили своје задатке и поред ниских облака и рђавог времена.

8 корпус, који је напредовао лакше од 30 корпуса, кретао се са обе стране друма Комон — Бени Бокаж и убрзо доспео до Ла Фукерија и Ле Ложа, док је 30 корпус имао тешкоћа приликом прелаза једне речице која тече кроз Бриксар (две миље источно од Комона). Речица је имала стрме и густо миниране обале са прилазима који су били тучени добро постављеним противтенковским топовима и митраљезима. Па ипак, постигнуто је извесно напредовање на десном крилу, иако је на левом 50 дивизија била задржана све до ноћи.

У свитање 31 јула напади су продолжени. 8 корпус заузео је прелазе преко реке Сулевр и стигао до висоравни западно од Бени Бокажа, док је Гардиска окlopна дивизија заузела Ле Турнер, а 15 дивизија чистила позадину. 30 корпус очистио је Кањ и приближио се Жирку, а 50 дивизија форсирала је Бриксарску речицу и продужила напред. У рејону Бени Бокажа отпор је постајао јачи, јер се тамо у то време појавила и 21 тенковска ди-

визија са 326 пешадиским дивизијом, пошто је пребачена са крајњег источног крила. 1 августа 8 корпус очистио је Бени Бокаж, док је Гардиска оклопна дивизија кренула ка Естрију. Пошто је држала погодне положаје за развој оклопних снага, 15 дивизија одбила је непријатељске противнападе са југа и југоистока. 30 корпус увео је 7 оклопну дивизију на лево крило и управио је ка Онеј-сир-Одону, док је 50 дивизија и даље наступала ка Вилер Бокажу. 43 дивизија продужила је наступање у току ноћи са циљем да заузме Ондфонтен, а за њом је у свитање имала да крене и 7 оклопна дивизија. Пошто је у току ноћи успешно наступала, 43 дивизија кренула је 2 августа ка Онеју, док је 50 дивизија заузела Амеј и наставила да наступа уз долину Селе. Пред 8 корпулом непријатељ је почeo да пружа жилавији отпор. Иако су делови 11 оклопне дивизије стигли до северних предграђа Вира, а њене патроле прешли друм Вир — Васи, ипак, непријатељ није напуштао Вир, а било је знакова да је добио појачања и у региону јужно од Мон Пенсона. Авијација је са успехом тукла непријатељске тенкове и возила који су се кретали на запад у околини Кондеа. Наступајући према Естрију, Гардиска оклопна дивизија наишла је на јак отпор непријатеља, тако да се на крају морала зауставити. Тада смо већ знали да су 9 СС, 10 СС и 21 тенковска дивизија пребачене са источног крила да би зауставиле наш продор. Због тога је, да би се повећао темпо нашег наступања, 3 дивизија стављена под команду 8 корпуса.

3 августа продужене су тешке борбе. Јужно од пута Вир — Васи 11 оклопна дивизија водила је борбу са јаким непријатељским снагама, док је Гардиска оклопна дивизија и даље била уплетена у тешке борбе код Естрија. 7 оклопна дивизија није могла даље да наступа, јер су Немци извршили низ противнапада. За то време је 12 корпус са 53 и 59 дивизијом стигао до другма Вилер Бокаж — Ноаје и заузео Ноаје и Миси.

Следећег дана трупе 12 корпуса прешли су друм Вилер Бокаж — Ноаје. 53 дивизија избила је на линију која се пружала од Одона близу Ле Лошера, преко Евресија до Орне близу Фергола. Извиђачки пукови нападајућих дивизија почели су да се приближавају Орни низводно од Тири Аркура.

Иако су 8 и 30 корпус споро наступали због непријатељских противнапада и врло тешког терена, ипак је 11 оклопна дивизија успела да нешто мало напредује обилазећи око јужних падина Мон Пенсона, док је 7 оклопна дивизија заузела Ермији, око две миље северозападно од Онеј-сир-Орна. Даље на север 50 дивизија прорадла је у Вилер Бокаж. Првих дана августа 2 канадски корпус извршио је три напада источно од Орне, у складу са општим планом за одржавање притиска у том простору. Деј-

ства овог корпуса у рејону Тији-ла-Кампањ и Ла Хог изазвала су жестоке пешадиске и тенковске противнападе.

Ситуација 4 августа

Непријатељ није успео да поново формира своје лево крило. Кад су се америчке оклопне јединице почеле приближавати Авранш, непријатељ је са 2 и 116 тенковском дивизијом покушао да одржи зону земљишта између Персија и Тесија, која би му послужила као ослонац, али је то било осуђено притиском. Прве америчке нападом Друге армије у правцу Вира. 31. јула 363 пешадиска дивизија из Петнаесте армије појавила се код Вилдијеа, на главном путу Авранш — Кан. У међувремену, због приближавања Друге армије ка Бени Бокажу, непријатељ је привукао 21, 9 СС и 10 СС тенковску дивизију да би ојачао фронт између Онеј-сир-Одона и Вира. Ту је непријатељ пружао очајнички отпор, јер је за њега било од пресудне важности да се одржи на том фронту док се његове снаге на југозападу не повуку уназад. У тој ситуацији претпостављало се да ће непријатељ покушати да цео свој фронт повуче иза Орне, јер је са чисто војничког гледишта било најцелисходније да се изврши постепено повлачење немачких снага до Сене. Међутим, тешко је било предвидети непријатељеве планове с обзиром на ћудљива наређења из Берлина. Било је још извесног изгледа да ће Хитлер одлучити да битку за Француску бије јужно од Сене, што би нам пружило прилику да запечатимо судбину Седме немачке армије. У међувремену, у Бретањи су се налазиле четири непријатељске дивизије, којима је претила опасност од отсецања, и још једна дивизија на острвима Ла Манша.

Сад је општа ситуација за нас била веома повољна. Пробили смо се из мостобрана и уништили први веома јак и важан пиво око кога је непријатељ покушавао да окреће свој отступајући фронт. Сад смо вршили јак притисак и на следећи „главни пиво“ његовог фронта на падинама Пенсонског масива. Као што је било предвиђено, Американци, који су дотле наступали ка југу, сада су почели да скрећу ка истоку, док је у исто време трећа америчка армија упутила 8 амерички корпус на запад у Бретању.

Сад је дошло време да се изврши велики напад на Фалез, који је тако дugo био основни циљ наше стратегије на источном крилу битачног фронта. Према моме плану требало је да Кана-ђани што дубље продру од Кана у југоисточном правцу ка Фалезу како би избили у позадину непријатељских снага које су биле пред Другом армијом и наставили изнуђивање непријатељских

формација на том сектору. То је, по моме мишљењу, требало да буде увод у следећа дејства за експлоатацију успеха.

4 августа издао сам заповест Првој канадској армији да изврши напад што је могуће пре. Дотле би Друга британска армија наставила своје окретање око 12 корпуса, повијајући се ка Тири Аркуру, Кондеу и Флеру, а затим би се дејства развила према Аржантану. Северном крилу Дванаесте америчке групе армија одредио сам да дејствује основним правцем Домфрон — Алансон.

И даље сам настојао да заокретом десног крила према Паризу остварим свој основни стратешки план како би прикљештио непријатеља уз Сену. Спремани су и планови за спуштање ваздушнодесантних трупа испред америчких колона како би се што пре затворио пролаз код Орлеана.

Заокрет Дванаесте америчке групе армија ка истоку од 5—6 августа

(Скица 22)

5 августа Трећа америчка армија држала је линију Фужер — Мортен са 15 корпусом, а на северу фронт Прве америчке армије пружао се од Мортена преко Форе де Сен Севера до линије разграничења са Другом армијом северно од самог Вира. С десна налево у Првој армији били су корпуси 7, 19 и 5.

15 корпус отпочео је своја дејства са циљем да заузме Лавал и Мајен и прелазе преко реке Мајен између ових места. Корпус је брзо наступао и постигао своје циљеве, али је 7 корпус наишао на јак отпор 84 пешадиске дивизије која је недавно стигла из Петнаесте армије. Сада је 19 корпус у своме наступању западније од Вира пролазио кроз распоред 5 корпуса. 8 амерички корпус ушао је у Бретањско Полуострво и ослободио Рен 3 августа. Оклопне колоне брзо су продирале јужно од Шатобријана и до 5 августа избile на обалу близу Квиберонског Залива, док су у унутрашњости полуострва предњи делови стајали само педесет миља од Бреста.

6 августа трупе 8 америчког корпуса избile су на обалу реке Лоаре, око петнаест миља источно од Нанта. На фронту 7 корпуса непријатељ је пружао јак отпор на левом крилу, док су предњи одреди на десном крилу успоставили везу са деловима 15 корпуса код Мајена, а оклопне јединице продрле у Домфрон. 19 корпус заузео је Вир и поред јаког непријатељског отпора. У Бретањи је продужено даље наступање. Било је очигледно да непријатељ није у стању да пружа неки организован отпор осим у близини пристаништа. Тамо су припадници француског Покрета

Скица 22

отпора и савезнички падобрански одреди обавили знатан посао пре долaska наших трупа.

Дејства Друге армије од 5—6 августа

Док су америчке трупе наступале ка Виру са југозапада, тенкови 11 оклопне дивизије борили су се северно од града. На отсеку 8 корпуса скоро у току целог дана 5. августа вршено је чишћење заосталих непријатељских жаришта отпора која су ометала наше снабдевање, али се на централном делу фронта Друге армије 43 дивизија приближавала Мон Пенсону. После подне 7

оклопна дивизија ушла је у Онеј-сир-Одон, док су претходнице продужиле још четири миље у правцу Тири Аркура. Трупе 12 корпуса избиле су на реку Орну на фронту од седам миља низводно од Гренбоска али је њихово кретање било ометано рушевинама и левцима којима су били разривени путеви и села између Одона и Орне.

У току целог дана 6 августа непријатељ је нападао између Вира и Мон Пенсона. 10 СС тенковска дивизија извршила је одлучан напад на 11 оклопну дивизију и у почетку постигла извештани успех, али је изгубљено земљиште ускоро било повраћено. Гардиска оклопна дивизија била је такође у тешкој борби у рејону Ле Биска. На фронту 30 корпуса 43 дивизија је после оштре борбе заузела једно упориште на Мон Пенсону. Даље на исток, на фронту 12 корпуса, 59 дивизија форсирала је Орну близу Гренбоска и до поноћи заузела један плитак мостобран ширине око две миље.

У току 5 и 6 августа Прва канадска армија вршила је последње припреме за свој напад на југ у правцу Фалеза.

Ситуација 6 августа

Овога дана издао сам заповест за наступање ка Сени.

Још није било јасно шта непријатељ намерава, нити је било знакова који би показивали где мисли да формира свој фронт. Пошто су Немци чврсто држали своје положаје на делу фронта источно, југоисточно и јужно од Кана, где су били у тесном додиру са британским и канадским трупама, било је очигледно да непријатељ покушава да са ослонцем на положаје у рејону Кана изврши окретање читавог свога фронта, али ми није било познато на који ће начин извршити своје повлачење. Међутим, пошто је то зависило и од Савезника, наредио сам да се неуморно продужи са извршењем нашег плана за набаџивање непријатеља на Сену и за отсецање његове отступнице кроз отвор код Орлеана. Нагласио сам да је неопходно да се на непријатеља, који је био поколебан и чија је равнотежка била пољуљана, врши стапаји притисак и да се до краја држи у таквом стању. Пошто је осујетила његове покушаје за образовање једног пивоа у рејону Комон — Вир, око кога би се вршило обртање његовог фронта при повлачењу, Друга армија је својим дејствима у току 4 августа у области Тири Аркур осујетила и други његов покушај да образује такав пиво на реци Орни. Сада је било најважније да се уништи његов пиво јужно од Кана. Међутим, то је био, као што ће се видети, веома тежак задатак.

Наредио сам Првој канадској армији да уложи све напоре да би што пре напала сам Фалез и да доцније наступа ка Сени основним правцем Лизије — Руан. Десно од ње Друга британска армија имала је да наступа десним крилом ка Аржантану и Леглу, одакле би избила на Сену низводно од Манта. Дванаеста америчка група армија имала је задатак да се приближи ка Сени широким фронтом, са тежиштем на десном крилу које је требало да повије ка Паризу. Поред тога, требало је припремити ваздушнодесантне трупе ради заузимања области Шартра пре но што тамо стигну главне снаге и побринути се за бочно обезбеђење дуж реке Ло-аре, нарочито на најважнијим прилазима код Сомира, Тура, Блоа и Орлеана, ако би се успешно напредовало ка истоку.

ТРЕЋА ЕТАПА: НЕМАЧКИ ПРОТИВУДАР И БОРБЕ ОКО „ЦЕПА“ МОРТЕН—ФАЛЕЗ

Долазак 116 тенковске, 84, 89 и 363 пешадиске и делова 6 падобранске дивизије из области северно од Сене, као и извештаји о кретању других формација из Североисточне и Јужне Француске, показивали су да су Немци већ придали знатно већу важност фронту у Нормандији него свим осталим фронтовима у Западној Европи. Непријатељ је све више слабио своје обалске посаде у Бискајском Заливу и на Медитерану, а и Петнаеста армија у области Па де Кале није више имала доволно снага за одбијање једног десанта преко Канала. Дивизије су бачене право у битку за Нормандију уместо да су образовале чврст ослонац на који би се наслониле и прегруписале јако изнурене формације Седме армије.

Као што сам већ напоменуо, непријатељ је био запао у такву ситуацију да му је повлачење до Сене пружало једину наду за спас његове војске. Пошто он то није ни покушао да учини, био сам пријатно изненађен. Штавише, он је слао још и нове трупе у Нормандију. Зашто?

Одговор ће сам по себи доћи. Немачка Врховна команда већ је схватила да је у Нормандији наступио критичан тренутак и да ће битка која се тамо водила одлучити исход кампање у Западној Европи, а можда и рата уопште. Не верујући да је ситуација она-каква каква му је претстављена и не слушајући савете својих генерала, Хитлер је лично наредио да се тенковске дивизије извуку, прикупе западно од Мортена и баце у напад дуж река Се и Селин све до мора код Авранша, са циљем да се успостави равнији фронт и пресеку комуникације Треће америчке армије, чије су предње колоне већ почеле да секу немачке комуникације. Те се чињенице јасно виде из следеће заповести коју је потписао командант Седме армије:

„Фирер је наредио да извршимо пробој до обале ради стварања ослонца за одлучну операцију против савезничког инвазионог фронта. У том циљу армија је добила нова појачања.

Од успешног извршења ове операције, коју је Фирер наредио, зависи исход рата на Западу, а са њим можда и исход рата уопште. Сви команданти морају бити свесни огромног значаја ове чињенице. Очекујем да ће се сви команданти корпуса и дивизија побринути да и сви остали официри схвате јединствени значај ове ситуације. Најважније је: обезбедити непрекидан напор и одлучну вољу за победом.

За Фирера, народ и Рајх
Хаусер“

Чак и после тешких борби дуж Одона, у којима су Немци месец дана раније претрпели велике губитке, Хитлер није био у стању или није хтео да схвати да се операције тенковских јединица таквог обима морају обезбедити и од напада из ваздуха. Бајајући против нас прикупљене снаге својих преосталих тенковских формација на Западу, од којих је добар део већ био тешко тушен, заморен и обесхрабрен, Немци су нам ишли на руку. Уместо да су се поново средили на једној припремљеној одбранбеној линији, они су трошили своје снаге на такав начин који нам је пружао повољну прилику да потучемо њихову војску западно од Сене и да им нанесемо један од најтежих пораза у овом рату.

Немачки трупни команданти нису имали илузија о страховитом ризику који је собом повлачио противудар код Мортена. Познато нам је, например, да је Дитрих, који је у тој операцији преузео команду над Петом тенковском армијом, читав сат протестовао код Клугеа, доказујући да је неизводљив напад код Мортена. Он је указивао на оскудицу у бензину, на немогућност одржавања Фалеза ако би три дивизије биле послате на запад, на немогућност концентрисања толике масе тенкова, а да се тиме не изазову тешки непријатељски напади из ваздуха, на недовољност простора за развој тако великих тенковских снага и на то да су Американци јужно од Фалеза већ толико јаки да би један такав напад још више гурнуо немачке снаге у клопку, а да саму клопку не би успео да разори. Међутим, на све ове разлоге Клуге је имао само један одговор: „То је Фирерова заповест“.

У овом нападу учествовало је пет тенковских и две свеже пешадиске дивизије, и то: 116 тенковска, 1 СС, 2 СС и 10 СС тенковска и 84 и 364 пешадиска дивизија.

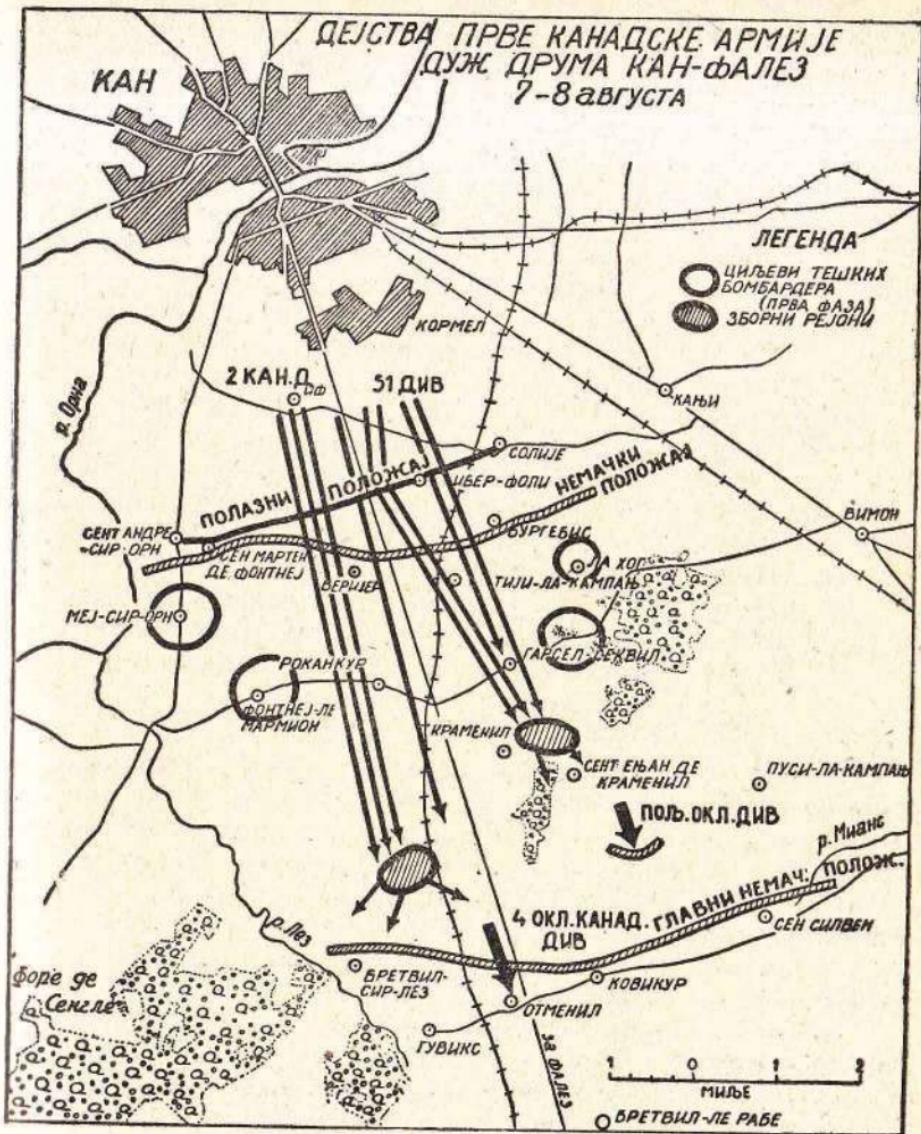
Главни удар, који је почeo 7 августа, извршен је на 30 америчку пешадиску дивизију, која му је одоловала тако дugo док није омогућила да се две америчке дивизије, које су се кретале ка југу, између Авранша и Мортена, пребаце у критичну зону. Срећом, време је било идеално за дејства из ваздуха, тако да је

огромна снага савезничке авијације употребљена за дејство против непријатељских колона. Целога дана авијација је вршила нападе, који су поред материјалне штете својом јачином и непрекидношћу поткопали морал непријатељских тенковских посада. Иако нису успели да учине нешто више осим да заузму Мортен, Немци су и даље улагали очајничке напоре и слали стална појачања у рејон Мортен — Домфрон. 8 августа појавили су се и делови 9 тенковске дивизије која је пребачена са обала Средоземља, тако да је 7 корпус још увек био изложен тешком притиску. Међутим, уз помоћ тактичке авијације и ти немачки напади били су одбијени. Америчке трупе су и на земљи биле предузеле брзе и успешне противмере тако да исход битке ниједног тренутка није био у питању.

Дејства Прве канадске армије од 7—8 августа (Скица 23)

Ноћу 7 августа Прва канадска армија била је спремна да крене на југ у правцу Фалеза са циљем да после пробоја непријатељских одбранбених положаја с обе стране друма Кан — Фалез продужи дејство све до Фалеза. Немачки положаји били су изванредно јаки. Било је познато да је 12 СС тенковска дивизија, док је била у резерви, журно припремала узастопне одбранбене линије за заштиту прилаза ка Фалезу. Тамо је било укопано око 60 тенкова и самоходних топова и постављено 90 противавионских топова 88 mm за противтенковску одбрану. Положаје су бранили делови 12 СС тенковске дивизије са 89 пешадиском дивизијом (која је недавно стигла из области северно од Сене) и 272 пешадиском дивизијом, а позади њих се налазила 85 пешадиска дивизија, која је такође била из Петнаесте армије.

Планом је било предвиђено да се напад изврши под заштитом мрака, после претходног дејства тешких бомбардера, и да се пешадија пребаци тешким окlopним возилима кроз зону непријатељске одбранбене ватре и истурених утврђених тачака. Та возила, тзв. „кенгури“ (Kangaroos), уствари су биле шасије самоходних топова које су специјално подешене за превоз пешадије. Да би се обезбедила оријентација и кретање ноћу, требало је да челни тенкови уоче места и удаљење поједињих линија за продор. Осим тога, требало је употребити радиофарове, Бофорове топове са светлећим зрнима и светлеће бомбе да би се олакшало кретање по мраку. Пешадија је требало да сиђе са возила чим прође кроз предње непријатељске положаје и да се лепезасто развије у циљу чишћења терена од браничевих делова.

Скица 23

У току овог ноћног напада требало је прорети кроз положај Фонтнеј-ле-Мармион — Ла Хог и заузети Бретвил-сир-Лез. Следећег јутра окlopне снаге напале би одбранбене положаје дуж линије Отменил — Сен Сиљен и продужиле наступање у правцу Фалеза. 7 августа у 23.00 часа наши тешки бомбардери почели су своје дејство, а пола часа доцније 2 канадска и 51 дивизија са

својим оклопним бригадама кренуле су напред у осам тенковских колона са по четири возила напоредо и инжињерским деловима и тенковима-чистачима мина испред њих. Непријатељ је био јако збуњен нашим оклопним колонама које су пролазиле кроз његове положаје. После вожње од четири миље кроз непријатељске положаје пешадија је у свитање сишла са возила у одређене рејоне и приступила извршењу својих непосредних задатака. Друге трупе, које су наилазиле позади претходница, почеле су акције чишћења, али са великим тешкоћама.

2 канадска дивизија заузела је до подне Меј-сир-Орн, Фонтнеј и Роканкур, а 51 дивизија Гарсел Секвил. Ускоро затим заузет је и Тији ла Кампањ.

Прва фаза операције успешно је завршена. После једног напада јаких формација летећих тврђава оклопне формације кренуле су ка југу у 13:55 часова. Док је 4 канадска оклопна дивизија на десном крилу била задржана ватром противтенковских топова, дотле ни Польска оклопна дивизија на левом крилу није могла даље да напредује.

Било је очигледно да су наше трупе наишле на врло јаке положаје који су се протезали на висоравни отприлике од Бреј-ан-Сенглеа преко Бревил-ле-Рабеа до Пуси-ла-Кампања.

Остала дејства од 7—8 августа

Док су 7 амерички и 8 британски корпус били задржани сваки на свом отсеку, дотле је десно крило Дванаесте америчке групе армија наставило своје дејство према предвиђеном плану. И поред отпора 708 пешадиске дивизије која је недавно пристпела са Бискајског фронта, 15 корпус продужио је наступање и следећег дана ушао у Ле Ман.

У Бретањи су јединице треће америчке армије биле у тешким борбама на прилазима Сен Малоа, Бреста и Лоријана.

На британском сектору 43 дивизија успела је најзад да заузме Мон Пенсон и нека села на његовим јужним падинама. Међутим, у току тешких борби које су настављене и многих непријатељских противнапада обе стране претрпеле су велике губитке. За то време 30 корпус наступао је ка Кондеу, али је на мостобрану Орне покушај 59 дивизије да сиђе на Тири Аркур са североистока био осуђен низом снажних противнапада 12 СС тенковске дивизије.

Ситуација 8 августа

Као што сам већ објаснио, дотадашњи мој план био је да са јужним крилом америчких снага извршим широки обухватни

покрет до Сене близу Париза и да у исто време упутим снаге са централног и северног дела фронта право на Сену. Међутим, с обзиром на противнапад непријатеља код Мортена, одлучио сам да једновремено са ширим извршним и један краћи обухват да бих окружио главни део немачких снага које су биле развијене између Фалеза и Мортена. Јер, ако би нам пошло за руком да остваримо оба ова маневра, очигледно је да бисмо стварно успели да уништимо непријатеља у Нормандији.

15 корпус Треће америчке армије чистио је све пред собом. Налазећи се код Ле Мана, он је био у веома повољном положају да крене на север према Канађанима који су силазили на југ ка Фалезу и Аржантану. Изгледало ми је да Немци не би могли измаћи само ако бисмо још који дан продужили своје нападе код Мортена, тј. за време док би Британци и Канађани наступали преко Фалеза и Аржантана, а Американци стигли на север до Алансона.

Зато сам 8 августи наредио Дванаестој америчкој групи армија да што јачим снагама и што брже заломи своје десно крило на север према Алансону. У исти мах захтевао сам да Прва канадска и Друга британска армија убрзају своје концентрично наступање ка Фалезу.

Дејства америчких трупа од 9—12 августа

Према плану Дванаесте америчке групе армија, Прва америчка армија имала је задатак да продужи притисак на непријатељску избочину и, окрећући се око Мортена, да наступа ка линији Домфронт — Барантан, спремна за даље дејство у немачки бок и позадину у правцу Флера. Трећа америчка армија имала је да наступа правцем Алансон — Се, све до линије Се — Каруж, такође спремна за даље дејство у непријатељски бок и позадину у правцу Аржантана. У исто време, требало је заузети један мостобран преко реке Сарте близу Ле Мана, и посести Нант и Анже ради заштите јужног бока. Осим тога, Трећа америчка армија имала је да доврши заузимање Бретањског полуострва. А баш у то време под њеном командом ступили су у акцију 12 и 20 корпус.

15 корпус извршио је прегруписавање својих снага у току 9 августа, када је под својом командом имао 5 америчку и 2 француску оклопну дивизију и 79, 80 и 90 пешадиску дивизију. Да би се припремило наступање ка Алансону били су затворени прилази источно и јужно од Ле Мана и подигнути мостови преко реке Сарте. 10 августа 15 корпус извршио је напад на север према Алансону са 5 оклопном и 79 дивизијом на десном, а 2 францу-

ском оклопном и 90 пешадиском дивизијом на левом крилу. Непријатељ је у почетку пружао очајнички отпор, али је 11 августа наступање било знатно брже, тако да су наши извиђачки делови већ били у Алансону и даље на северу, док је главнина корпуса стигла око шест миља јужно од града. Следећег дана 15 корпус стајао је чврсто на линији Се — Каруж, са предњим деловима близу Аржантана.

На фронту Прве армије вршен је јак притисак на непријатељску избочину између Домфрона, Мортена, Сен Поа и Вира, док су се на сектору Друге армије изводили одговарајући напади у правцу Кондеа, Теншбреја и Флера. Непријатељ је безуспешно покушавао да сузбије 7 корпус. Пошто је 10 августа одбио један већи непријатељски напад северозападно од Барантана, 7 корпус је продужио наступање. Даље на северу 19 корпус је нешто мало напредовао југозападно од Вира, где је непријатељ бацио у борбу 331 пешадиску дивизију која је на бициклима недавно стигла из области Па де Калеа.

Дејства британских и канадских трупа од 9—12 августа

Северно од непријатељског „цепа“ извођена су два главна маневра — концентрично кретање 8 и 30 корпуса ка области Теншбреј — Конде и напад 12 корпуса и Прве армије правцем Тири Аркур — Фалез. На правцу 8 и 30 корпуса непријатељска пешадија пружала је веома упоран отпор на одличном терену за одбрану, тако да је напредовање било споро. 3 дивизија 8 корпуса успела је да пређе друм Вир — Конде, око две миље источно од Вира, а трупе 30 корпуса наступале су јужно од Мон Пенсона ка Кондеу. 12 августа беснеле су огорчене борбе на брејуљкастом земљишту три миље југоисточно од Вира, док су предње трупе биле само неколико миља удаљене од Кондеа.

На отсеку 12 корпуса, 53 и 59 дивизија наступале су ка Тири Аркуру с обе стране Орне. Кад су 11 августа његови предњи делови стигли до предграђа, нашли су на отпор непријатељске посаде у граду. Мостобран на источној обали реке био је проширен ка југоистоку и североистоку да би се ухватила веза са деловима 2 канадске дивизије који су прешли реку Лез.

У току 9 августа Канадска армија прилично је напредовала. 4 канадска оклопна дивизија заузела је Бретвил-ле-Рабе после огорчење борбе, а Пољаци Кавикур и Сен Силвен. Међутим, многоbrojni покушаји за извршење пробоја кроз непријатељску зону запречне противтенковске ватре остали су без успеха, тако да су наше оклопне јединице претрпеле тешке губитке. Било је очевидно да су јаки одбранбени положаји били организовани дуж реке Лезон.

Док су оклопне дивизије водиле борбу с обе стране друма за Фалез, обе пешадиске дивизије осигуравале су бокове корпуса. 11 августа 2 канадска дивизија добила је наређење да пређе реку Лез тако да је идућег дана по подне ушла у Барбери и спојила се са 12 корпусом. На левом крилу 51 дивизија очистила је шуме и села јужно од пруге Кан — Мезидон и прешла под команду 1 корпуса који је преузео одговорност за тај отсек. 49 дивизија наступала је у вези са 51 дивизијом и 10 августа стигла до Вимона, где су идентификовани делови 344 пешадиске дивизије из Петнаесте немачке армије.

Ситуација 12 августа

После четири дана борби око Мортена непријатељ је прећео тешке губитке и почeo да повлачи своје тенковске дивизије да би осигурао своје угрожене бокове, нарочито на југу где су се дотле налазиле његове недовољно јаке борбене снаге за заштиту. Непријатељ је очигледно имао намеру да из „цепа“ извуче што је могуће више пешадиских и тенковских јединица и да много источније поново формира линију фронта која би се протезала са севера на југ. Већ 12 августа из извештаја извиђачких органа јасно се видело да је непријатељ предузео опште повлачење на исток из околине Мортена кроз „грилић“ између Фалеза и Аржантана и даље према скелама на Сени. Но, и поред тога, непријатељ се још увек упорно борио и на изглед покушавао да одржи земљиште у „цепу“. Због тога се с разлогом могло претпоставити да у том кретању учествују само позадњи делови немачких снага, тако да бисмо могли окружити главни део Клугеових борбених формација ако би нам пошло за руком да склопимо кракове нашег кратког обухватног маневра преко „грилића“ Фалез — Аржантан. Иако је савезничко ваздухопловство тукло непријатеља у том „цепу“, ипак, затварање обруча није био тако лак задатак. А пошто су Немци схватили да им опстанак зависи од тога да ли ће одржати отворен пролаз, наши покушаји за његово затварање наилазили су на огорчен отпор. Такође, треба имати у виду да је на северном делу пролаза непријатељ одавно држао веома важан терен северно од Фалеза на коме је имао широке могућности за организацију јаких и добро постављених положаја и да је велики број његових топова 88 mm, који су раније учествовали у противавионској одбрани у рејону Кана, сада наносио много штете нашим оклопним формацијама северно од Фалеза. На јужној страни овог пролаза непријатељ је нагомила јаке снаге, не само да би зауставио наступање 15 америчког корпуса, већ и ради тога да би доцније пробио обруч наших опкољавајућих делова на томе простору.

Није било никаквих промена у мојим заповестима или на-
мерама, само сам брижљиво пратио припреме и почетак нашег
„широког“ обухвата до Сене и имао спремне планове за спу-
штање ваздушнодесантних трупа на отвору између Париза и Ор-
леана. За мене је било од битне важности да се тај широки обу-
хватни маневар врши у исто време кад и затварање „грлића“ Фа-
лез — Аржантан, пошто смо хтели да окружимо оне непријатељ-
ске формације које су се налазиле изван „цепа“ код Мортена
како бисмо сигурно избацили из рата све немачке снаге које су
учествовале у борбама у Нормандији. Због тога је генерал Бредли
извршио ново прегруписавање снага Треће америчке армије да
би генералу Патону омогућио да продужи наступање ка Сени,
да би се борбе око „грлића“ и даље наставиле. Међутим, снаб-
девање је причињавало највеће тешкоће, нарочито снабдевање
јужног америчког крила које је још од морске обале ишло ду-
гим и јако оштећеним друмовима који су пролазили кроз закр-
чену област Авранша и у широком луку заокретали ка југу и
истоку. Због тога, америчком снабдевачком апарату, који је знатно
потпомогнут брзо организованим снабдевањем из ваздуха, при-
пада велика заслуга и признање што је својом изванредном до-
вртљивошћу и сналажењем омогућио да продужимо офанзиву на
нашем јужном крилу.

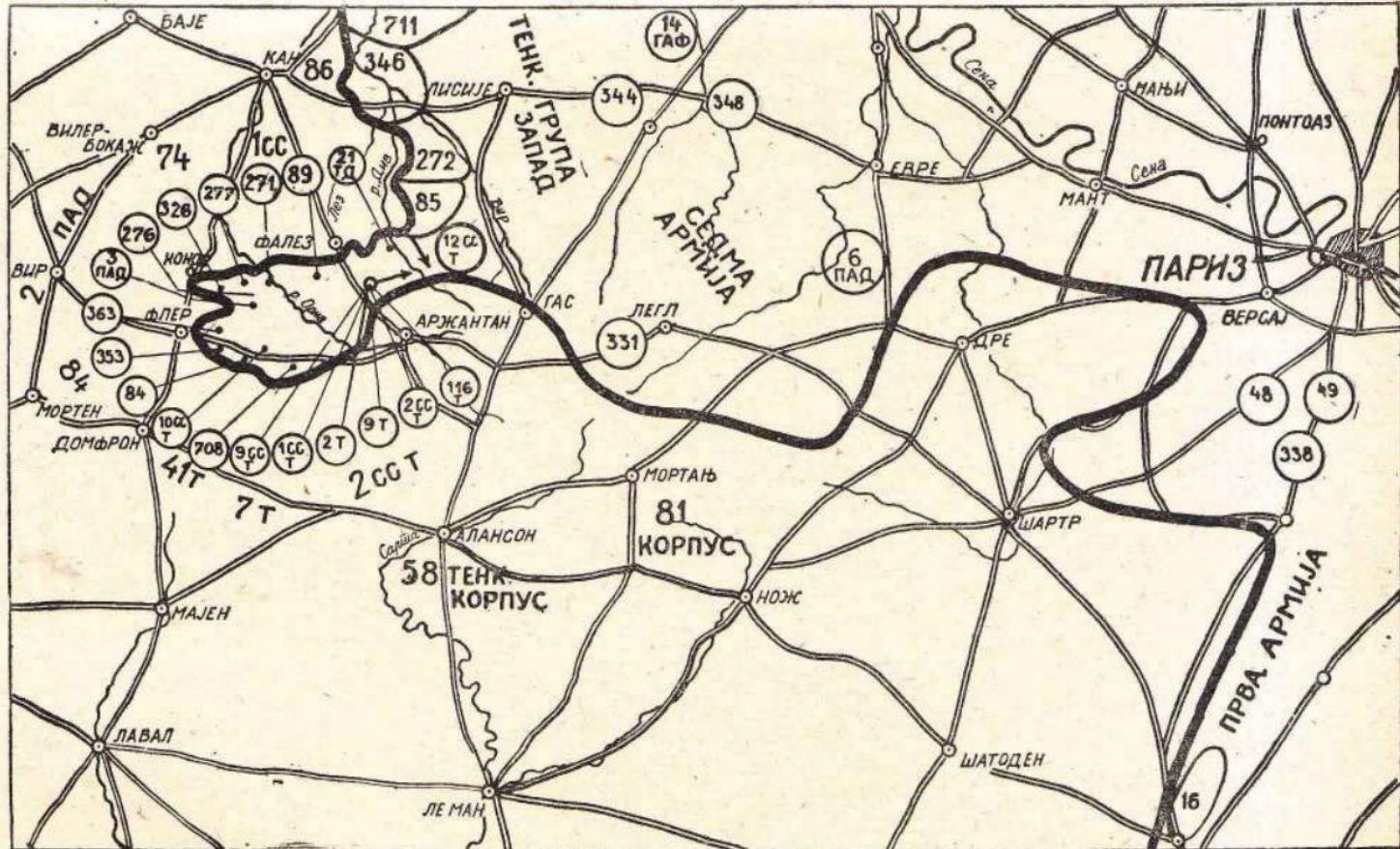
Дејства од 13—20 августа

Борбе око „цепа“ Мортен — Фалез продужене су несма-
њеном жестином. Упоредо са непрестаним напорима у циљу за-
тварања пролаза између Фалеза и Аржантана, британске и аме-
ричке трупе вршиле су притисак на „цеп“ са свих страна да би
уништиле непријатеља који се у њему налазио. 13 августа 15
амерички корпус заузео је рејон Аржантана, док су извесни ње-
гови делови, који су се већ налазили на око десет миља источ-
није у правцу Гаса, опипавали непријатељски бок и вршили при-
тисак на путеве који воде ка истоку. 14 августа корпусу је на-
ређено да се прошири још даље на исток према Дреу, да би на
тај начин обишао непријатеља који је држао јужни бок кори-
дора и спречио му извлачење својих снага према отвору код
Орлеана.

За време док је 7 амерички корпус наступао од Мајена на
север улево од 15 америчког корпуса, непријатељ је учинио је-
дан одлучан али неуспео покушај да пробије наш обруч у рејону
Шуме д' Екув.

За то време 5 и 19 амерички корпус вршили су притисак
на крајње западне и северозападне отсеке „цепа“. 14 августа 19
корпус пробио се у Домфронт, док су трупе 5 корпуса стигле на

СИТУАЦИЈА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ЗАП. НОРМАНДИЈИ И ФАЛЕСКОМ „ЦЕПУ“ НА ДАН 18 АВГУСТА

Скица 24

две миље од Теншбреја. 8 корпус Друге британске армије приближавао се Теншбреју са севера, а 30 корпус одбацио је непријатеља на Васи, Конде и реку Ноаро. Источно од Орне предњи делови 12 корпуса били су у то време око 6 миља западно и северозападно од Фалеза. 14 августа Канађани су продужили главни напад према Фалезу са севера са циљем да мимоиђу отпор на који се раније наилазило с обе стране главног друма и да, после пробоја кроз непријатељске положаје на реци Лезон, приђу граду са североистока. Пошто су до мрака напредовали око пет миља, Канађани су били само четири миље далеко од Фалеза.

Веч 15 августа било је јасно да непријатељ намерава да из „цепа“ извуче своје тенковске снаге и да се, не обзирајући се на пешадију, повуче источно од зоне Фалез — Аржантан. Док је на западном делу „цепа“ непријатељски отпор био знатно попустио, дотле се на боковима коридора водила огорчена борба, пошто су Немци улагали све напоре да би одржали отворен излаз за своје трупе. Збрка и забуна у непријатељским редовима биле су све веће. 14 августа идентификовани су делови једанаест различних немачких дивизија у близини Аржантана. Истога дана вођене су огорчене борбе на фронту 7 америчког корпуса у рејону Рана, док је улево од њега 19 корпус нашао на веома јак отпор непријатељских заштитница североисточно од Домфрана. 5 амерички корпус заузео је Теншбреј са запада, а у исто време са севера су ушле у град и јединице Друге армије. 30 корпус наступао је с обе стране Кондеа, док се 12 корпус приближавао Фалезу. 4 канадска окlopна дивизија заузела је мостобран преко реке Див, 6 до 10 миља североисточно од Фалеза. Даље на север 1 корпус пробијао се према Сен Пјер-сир-Диву.

У међувремену Дванаеста америчка група армија продужила је извођење широког обухватног маневра ка Сени. Планом је било предвиђено да Трећа америчка армија окрене фронт према истоку и да развије своја дејства дуж три главна правца — према Дреу, Шартру и Орлеану. У исто време Прва америчка армија имала би да заокрене фронтом са југа на север, дуж јужног бока „цепа“, са циљем да у заједници са британским и канадским снагама до-врши уништење окружених непријатељских снага. Када 5 амерички корпус, због сужавања фронта, не буде више имао простора за дејство у рејону Теншбреја, требало је да смени 15 корпус у области Аржантана. Трећа армија имала је да наступа са 15 корпусом према Дреу, 20 корпусом од Ле Мана до Шартра и 12 корпусом до Орлеана дуж северне обале Лоаре. Генерал Бредли је, такође, наредио 19 америчком корпусу да и он, пошто више не буде потребан у области Мортена, крене у наступање ка Сени. Иако је снабдевање и даље причињавало велике тешкоће,

ипак су трупе генерала Патона 15 августа биле само на 5 миља пред Дреом, а на десет миља пред Шартром. 16 августа делови 12 корпуса ослободили су Орлеан, а истога дана 20 корпус ушао је у Шартр. Двадесет четири часа доцније 15 корпус заузео је Дре. Наступање је вршено тако брзо да није било потребно да се ваздушнодесантне снаге спуштају испред трупа Треће армије. Између 17 и 20 августа 12 амерички корпус заузео је положаје североисточно од Орлеана, док се 20 корпус реорганизовао у области Шартра где је очекивао попуну да би могао наставити даље наступање.

Покрет је настављен повијањем северног крила армије генерала Патона од Дреа на север ка Сени. 17 августа наређено је 15 корпусу да избије на Сену код Мант Гасикура. Иако због лошег снабдевања нисмо могли да држимо веће снаге источно од Дреа, ипак је 19 августа (на $D + 75$) 79 америчка дивизија заузела један мали мостобран преко Сене, на неколико миља низводно од Манта. На другим местима, патроле, које су се налазиле неколико миља далеко од предграђа Париза, јављале су да се у тој зони налази пуно малих, дезорганизованих немачких јединица које се крећу према престоници. Пошто се 19 августа побољшало стање снабдевања, Дванаеста америчка група армија наредила је 15 и 19 корпусу да наступају јужном обалом Сене на фронту од Манта до Дреа и Вернеја.

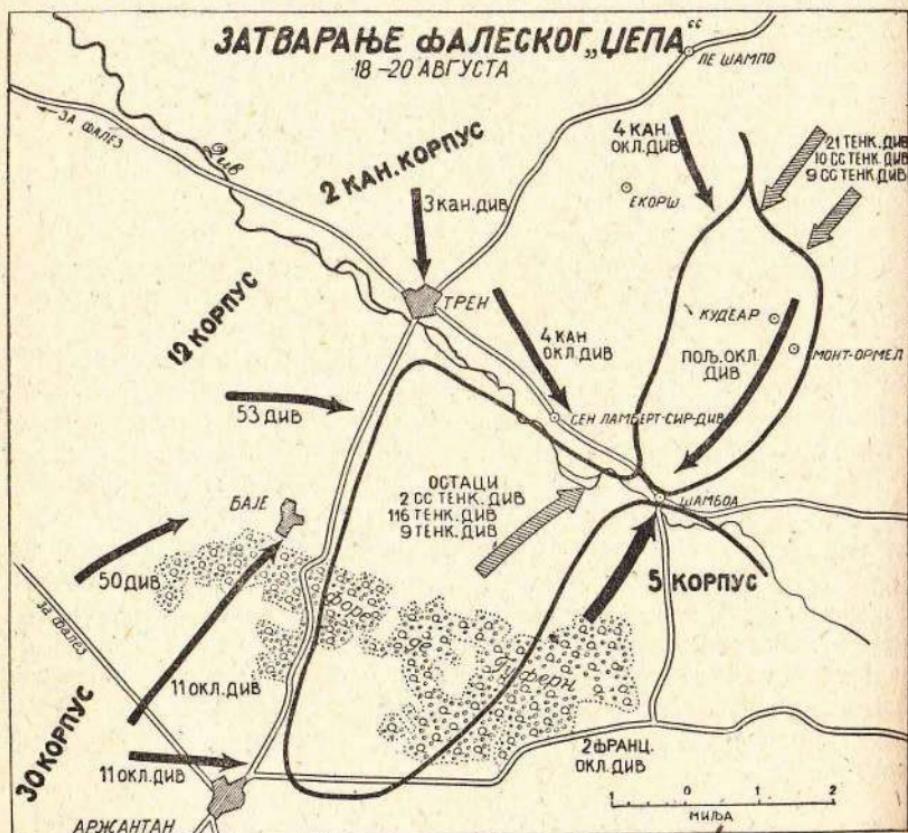
За то време трајале су и даље борбе око „цепа“, које су већ 16 августа биле знатно ослабиле. 30 корпус заузео је Конде и продужио наступање ка Орни, 12 корпус је даље продирао и до краја дана стигао сасвим близу железничке пруге Фалез — Конде, док су трупе Прве канадске армије потпуно окружиле Фалез. На јужној страни непријатељског коридора, на отсеку Аржантан — Бријуз, и даље су настављене жестоке борбе.

17 августа трупе Друге армије продрле су седам миља источно од Флера, одржавајући додир са 7 америчким корпусом на десном крилу у рејону Бријуза. Наступајући југоисточно од Кондеа прешли смо реку Ноаро на широком фронту, а трупе 12 корпуса такође су наступале на отсеку западно од Фалеза. У међувремену 2 канадска дивизија очистила је Фалез, док је источније 4 канадска оклопна дивизија напредовала ка Трену, прешавши реку Див близу Мортса. Улево од ње Польска оклопна дивизија продрла је десним крилом до на једну миљу испред Трена, али се уплела у огорчене борбе око Ле Шампоа, четири миље северније.

18 августа водиле су се изванредно тешке борбе на северној страни коридора у рејону Шамбоа, где је непријатељ покушавао да спасе ситуацију нападајући свежим трупама које су тек сти-

гле у Нормандију. За то време 5 амерички корпус продро је из реона Аржантана на север ка Шамбоу са циљем да се споји са Пољацима и Канађанима. На западном отсеку „цепа“ отпор је попуштао. 30 корпус стигао је до Путанжа и Екуша, док је 12 корпус и даље продирао.

„Грилић“ је био коначно затворен 19 августа када су се америчке трупе са југа спојиле са Пољском оклопном дивизијом код Шамбое. Тога дана 4 канадска оклопна дивизија заузела је Сен Ламберт-сир-Див и одржала га упркос огорчених непријатељских напада. И Пољска оклопна дивизија исто тако имала је да издржи тешку борбу. Јужно од Ле Шампоа на непогодном земљишту за тенкове, оклопне и пешадиске јединице налазиле су се у тешкој и замршеној борби са непријатељским тенковским формацијама које су нападале са истока, југа и запада у очајничком настојању да одрже узан пролаз за извлачење. У подне је заузет Екорш, а

пољски тенкови налазили су се у рејону Кудеар — Монт Ормел. Пољаци су у 19.00 часова заузели Шамбоа и у то време успоставили везу са 5 америчким корпусом.

Ноћу 19 августа општа ситуација изгледала је овако: у Трену и северно од њега стајале су 3 канадска пешадиска дивизија и 4 канадска окlopна дивизија, са нешто тенкова и пешадије, који су храбро бранили Сен Ламбер-сир-Див на друму за Шамбоа; Пољска окlopна дивизија била је у Шамбоа и рејону Кудеара и Екорша; 5 амерички корпус имао је две пешадиске дивизије и једну (француску) окlopну дивизију на простору од Шамбоа до Аржантана; даље према Аржантану и Бајеу, на друму Аржантан — Трен, биле су 11 окlopна дивизија 30 корпуса и 50 дивизија, које су чистиле област даље ка западу. На северу 53 дивизија 12 корпуса приближавале се рејону Бајеа и Трена са запада.

У почетку дејства немачких снага у „цепу“ била су колико толико координирана и плански извођена — њихове тенковске дивизије биле су концентрисане у близини „грлића“, где је савезнички притисак био најјачи, да би одржале отворен пролаз, док су пешадиске дивизије, нарочито падобранци, штитили повлачење што су боље могли. Међутим, 16 августа није постојало скоро никакво јединство — дивизије су се биле потпуно измешале, тако да су команданти могли да руководе само још сопственим борбеним групама. У свакој групи зарањеника налазили су се војници из тутета разноразних дивизија. Немачка транспортна возила и опрема, уништени у току наших ваздушнодесантних напада, били су растурени на све стране. Савезничко ваздухопловство тукло је циљеве каквих вероватно није било у овоме рату: ваздухопловне формације нападале су бескрајне колоне збијених и заосталих непријатељских транспортних возила, која се нису могла кретати због страшног кркљаца. Док је непријатељ чинио извесне покушаје да се пробије по организованим деловима, дотле су се мале групе Немаца на целом фронту провлачиле кроз поља и извлачиле свуда где год им се указала прилика, тако да их је било веома тешко окружити.

20 августа непријатељ је извршио свој последњи координирани покушај да пробије наш обруч. Пета тенковска армија добила је наређење да створи један пролаз. У том циљу делови 9 СС, 10 СС и 21 тенковске дивизије, које су биле ван „цепа“, напале су са севера у правцу Трена и Шамбоа, док су делови 2 СС, 116 и 9 тенковске дивизије у исто време покушали да се из „цепа“ пробију ка истоку. Канађани и Пољаци, који су дочекали овај напад, нанели су непријатељу страховите губитке, тако да је врло вероватно да се из „цепа“ није извукao већи број тен-

кова. После овог напада, битка у „цепу“ Мортен — Фалез била је уствари завршена, иако је чишћење бојишта и даље продужено.

У исто време трудио сам се да проширим дејства ка истоку и на нашем крајњем северном крилу, тј. на отсеку 1 корпуса. Због тога сам 16 августа наредио Првој канадској армији да отпочне напад ка Лизијеу. Генерал Кререр поверио је овај задатак 1 корпусу, и у том циљу га ојачао 7 оклопном дивизијом, која му је послата из рејона Кондеа. 51 дивизија заузела је 16 августа Сен Пјер-сир-Див и напредовала две миље источно од града, док је 49 дивизија прешла Див код Мезидона. У непосредној близини обале 6 ваздушнодесантна дивизија нашла је на јак отпор непријатеља на положајима дуж реке, која је претстављала јаку препреку. У току ноћи 20 августа прешли смо реку Ви на широком фронту, 7 оклопна дивизија заузела је Ливарот, 51 дивизија у наступању друmom за Лизије стигла је до Сен Жилиен-ле-Фокона, 49 дивизија била је улево од ње. 6 ваздушнодесантна дивизија још је водила борбе у мочварним пределима долине Див и са великим тешкоћама савлађивала посаду Кабура.

Ситуација 20 августа

Ситуација непријатеља у Француској била је очајна. Пошто је у то време успешно завршен наш ужи обухватни маневар, настојао сам да што пре извршим и шири обухват, дуж Сене, како бисмо отсекли отступницу оним непријатељским јединицама које су умакле из „цепа“ Фалез — Мортен.

Догађаји су се тако одвијали да непријатељ није могао много да учини; он је сувише доцкан схватио да је запечаћена судбина Седме армије; јединице Петнаесте армије, као и оне које су стизале из Јужне Француске, увлачење су у борбу по деловима, тако да су само повећавале број трупа које ће постати наше жртве. До 20 августа посада Па де Калеа, која је некад била тако јака, спала је сада на три дивизије, док су у Фландрији и на сектору Сома — Сена остале још по једна дивизија.

У међувремену, 15 августа на обали Средоземног Мора, између Тулона и Кана, почело је искрцање савезничких снага са мора и из ваздуха. Деветнаеста немачка армија, у коју је улазило девет преосталих дивизија на Ривијери, почела је да се повлачи пред овим савезничким снагама, али је због своје слабе покретљивости покушавала да што више задржи наступање Седме америчке армије уз долину реке Роне.

Сада је било најважније да искористимо повољне услове у којима смо се налазили. Зато је требало, прво, да преосталим непријатељским снагама спречимо прелаз преко Сене и, друго, да

брзо продремо ка Па де Калеу како бисмо заузимањем пристаништа и на тај начин олакшали наше снабдевање, а заузимањем база за пуштање летећих бомби смањили дејство „V“ бомби у Енглеској.

У заповести од 20 августа истакао сам своју намеру да се доврши уништење непријатељских снага у Северозападној Француској и да се изврши припрема за наступање ка северу ради уништења непријатељских снага у Североисточној Француској.

Чишћење „цепа“ Мортен — Фалез био је наш најпречи задатак. Зато је било најважније да одржимо затворен обруч све док непријатељске снаге не буду уништене или заробљене. А чим тај задатак буде завршен, Двадесет прва група армија имала је да се развије фронтом ка истоку да би што брже стигла до Сене. Међутим, тај маневар био је врло сложен, јер је Прву канадску армију требало заокренути на север, да би се правац Фалез — Бернеј — Лувије могао уступити Другој армији. Такође сам намеравао да Другој армији доделим још један правац, који би ишао од Аржантана преко Евреа до Вернона, што би захтевало да се Американци, који су надирали левом обалом Сене, повуку преко њеног фронта.

Пре но што би се прегруписале британске и канадске снаге и кренуле према Сени, требало је продужити наступање из зоне Мант Гасикур — Дре — Вернеј јужном обалом Сене са циљем да се што је могуће пре пресеку путеви за повлачење непријатеља према скелама на Сени. А чим би британске и канадске трупе стигле до својих сектора на Сени, америчке снаге које би се нашле на њиховом фронту, морале би се повући у рејон који је био одређен за Дванаесту групу армија, која је имала задатак да прикупи снаге на своме десном крилу, западно и југозападно од Париза. Врховни командант имао је намеру да се Париз заузме тек онда кад генерал Патон буде сматрао да је дошао погодан тренутак, а не раније, јер је било важно да се не покушава заузимање престонице пре но што би успех био потпуно сигуран.

20 августа требало је да Дванаеста америчка група армија наступа ка просторији Орлеан — Троај — Шалон — Ремс — Лан — Амијен, а Друга британска армија улево од ње ка Соми између Амијена и мора, док би Канадска армија прешла Сену близу Руана и напала непријатељске снаге на полуострву Хавр, јер сам желео да што пре заузмем пристаништа Хавр и Дијеп. Зато је било добро што је 51 дивизија била на десном крилу, спремна да заузме Сен Валери, а био сам сигуран да ће генерал Кререр са својом 2 канадском дивизијом умети да се обрачуна са непријатељем у Дијепу.

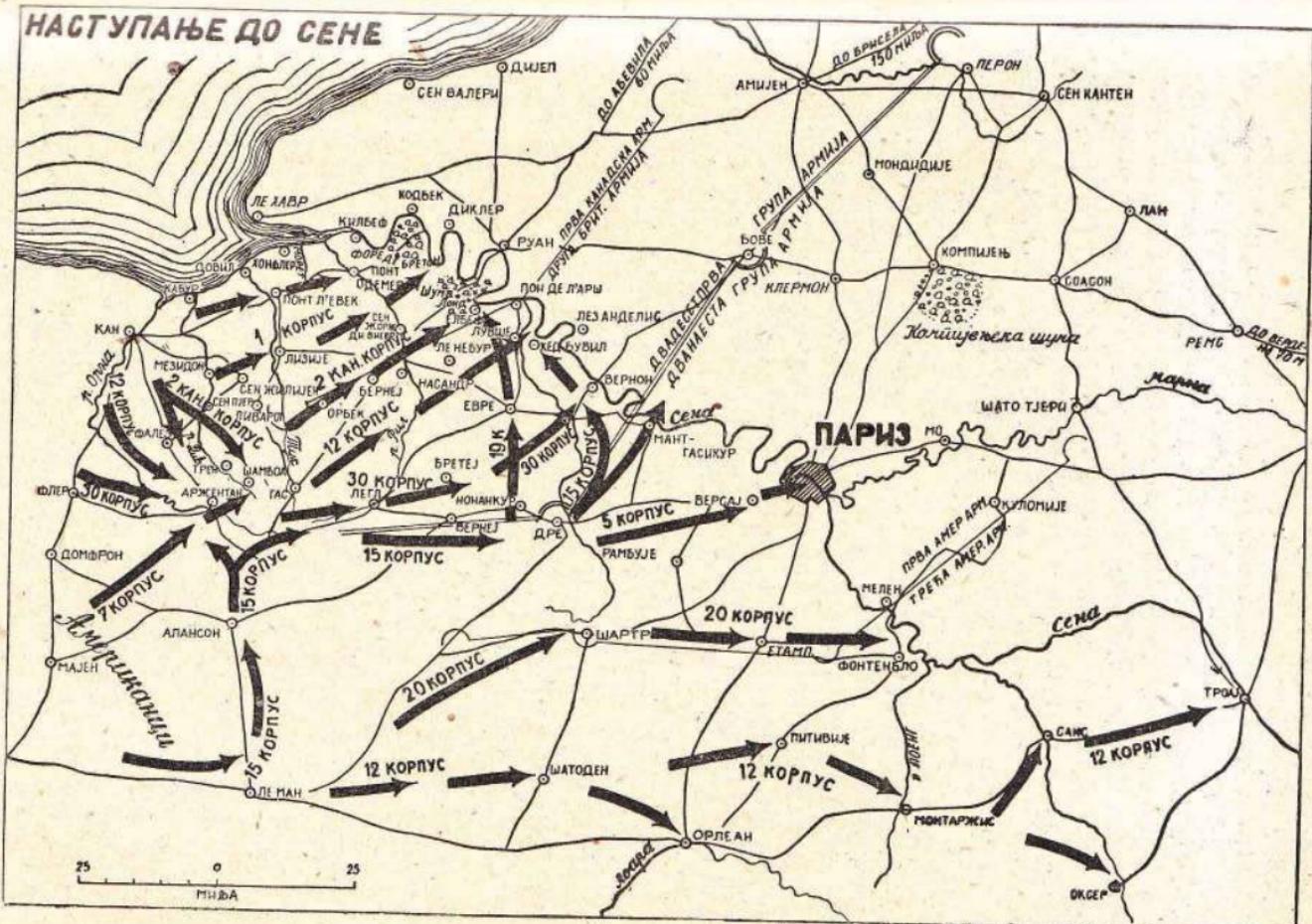
ЗАВРШНА ЕТАПА: НАСТУПАЊЕ ДО СЕНЕ И ОСЛОБОЂЕЊЕ ПАРИЗА

Јединице Дванаесте америчке групе армија кренуле су према Сени чим је био решен проблем снабдевања. 21 августа 12 амерички корпус ослободио је Питивије, а сутрадан прешао реку Лоен. Потом је заузео Монтаржис, док су његове претходнице стигле до Санса на реци Јон, а предњи делови чак до Троаја на Сени. На јужном крилу стigli смо до Оксера.

22 августа 20 амерички корпус продужио је наступање из реона Шартра према Етампу и Рамбујеу, следећег дана прешао Сену у рејону Фонтенблоа и Мелена, а затим се упутио према Марни у околини Ремса.

15 амерички корпус скренуо је ка северозападу дуж леве обале Сене, док је 79 дивизија проширила свој мостобран код Мант Гасикура. До 24 августа корпус је стигао до Хедбувила, само око 5 миља од Лувијеа. У исто време 19 корпус, који је био у рејону Дре — Вернеј, улево од 15 корпуса, извршио је 20 августа напад у правцу севера, тако да је 22 августа ослободио градове Нонанкур и Вернеј, а сутрадан стигао до Евреа. После тога, корпус је брзо надирао преко фронта и кроз фронт Друге британскe армије и 25 августа стигао до Елбефа. У том рејону водио је доста ошtre борбе са непријатељским снагама које су упорно настојале да одрже у својим рукама путеве који воде преко Лондске Шуме (Forêt de la Lond) до скела код Руана. У међувремену тамо су стигле трупе Прве канадске армије, које су почеле да смењују Американце. У Лондској Шуми владала је велика пометња у непријатељским редовима. Због наступања Американаца дуж јужне обале Сене остаци непријатељских снага, који су се повлачили ка скелама на реци, морали су све више и више да скрећу ка северу, тако да је велики број непријатељских возила и људства био нагомилан у простору између Руана и мора.

Да би заузео Париз, генерал Бредли је имао намеру да пређе Сену с обе стране града и да га потом окружи, јер се надао да ће на тај начин избећи борбе у самом граду. Али пошто је тамо већ био почео устанак снага Покрета отпора, требало је брзо радићи тако да је врховни командант наредио трупама да уђу у град пре но што покрети за окружење буду довршени. 5 амерички корпус, кога је код Аржантана сменио 30 британски корпус, упућен је на Париз са запада. На челу корпуса кретала се 2 француска окlopна дивизија. Иако су Немци пружали јак отпор у рејону Версаја и на западним прилазима града, ипак су француске трупе 25 августа ушли у Париз, а немачки командант предао се генералу Леклерку. За француском окlopном дивизијом наступала

Скица 26

је једна америчка формација пошто су за чишћење града биле потребне јаче снаге.

Друга армија наступала је ка Сени са 30 корпусом на десном крилу на отсек Мант — Вернон, а 12 корпусом на левом крилу на отсек Лез Анделис — Лувије. 20 августа 30 корпус почео је да пролази кроз распоред америчких трупа североисточно од Аржантана. Сутрадан, 11 оклопна дивизија обишла је непријатељски отпор у Гасу, а двадесетчетири часа касније стигла до Легла. У међувремену приспела је и 50 дивизија улево од 11 оклопне дивизије и 23 августа стигла до просторије Вернеј — Бретеј, где се морала зауставити због тога што је 19 амерички корпус, који се кретао ка Елбефу, пресецао њен правац наступања.

12 корпус, који је кренуо из рејона Шамбоа, није наилазио на отпор непријатеља, али је његово кретање било успорено због јаког рушења и запречавања. У сумрак 23 августа патроле на оклопним колима стигле су у Вернеј, а 15 дивизија, која је имала задатак да форсира Сену код Лувија, прикупила се до 25 августа у рејон Ле Небура. Сутрадан је дивизија прелазила преко правца наступања 19 америчког корпуса и стигла до Лувија, где се припремила за прелаз Сене следећег дана.

Пошто је истиснут са отсека код Флера, 8 корпус остао је у том рејону, али су његова транспортна средства искоришћена за олакшање наступања ка Сени.

Прва канадска армија наступала је ка истоку са 2 канадским корпусом према Руану на десном и 1 канадским корпусом на левом крилу ка доњем току Сене.

Пољска оклопна и 3 канадска дивизија остале су да ликвидирају немачки отпор у „цепу“ док су остали делови 2 канадског корпуса 22 августа стигли до реке Тук. Иако је у рејону Орбека било доста борби, ипак су наше снаге до 24 августа стигле до Вернеја и заузеле мост преко реке Рил код Насандра. Пошто су у рејону Елбефа успоставиле додир са 19 америчким корпусом, канадске трупе смениле су америчке снаге које су водиле борбу око Лондске Шуме.

Иако је наступање 1 корпуса било заустављено због знатног непријатељског отпора код Лизијеа, ипак се 7 оклопна дивизија 22 августа пробила кроз јужна предграђа овог града. Улево од ње 49 дивизија прешла је реку Тук јужно од Пон Л' Евека, где је 6 ваздушнодесантна дивизија водила борбу са немачким заштитницима. На обалском отсеку Белгиска бригада (под командом 6 ваздушнодесантне дивизије) стигла је до Довила. 1 корпус могао је да продужи наступање само лаганим темпом, јер су се непријатељске снаге на његовом фронту повлачиле у реду и по плану, пошто нису биле захваћене поразом код Фалеза, а осим

тога вршиле су обимно рушење и запречавање. 24 августа темпо наступања ипак је убрзан. На десном крилу корпус је заузео Сен Жорж ди Виевр, а патроле су се приближавале Понт Одемеру на реци Рил. Пошто је очистила Пон Л' Евек 6 ваздушнодесантна дивизија продрла је десет миља у правцу реке Морет, заједно са Краљевском холандском бригадом. 27 августа корпус се приближавао Сени између Лондске Шуме и Килбефа и почeo да чисти Бретонску Шуму (Forêt de Breton) и речне окуке.

У току целог наступања ка Сени савезничко ваздухопловство непрекидно је вршило нападе на скеле које су непријатељу биле једино средство за бежање. Чак и последњих дана августа знатне непријатељске снаге биле су збијене у речним окукама и шумама између Елбефа и мора. Због тога се непријатељ очајнички бранио да би одржао своју одбранбену линију, док је преко скела и даље вршио пребацивање упркос наших даноноћних напада из ваздуха. Најуспешнија ваздушна акција изведена је код Руана, где је огромна маса непријатељских борбених и транспортних возила била нагомилана на прилазима ка скелама. Доцнијим прегледом ове зоне утврђено је да су губици Немаца овде били нешто мањи од оних у „цепу“ Фалез — Мортен.

Упркос свега тога Немци су успели да пребаце преко Сене на север знатан део свог преосталог људства пошто су за то употребили шездесет великих скела, поред чамаца и сплавова свих врста. Али, зато је непријатељ изгубио огромну количину материјала, пошто је савезничко ваздухопловство порушило све мостове од Париза до мора и одржавало их у неупотребљивом стању.

Дејства у Бретањи

За то време 8 амерички корпус наставио је своја дејства на Бретањском Полуострву. Првих дана августа вршени су главни напори за заузимање Сен Малоа и Динара, али је дошло до застоја због недостатка муниције. 11 августа пешадиске јединице ушли су у стари део града Сен Мало, али је непријатељ пружао отпор у тврђави све до 14 августа, а у пристанишним утврђењима још неколико дана, тако да су тек 18 августа била савладана сва утврђења Сен Малоа и Динара, осим острва Сезамбр. До 20 августа Брест и Лоријан били су потпуно окружени; напади на тврђаву у Бресту отпочели су 26 августа тако да је полуострво Плуастел убрзо очишћено, само се град и даље држао. Непријатељске посаде у пристаништима, које су добиле специјална наређења од Врховне команђе, пружале су огорчен отпор. У исто време Немци су извршили тако обимна и потпуна разарања пристанишних постројења да је било очигледно да ћемо, кад их будемо наузели и пре то што их будемо могли употребити, имати великих тешкоћа приликом њиховог рашчишћавања.

Глава десета

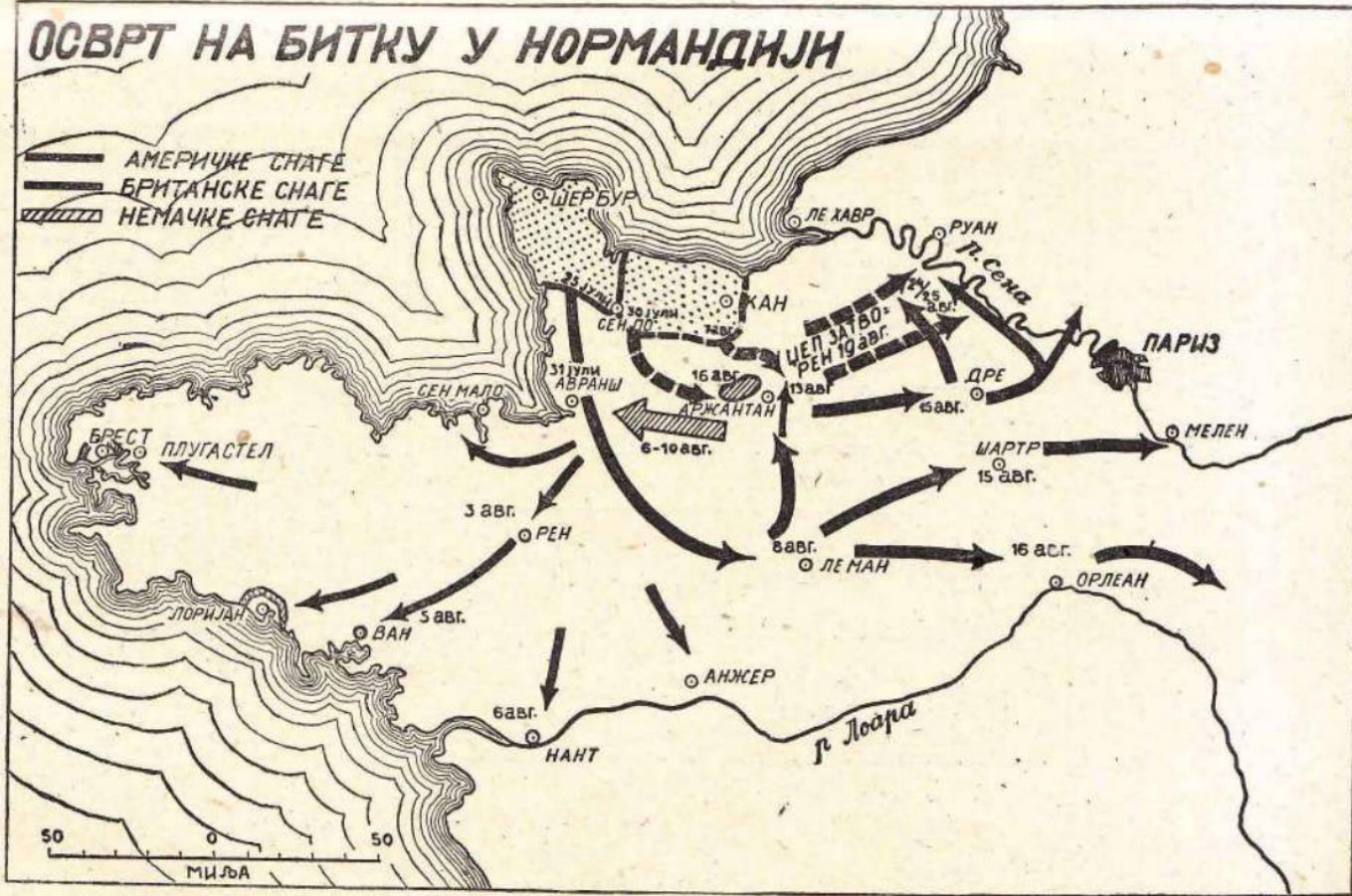
ОСВРТ НА БИТКУ У НОРМАНДИЈИ (Скица 27)

После ликвидације немачких снага у „цепу“ Фалез — Мортен и избијања савезничких армија на Сену било је очигледно да су Немци претрпели страховит пораз у Нормандији. Они су изгубили близу пола милиона људи. Заробили смо 210.000, а ценило се да је број погинулих и рањених достигао 240.000. Њихови губици у материјалу такође су били озбиљни — затлењено је или уништено око 3.500 топова и 1.500 тенкова, поред великог броја моторних возила, запрежних кола и сваковрсне опреме.

Четрдесет и три непријатељске дивизије било је уништено или претрпело тешке губитке, не рачунајући посебне формације у пристаништима Бретање и на острвима у Каналу. Двадесет команданата армија, корпуса и дивизија погинуло је или заробљено, а два су рањена, док је немачки врховни командант двапут мењан.

Нарочито пада у очи да је битка у Нормандији изведена тачно онако као је пре инвазије планом било предвиђено. И поред неизбежних застоја и мањих неуспеха који су били наметнути променљивим током битке, ми смо доследно спроводили свој план тако да смо, најзад, дошли до велике победе. Због непријатељске погрешне стратегије наш успех је уствари био много већи но што се могло очекивати. Брзо смо искористили повољне могућности које нам је пружало Хитлерово лично упитање у вођење битке. Крајем јула он није хтео да одобри повлачење немачких снага до Сене, иако је то са војничке тачке гледишта било најправилније решење. Уместо да жртвује Северозападну Француску, он је одлучио да бије битку између Сене и Лоаре, и тако учинио прву пресудну грешку после наше инвазије. Због тога су Савезници нанели непријатељу страховите губитке у људству и материјалу и извојевали победу која је учинила крај немачком господству у Француској. Одјек те победе у целој Европи (па и у свету) био је од прворазредног значаја за савезничку

ОСВРТ НА БИТКУ У НОРМАНДИЈИ

ствар — народи окупираних земаља најзад су сагледали стварну могућност за брзо ослобођење, а сав остали свет задахнут је веома у крајњу победу савезничког оружја.

Већ сам објаснио да је успех планираног пробоја из мостобрана на западном крилу зависио од тога да ли ће се главна непријатељска снага привезати на супротном крилу. А колико смо у томе успели види се из следеће табеле која показује приближну јачину немачких снага које су се у току јуна и јула бориле против нас на источном и западном сектору нашег фронта.

Приближна јачина непријатељских снага

Датум	На сектору Комон — Котантен			На сектору Комон — Кан		
	Тенковских дивизија	Тенкова	Пешадијских батаљона	Тенковских дивизија	Тенкова	Пешадијских батаљона
15 јуни	—	70	63	4	520	43
25 јуни	1	190	87	5	530	49
30 јуни	1/2	140	63	7 1/2	725	64
5 јули	1/2	215	63	7 1/2	690	64
10 јули	2	190	72	6	610	65
15 јули	2	190	78	6	630	68
20 јули	3	190	82	5	560	71
25 јули	2	190	85	6	645	92

То смо постигли благодарећи нашим трупама које су одржале иницијативу у својим рукама и које су у врло тешким борбама омогућиле да се проширимо ка западу и да везујемо и изнуравамо непријатељске снаге дуж целога савезничког фронта. При томе своја дејства никад нисмо морали да прилагођавамо према непријатељским нападима, већ смо увек били сигурни и дољно јаки да се одржимо на заузетом земљишту све док се најзад нисмо спремили за извођење одлучног пробоја. За то време непријатељ је био приморан да без плана и по деловима убацује своје резерве да би појачао своје развучене снаге којима је покушавао да нас прикује на шумовитом земљишту. Непријатељ је задржавао знатне снаге у зони Па де Калеа да би отклонио

евентуалну опасност која му је тамо претила, а његове резерве, које су слате у Нормандију, биле су изложене снажним и веома успешним ударцима савезничког ваздухопловства и принуђене да се крећу заобилазним и слабим путевима пошто су друмови и железничке пруге у целој Западној Европи, а нарочито преко Сене и Лоаре, били стално изложени нашим дејствима.

Лоше временске прилике биле су један од главних разлога што је извођење пробоја неколико пута одлагано. Оне су реметиле не само план нашег појачавања и наше радове око искрцавања на обалама, изазивајући задоцњење трупа и материјала, већ су ометале и акције нашег ваздухопловства. Тако смо, например, били принуђени да одложимо напад на отсеку Перије — Сен Ло за недељу дана, од 19 — 25 јула, тј. све дотле док се временске прилике нису побољшале за употребу бомбардера. Други фактор који је имао утицај на наше задржавање био је висока борбена вредност непријатељских дивизија из резерве, у вези са земљиштем које је било пошумљено и идеално за одбрану. Осим тога, треба имати у виду и то да су почетком јула наше нападне дивизије првог и другог ешелона већ биле јако заморене и да није било могућности да се смене.

Исто тако, проширење мостобрана југоисточно од Кана био је тежак задатак и скопчан са великим губитком времена. Још у току излагања свога плана истакао сам жељу нашег ваздухопловства да на копну што пре обезбедимо погодно земљиште за аеродроме и да сам то хтео учинити чим прилике буду дозволите. Међутим, показало се да је немогуће испунити тај захтев, без измене читаве основне замисли битке, а то нисам био спреман да учиним. Савезничко ваздухопловство постигло је знатну надмоћност у ваздуху у зони изнад мостобрана и пружало највећу могућу подршку трупама на земљи. С друге стране, да бисмо успешно извршили наш план, требало је да привучемо непријатељске резерве на наше источно крило. У томе смо потпуно успели, али нам је баш због тога, и поред свих наших напора, било немогуће да брзо напредујемо на томе сектору који је непријатељ очевидно сматрао као најважнији.

После учвршења нашег мостобрана, у штампи с обе стране Атлантског Океана почели су се појављивати неки критичари који су претсказивали тобожњу „опасност од ћорсокака у Нормандији“; било их је који су сматрали да споро напредујемо и који су предвиђали неуспех наших дејстава за пробој из мостобрана. Истина, било је једно време кад се операције нису развијале онако брзо како се очекивало, али сам — као што је поznато — предвиђао да ћемо тек на $D + 90$ стићи до Сене, а уствари смо на $D + 75$ извршили први прелаз преко те реке.

Разумљиво је што је било критичара који су се обесхрабрили и изгубили поверење у време док су се наши добро смишљени планови полако и успешно спроводили у дело, јер им, из разумљивих разлога, нисмо могли открити основну замисао нашег дугорочног плана.

Кад је пробој најзад отпочео, ништа нас више није могло задржати. У почетку сам имао намеру да прикљештим непријатеља уз Сену, с тим да му у међувремену што је могуће брже пресечем отступницу кроз отвор Париз — Орлеан. Тада нисам рачунао да ће се Хитлер упустити у одлучну битку, а кад смо увидели да се Немци прикупљају за удар према Авраншу, наредио сам да се изврши унутрашњи обухват преко Фалеза и Аржантана. У том тренутку било је важно да се обухватни маневри изведу истовремено, тако да непријатељ који би се извукao из једног обухвата буде обухваћен другим.

Требало је доста времена док смо успели да затворимо отвор Фалез — Аржантан, тако да се кроз њега нешто непријатељских снага ипак извукло. Али треба имати у виду да су се Немци очајнички бранили, јер су врло добро схватили да је за њихово повлачење било од пресудног значаја да одрже отворен „грлић цеп“. Поред тога, тешкоће Савезника биле су повећане и због тога што су наше трупе располагале релативно малим бројем путева, пошто су за време кретања секле основни правац протезања главних друмова, а исто тако велика закрченост путева била је повећана масом возила и опреме коју су Немци при повлачењу остављали за собом.

Проблем снабдевања претстављао је највећу тешкоћу у току извођења ширег обухвата према Сени. Америчке снаге снабдевале су се из Шербура и са обала, а транспортне колоне имале су да прођу кроз закрчени „грлић“ Авранша поред самог фронта оних формација које су давале отпор немачком противудару. Но, и поред тога, транспортуванje се брзо одвијало тако да је постигнут велики успех. Међутим, транспортуванje је умногоме било олакшано снабдевањем из ваздуха.

Кад је затворен „цеп“ Мортен — Фалез, било је неопходно да британске и канадске армије што брже продру до Сене. Међутим, то је било много теже но што је на први поглед изгледало. Требало је променити правац наступања оним формацијама које су биле оријентисане према Фалезу, и упутити их путевима који су ишли источно и североисточно према Сени, а то је неизбежно морало да изазове застоје и кркљанац на оштећеним и минираним путевима, закрченим непријатељским возилима. Штавише, приликом нашег надирања ка истоку наилазили смо на отпор органи-

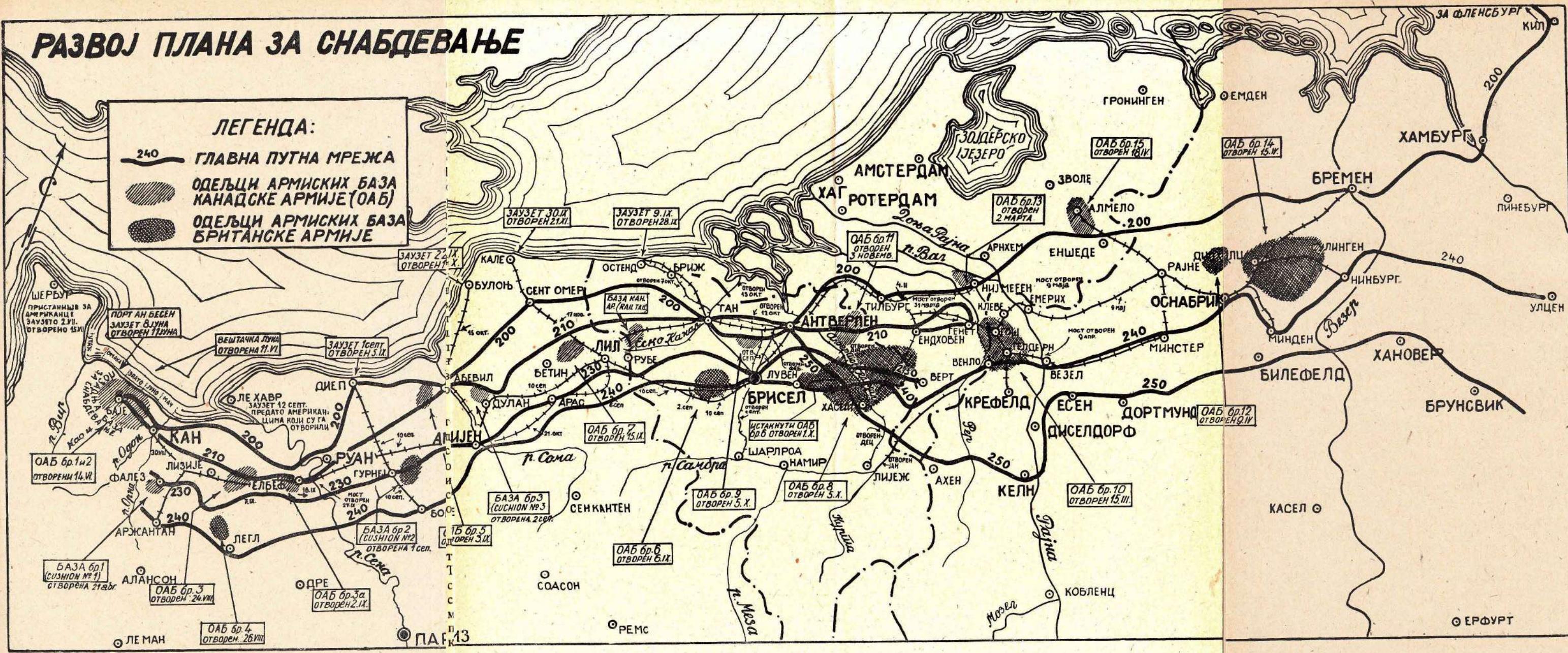
РАЗВОЈ ПЛАНА ЗА СНАБДЕВАЊЕ

ЛЕГЕНДА:

ГЛАВНА ПУТНА МРЕЖА

ОДЕЉЦИ АРМИСКИХ БАЗА
КАНАДСКЕ АРМИЈЕ (ОАБ)

ОДЕЉЦИ АРМИСКИХ БАЗА
БРИТАНСКЕ АРМИЈЕ

зованих непријатељских формација које нису учествовала у борбама у „цепу“, тако да су се у почетку могле уредно да повлаче.

У оквиру овог кратког описа битке у Нормандији није било могуће да се подробније изнесу сјајна дејства савезничког ваздухопловства. Оно је имало потпуну надмоћност у ваздуху изнад бојишта, тако да се непријатељ више није могао кретати за време дана. Бојиште у Нормандији било је изоловано бомбардовањем непријатељских комуникација, нарочито у зони Сене и Лоаре, тако да је тиме и пристизање непријатељских појачања и материјала знатно успорено и ометено. Резултати стратегиске ваздушне офанзиве такође су се одразили и у самој борби, јер је због несташице горива била смањена покретљивост непријатељских формација и повећане тешкоће у којима се већ налазила немачка Врховна команда. Већ сам истакао да су и тешки бомбардери, поред тактичког ваздухопловства, употребљени за непосредну подршку трупа на земљи на самом бојишту и то са страховитим последицама по непријатеља.

Због неповољних временских прилика појавиле су се највеће тешкоће у снабдевању наших трупа у Нормандији. У прво време тонажа истоварених намирница на обалу била је за 25 процената мања него што је планирано. Постојале су велике тешкоће за брзи истовар и пребацивање великих количина материјала са обале на ограничен простор мостобрана, с једне стране, због велике закрчености на путевима у самом мостобрану, а с друге, због тога што смо са интензивних борби, али незнатног темпа, натло прешли на брзопокретне операције које су нас довеле до Сене и преко ње.

У почетку армије су се снабдевале из залиха које су на брзу руку искрцане на обалама; за педесет дана пошло нам је за руком да успоставимо разгранату и сложену организацију Позадње базе за снабдевање. Какве је задатке имала да обавља ова организација најбоље се види по томе што је само на британском сектору искрцано на Д-дан 8.900 возила и 1.900 тона залиха, док је до Д + 50 у мостобран стигло 631.000 људи, 153.000 возила и 689.000 тона разног материјала, као и 68.000 тона бензина, уља и мазива.

Приликом истовара на обали имали смо великих тешкоћа због оскудице у скелама и због тога што су уз обалу могли да пристану само они бродови који плитко газе. А тај недостатак појавио се зато што се специјално израђене скеле „Рино“ (Rhino) нису могле употребити на узбурканом мору и због губитака који су изазвани рђавим временом. Због тога је било потребно да се бродови насучу, па чак и бродови за искрцавање тенкова, како би се убрзао истовар.

Амфибиски камиони (Dukws) били су веома корисни при истоваривању терета.

Бура од 19 -- 22 јуна знатно је пореметила и успорила наше радове за уређење искрцавања на обали. Око осам стотина бродова свих типова било је оштећено или насукано, а и „дудови“ (вештачка пристаништа) такође су били озбиљно оштећени. Истоваривање је заостало, изузев врло малих количина, на „огроздима“ (валобранима), тако да се сматра да је услед олује смањен истовар за око 20.000 возила и 140.000 тона материјала. На отсеку „Омаха“ вештачка лука „дуд“ била је толико оштећена да је престала њена даља изградња, тако да су се средства и материјал одатле морали упутити у вештачку луку „дуд“ код Ароманша, која је брзо завршена.

У мостобрану је био прави кркљанац транспортних возила. Само поред једне контролне станице прошло је у току једнога дана 18.836 возила, тј. по 785 возила просечно на час или по једно возило сваке четири секунде у току 24 часа. Оправка друмова, контрола саобраћаја и изградња помоћних путева, постали су сада један од главних задатака.

Већ сам говорио о недостатку муниције који је настао због застоја у истовару. Та тешкоћа је савладана на тај начин што је наређено да се бродови истоварају по утврђеном реду хитности с тим што су бродови који су носили муницију за трупне јединице имали првенство над свима осталима. У исто време смањен је транспорт бензина и нафте да би се добило више бродског простора за муницију. Поново се показало да потрошња бензина, нафте и уља за мазиво расте или опада у обрнутој сразмери са потребама у муницији, а пошто смо били већ нагомилали велике резерве горива и мазива, могли смо да се усредимо на стварање резерви муниције.

Британскe десантне трупе искрцале су се са два оброка хране, док су Американци имали своје „К“ оброке (K rations). После тога употребљавани су такозвани „Компо пакети“ (Compo packs) са храном за четрнаест људи, док, крајем јула, није уведено нормално снабдевање које је предвиђено у ратним условима. У овим пакетима биле су углавном конзерве, осим хлеба, који смо почетком јула почели да добијамо у ограниченим количинама.

Храна је у почетку стизала у нарочитим паковањима која су могла да подмире потребе исхране једне бригаде или њој одговарајуће јединице за тридесет дана. Доцније је употребљено веће паковање од 500 тона које је било довољно за исхрану једне дивизије, такође, за 30 дана.

У почетној фази борбе санитетска служба евакуисала је рањенике и теже болеснике у Енглеску. Евакуација ваздушним путем отпочела је већ 13. јуна и вршила се за све време веома успешно.

На Д + 5 Управа позадње области (Headquarters of a Lines of Communication Area) преузела је од Друге армије локалну управу над складиштима у мостобрану, док је средином јула Управа позадње простирије (Headquarters Lines of Communication) преузела пуну одговорност за координацију и управљање позадњим областима. Ускоро затим целокупно снабдевање прешло је на Команду Двадесет прве групе армија. Вероватно да би било боље да је Управа позадине Двадесет прве групе армија раније примила ту функцију, јер бисмо тиме избегли тешкоће које су долазиле од толиких промена надлежности.

Пошто су борбе у мостобрану још увек трајале и у току јула, решење проблема недостатка пристаништа постајало је све хитније. Искуство са Шербуром показало је да би оспособљавање заузетих пристаништа био дуг и тежак посао, а било је вероватно да ће настати чешћи прекиди и у раду обалских организација на истовару, тако да је очигледно било потребно да се што пре заузму пристаништа на Бретањи и оспособе за рад пре но што би се временене прилике још више погоршале. Иако нам касније — због изменењених околности — нису била много неопходна пристаништа на Бретањи, она су у почетку јула била од највећег значаја за наше снабдевање. У међувремену наше залихе у Позадњој бази за снабдевање (Rear Maintenance Area) нагомилаване су што се могло брже, да би се створила довољна резерва за непредвиђене случајеве у будуће.

Нагли прелаз на покретне операције, који је настао крајем јула, изазвао је потребу за брзом преоријентацијом у погледу начина снабдевања како би се задовољиле нове потребе трупа. У том циљу пребачене су на Континент допунске транспортне јединице које су биле задржане у Енглеској и смањен је превоз материјала и хране да би се што више транспортних средстава ослободило за пребацивање резерви из позадинских база до трупа на фронту. Транспорт у позадњим областима смањиван је утолико више, уколико је напредовање трупа било брже, тако да су неким транспортним јединицама одузимана возила да би се повећала средства за подржавање операција.

Кад су савезничке армије већ почеле да стижу на Сену, било је јасно да ће позадински апарат од тог момента морати да рачуна са дугим и брзим гоњењем и, као што ће се видети, морало се много ризиковати у погледу снабдевања само да бисмо одржали брзи темпо наступања.